

מלים מפוצצות השיח התקשורתי על ההתנתקות

**אחריות המו"לים למודעות המין
חסע הבנקים נגד ועדת בכר
דיחוי הנשים במדורי הספורט
כתבי המקומונים חוצים קווים**

כתבות, מאמרים, טורים ומדורים מאת: נחום ברנע • כרמית גיא • שהם סמיט • טל ארבל • אלוף בן • גבי וימן • דן כספי • אלי שי • רפי חן • תמר גוטמן • איתי רום ומתן שירם • רן בנימיני • מוסטפא כבהא • נטשה מוזגוביה • ארן ליביו • גילי דרוב-היישטיין • יאיר לוי • כנרת אבישר • מאיה אלמוזנינו • חני קומנשטר • עוזי בנימין

חופש הביטוי

הימים הטעונים של סוף אוקטובר היו רק טעימה של האווירה שבה יתנהל השיח הציבורי בחודשים הקרובים, אם תוכנית ההתנתקות אכן תנוע במסלול של יישום מעשי. האזהרות מפני התנגשות בחייהם של אישי ציבור, כראשם ראש הממשלה, פרסום "פסקי הלכה" המכוונים כאופן אישי נגד מנהיגי המדינה וקוראים לסרבנות, שימוש כמנוחים קיצוניים ("בוגד", "יורגאט", "פשע נגד האנושות וכו') הם עורבים המבשרים את החורף: מדינת ישראל נכנסת לתקופה קשה שתהיה ספוגה כהתלהמות מילולית וכהתנצחות סוערת.

לא מיותר, לכן, לשנן עקרון יסודי: חופש הביטוי מתיר לכל אדם לומר כל שעולה על דעתו, למעט מקרים קיצוניים וחרגינים. הזכות להביע דעה, במיוחד נגד השלטון, היא שתושמר כמלאוהו. האמצעי הנכון של המהינה נקוט כדי להיאבק בביקורת הנמתחת עליה הוא שימוש כמלה, ולא במשטרה. לרשותה של הממשלה מערך הסברה משוכלל כדי לנמק באמצעות את עמדתה ולהתמודד עם תפיסות העולם החולקות על מדיניותה: הדיון על תוכנית ההתנתקות - הגיונה, תועלתה ומחירה - ראוי שיעשה בכלי התקשורת, ולא בכתב-המשפט הדברים ובתבים נוכח הקריאות להעביר לפסים פליליים את הטיפול באמירות חריפות בגנות התוכנית ומחוללה.

הנטויה לקרוא לחקירה משטרתית, ואף להעמיד לדין, אנשים המתנגדים בכינויים מפיישים את ראש הממשלה, שרין או פקידיו, על חלקם ביוזמת הנסיגה מעזה ומצפון השומרון, ניוונה מרגשי אשמה של הממונים על אכיפת החוק בגלל התעלמותם מההכרזים החמורים שהוטחו ביצחק רבין בטרם נרצח. ככל שהתגובה הזו מובנת, יש להזהר מפניה: לא כל התבטאות היא קריאה לרצח, ולא כל אמירה חמומת מזה היא המרדה.

החוק מעמיד לרשות השלטון כלים רבים כדי לסתום פיות בנימוק של שמירה על הסדר הציבורי. סדרה לא קצרה של חוקים אוסרים על העלבת עובדי ציבור, הפהחת כיסויים העולים לעורר חוסר נאמנות ושנאה כלפי מוסדות השלטון, המידה, הסתה לגזענות, לאי-ציות, ועוד. עד לרצח רבין נקטה פהקליטת המדינה גישה בדרנית ומיעשה להגיש תביעות בגין עבירות על חוקים אלה. מאז נובמבר 95 רופפה את הרסן בתי-המשפט גילו זדירות גדולה יותר ומיעטו להרשיע, בדין פלילי, נאשמים על עבירות הנוגעות להתבטאותיותיהם. הפסיקה קבעה את מבחן הוודאות הקרובה - הוכחת הקשר בין האמירה הקיצונית ליכולתה לגרום לכיצוע מעשה פלילי - כדי להכריע בדין בתיקים אלה.

מטבע הדיברים, מתוך כמו תוכנית ההתנתקות מציף על פני השטח את המחלוקת העמוקה על עתיד השטחים, השוסעת את הציבור. מטבע של המזג הישראלי שהוויכוח הזה מתנהל בטונים גבוהים, לא פעם צורמים ישלית לסוגיה הזו להתלבן מעל הכימות הציבוריות שנועדו לכך, כראש וכראשונה בכלי התקשורת, כשהעיקרון המנחה הוא חופש ביטוי מלא. ההזדהקות לחוק כדי לאסור השמעת עמדות קיצוניות ראוי שתהיה רק במקרים נדירים, כשתוכן ההכרזים מצביע באופן מובהק על הדבון לכיצוע מעשים פליליים.

עוזי כנזימן

6 שיח ההתנתקות: סנסציות בעיתונות המרכזית תמר גוטמן

10 שיח ההתנתקות: השתלטות האידיאולוגיה בתקשורת הימנית איתי רום ומתן שירם

14 שיח ההתנתקות: הרוסים אומרים נייט נטשה מוזגוביה

16 שיח ההתנתקות: הערבים מתקשים לגבש עמדה חוסטפא ככהא

19 שיח ההתנתקות: נכשחתי כפענוח כוונות שרון אלוף בן

20 שיח ההתנתקות: הסגנון של ערן שטרנברג רן בנימיני

24 מדורת השבט ככחה כרמיח גיא

26 השאלות שאין מעוררים על גדר הפרדה יובל קרמניצר

28 קודאת לילד בשמו שהם סמיט

30 אחריות המויליים למודעות המין גילי דרובי-היישטיין

34 המזרחנים החדשים טל ארבל

36 מגע הכסף: מסע הבנקים למנע קופות הגמול יאיר לוי

40 דעת הקהל: מאיה אלמוזנינו, רן בנימיני, חני קומנשטר, יובל קרמניצר

42 דימוי האשה במדורי הספורט ארן ליביז

46 ערוץ 2: הריקוד המושחת של הוכיינים גבי זימן

47 ערוץ 1: דמדומי שלטונו של יוסף בראל רן כספי

48 חופש העיסוק: בחבי המקומונים עוברים לדורות כנות אבישר

50 עין בינלאומית: טיקור הבחירות לנשיאות בארה"ב רפי מן

52 רקוויאם לרשת א' אלי שי

54 אירוטי תקשורת

הסבון הישראלי למוקרטיה
THE ISRAELI DEMOCRACY INSTITUTE

רכז המערכת: נדב שפירח
דפוס: מפעלי תפוס כחור
כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: nadavsh@idi.org.il

ISSN 0793-5781

עורך: עוזי כנזימן
מערכת: נחום ברנע, פרומית גיא, הפיתון
יעוץ: פרופ' ירון אורחן, פרופ' משה רובינשטיין
עריכה גרפית: טשרנין זור
איוויה השעה: דוד פולונסקי, רחל גולילי, אסף חטבה
עריכה לשונית: חניאל רוזנבל

"העין השביעית"
כהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה
ח' תר"ד 4702 ירושלים 91046
טלפון: מערכת 02-5300866
מחיר ומחלה: 3392883-02, 202222-1-800
פקס: 5488633-03
חודעות: יזורה, 052-4710950

באחד מימי שישי תפסתי את ג'ודי מילר כהדר שלה במערכת "ניוירוק טיימס" בניוירוק. היא נשמעה מאושרת. איך את, שאלתי. "נחושה ומאופקת", השיבה, ושנינו צחקנו. נחושה היתה מילר תמיד. ורענית. ומלאה אמביציה. אחרת לא היתה מצליחה להגיע למעמד של כוכבת בסיקור הנושאים הרגישים ביותר במזרח התיכון. מאופקת, איך לפעמים. האיפוק הגנכחי הוא בעיקר תולדה של מצבה המשפטי.

ג'ודי מילר מאושרת משום שקרה לה נס: היא נדונה למאסר. בתחילת אוקטובר הרשיע אותה שופט פרדלי בבזיון בית-המשפט, ודן אותה ל-18 חודשי מאסר בפועל. רוב האנשים המהוגנים היו נזכרים באימה בסדרת הטלוויזיה "אוו", אבל למילר עשה גזר-הדין רק טוב. הוא הפך אותה ביום אחד משנואת נפשם של העיתונאים הליברלים באמריקה לגיבורה התורנית שלהם, מאחותנו בתי-השטן לז'אן ד'ארק. אין עיתונאי שלא חושק בהערכתם של בני (ובנות) מינו. ג'ודי מילר חזרה הביתה.

בית-המשפט הפרדלי לערעורים יכריע בתיק בשבועות הקרובים. אם יאשר את גזר-הדין, יבקשו פרקליטיה של מילר מבית-המשפט העליון להתערב. מדובר בסוגיה עקרונית, שנוגעת למהותו של התיקון הראשון לחוקה האמריקאית, זה שקידש את חופש הביטוי. השאלה היא, האם בגלל השירות המיוחד שמספקים עיתונאים לחברה מגיעות להם, לצורך מילוי תפקידם, זכויות שגשגלו מאורחים רגילים. ועוד שאלה מבצבצת כאן: מה עשו לחירויות האמריקאיות אירועי ה-11 בספטמבר. האם פחד הטרור ממיט על אמריקה עירן חדש של פראנויה בטחונית.

מילר, חמישים-פלוס, יהודייה מצד האב, נערה נצחית בסגנון ג'וליה רוברטס, ממגנטת אליה תשומת-לב בכל מקום שהיא נוכחת בו. חברתה הטובה בישראל היא סמדר פרי, כתבת "ידיעות אחרונות" לענייני ערבים. שתיהן חרשו יחד ולתוד את העולם המזרח תיכוני, התגברו יחד ולתוד על עוינות דתית ושבניזום זכרי. מילר כתבה שני ספרים שהיו לרבי-מכר, הפכה למרואיינת מבוקשת בערוצי טלוויזיה, כתבותיה זכו להבלטה וזיכו אותה, כחברה בצוות כתבים, בפרס פוליצר. הקולגות חיכו לה בפניה.

בשנתיים שקדמו למלחמה בעיראק היא הרבתה לכתוב על הנשק להשמדה המונית שבידי סדאם חוסיין. היא נשענה בין השאר על מקורות בממשל ועל אנשי "הקונגרס הלאומי העיראקי" של אחמד שלאבי, עריקים וגולים, שהפיצו מידע מבהיל על המוכנות הצבאית של סדאם. בכל אחת מהכתבות שלה היא טרחה להסתייג: המקורות אינטרסנטיים, כתבה. המידע לא ניתן לאישור.

אבל הכותרות עשו את שלהן. יריביה של מילר משוכנעים שהיא תרמה תרומה נכבדה להכשרת דעת הקהל האמריקאית לתמיכה במלחמה. הטענה שלסדאם היה נשק להשמדה המונית היתה מפוברקת. היא לא נדקה דיי. היא לא הסתייגה דיי. היא נסחפה, ולא ידעה להכות על חטא (הוויכוח סוקר בהרחבה ברשימה של רפי מן "היחידה של ג'ודי מילר", בגיליון 51 של "העין השביעית").

נרמה שכולנו מסתמכים יותר מדי על מקורות אנונימיים, אמרתה לה בשיחתנו הטלפונית. המקורות שלנו אינטרסנטיים, מניפולטיביים, ערמומיים. הם משתילים אצלנו את המסר שלהם, ולא נושאים באחריות. "כולנו רוצים לפרסם רק ידיעות בציטוט, בייחוס, און דהידוקורד", אמרה. "לצעדי, בתחום המודיעיני זה בלתי אפשרי. במיוחד באווירה שנוצרה אחרי 11 בספטמבר: בלי שימוש במקורות אנונימיים אתה כמעט אבוד".

"התפקיד שלנו", אמרה, "הוא לסנן ולמייין. להבין מדוע משהו מספר לנו משהו. מה המניע שלו. בשביל זה משלמים לנו". הפרק העיראקי מצדיק שאלות רבות נוספות, אבל היא סירבה, באיפוק ובנחישות. בתוכנית רדיו שהשתתפה בה לפני שמונה חודשים אמרה כמה דברים מעניינים, ושנויים במחלוקת, על טכניקת העבודה שלה.

"באופן בסיסי אתה מקבל עובדה, אתה מנסה להכניס אותה להקשר הנכון, אתה בודק אותה עם מרב המקורות, ואז, אם היא שנויה במחלוקת, אתה אוסף עוד מידע וכותב שוב. בתחום שבו הכל מסווג ואנשים שמדברים איתך עלולים להגיע לכלא, קל מדי לעמוד מהצר ולשאול, למה פרסמת. "התפקיד שלי לא היה לאסוף מידע ולנתח אותו כמו שירות מודיעיני עצמאי. התפקיד שלי היה לדווח לקוראים מה אנשים בתוך הממשל, שיש להם סיווג בטחוני גבוה ביותר, אומרים לגבי השאלה: האם יש או אין לעיראק נשק להשמדה המונית. "עיתונות היא מאמץ מתמיד, קולקטיבי. אני לא יכולה לכתוב הכל. דברים שאני לא כתבתי, עיתונאים אחרים בעיתון כתבו".

אולי אנחנו מתמכרים למידע חשאי יותר מדי, אמרת לי מילר. אנחנו מתהלכים בהרגשה שאנחנו יודעים הכל, והקורא נשאר בחושך.

נחום ברנע

איזה אושר: ג'ודי הולכת לכלא

"אני לא מסכימה", אמרה. "אף פעם אתה לא יודע יותר מדי. צריך ללחוץ על המקורות, לדעת יותר ולדווח יותר".

האם את לא הופכת בדרך הזאת לרוברת של הממשל, שאלתי. "באמריקה זה לא עובר ככה", אמרה. "זה קרה רק בזמן המלחמה בעיראק, כשכתבים הוצמדו ליחידות והתחייבו להראות את החומר לצבא לפני שהעבירו אותו למערכת. זה היה מיותר". מילר קיבלה במלחמה צ'ופר ענק: היא הוצמדה ליחידה שחיפשה נשק להשמדה המונית. המסע ההוא התחיל בהתלהבות גדולה ונגמר במפח נפש.

■ ■ ■

פרק ב' משמח יותר. ג'וזף וילסון, מבכירי מחלקת המדינה לשעבר, גויס על-ידי ממשל בוש לשליחות חשובה: לבדוק במדינה האפריקאית ניג'ר אם סדאם חוסיין ניסה לרכוש שם עפרות אורניום. ביולי 2003 הוא פרסם מאמר ב"ניו-יורק טיימס" תחת הכותרת: "מה שלא מצאתי באפריקה". המאמר גרם נזק גדול למאמצי ממשל בוש לשכנע, סדאם עובר על ייצור נשק גרעיני.

הנקמה לא איחרה לבוא. לאוזניהם של כמה עיתונאים טופסף המידע, שאשתו של אותו וילסון, ואלרי פליים, עובדת בתפקיד בכיר בסי.איי.איי. חשפתה של פליים חיבלה בקריירה שלה. על-פי החוק האמריקאי היתה בה גם עבירה על החוק, לא של העיתונאים: להם מותר; של המקור שלהם.

רוברט נובק, עיתונאי ותיק ושליח-לרבר-עבירה של ממשל בוש, פרסם ראשון. נפתחה חקירה פלילית, שהיעד הראשי שלה הוא לואיס ליבי, ראש המטה של סגן הנשיא צ'ייני. ככל הנראה, הוא האיש שהדליף את השם. החוקר המיוחד הוציא צווי הבאה נגד עיתונאים שקיבלו על-פי החשד מידע חשאי מליבי. ג'ודי מילר, שלא פרסמה את שמה של פליים, קיבלה את הצו שלה, ובניגוד לחלק מחבריה, סירבה לשתף פעולה. היא הודיעה בבזיון בית-המשפט ונדונה למאסר.

בסיומו של פרק א', כשהתברר שאין ולא היה נשק להשמדה המונית בעיראק, התנצל ה"ניו-יורק טיימס" על היריעות שפרסם. העיתון הטיל את האחריות לא על הכתבת, אלא על העורכים שלה, שגילו התלהבות יתרה. הפעם עמד העיתון מאחוריה בכל כוחו. המו"ל וי"ד החברה פרסמו ב"10 באוקטובר מאמר משותף, ובו קראו לקונגרס לחוקק חוק שיגן על זכותם של עיתונאים לא לחשוף את מקורותיהם.

"האפשרות שאנשים יישלחו לכלא רק משום שעשו את עבודתם כהלכה מבשרת רעות לכל עיתונאי, לכל אזרח", כותבים ראשי העיתון. "אבל עם כל ראתגו לשלילת חירותם של קולגות, עומד כאן על הפרק משהו הרבה יותר גורלי. העיתונות לא יכולה לפעול ללא מקורות מידע, וקודם כל מקורות מידע מתוך השלטון. זה מנוגד לתפקיד שיערו לעיתונות האבות המייסדים שלנו – להיות רשות רביעית, שמבקרת את השלוש האחרות".

האבות המייסדים של מדינת ישראל העריכו את העיתונות פחות, ואף על פי כן, קשה לראות עיתונאי מסדר הבכירות של, נבית, זאב שיף, או אהוד יערי, או שמעון שיפר, הולך לכלא בגלל סירוב לחשוף מקור. אבל בישראל סגרו עיתון ("חדשות") לימים אחרים בגלל עבירת צנזורה, ושלפו באלימות את רשימת שיחות הטלפון של עיתונאי (ברוך קרא) רק משום שבערו למישהו המכנסיים (החוקר האמריקאי המיוחד דורש עכשיו, כמו עמיתיו בישראל, לקבל את רשימת שיחות הטלפון של עיתונאים, כדי לרעת עם מי דיברו. הררישה הזאת מעוררת סערה לא מבוטלת).

ג'ודי מילר מחלקת בימים אלה את זמנה לשלושה: היא יושבת עם עורר-רינה על הצד המשפטי, היא יושבת עם אנשי יחסי-הציבור של העיתון על הקו הציבורי, והיא מופקדת על הפרשה המרתקת למדי של "מוזון תמורת נפט" – המערכת שניהל האו"ם מול סדאם חוסיין, שהיתה, מתברר, רוויית שוחד. מילר אומרת שלפרשה יש משמעות מעבר לפרטיה: החלופה לפעולה חרצנית של ארצות-הברית היא פנייה לאו"ם. אם האו"ם לא מסוגל לנהל שום דבר ביושר, ספק אם יש טעם לפנות אליו.

מפעם לפעם היא חושבת על החיים בכלא. היא שמעה שאסור להכניס לכלא מחשב נייד, והיא מודאגת: איך תכתוב? אחת מחברותיה איחלה לה שתשב עם לינרל אינגלנד, החיילת שהובילה אסיר עירום ברצועה בכלא אבו-ע'ריב בעיראק. אחת איחלה לה שתשב יחד עם מרתה סטיארט, אשפית המטבח שהורשעה בהונאה בבורסה.

"אינשאללה", אומרת ג'ודי מילר. אין מה לרבר: היא מאושרת.

ג'ודי מינר מאשרת: מתדבנת עיתונאים על משפטה. לימינה, ביל קלר, עורך הניו יורק טיימס

צילום: ג'וני איסאק

**18 חודשי המאסר
שהוטלו על העיתונאית
ג'ודי מילר בגלל
סירובה לחשוף מקור
הפך אותה ביום אחד
חשנואת נפשם של
העיתונאים הליברלים
באמריקה לגיבורה
התורנית שלהם,
מאחותנו בת-השטן
לז'אן ד'ארק**

מנכפחים את המציאות

כלי התקשורת המובילים עוסקים בהיבטים טפלים
וסנסציוניים של תוכנית הנסיגה ומזניחים את העיקר

הפנימיים ולטורי הפרשנות והרעות. חמורה מכך העובדה שהעיסוק בנושאים שעל סדר־היום היה נגוע בטון סנסציוני ודמגוגי, רצוף אי דיוקים ועיוותים.

ההתלהמות

את עיקר מאמציהם השקיעו כלי התקשורת באיתור ופרסום אמירות חריפות של אנשי ימין. כל איום טלפוני על חיי ראש הממשלה וראש מנהלת ההתנתקות, יונתן בשיא, זכה לכותרות גדולות. כל התבטאות של רמות סהרורית הפכה מיד עילה לחקירה פלילית של המשטרה, היועץ המשפטי לממשלה והפרקליטות. כך, למשל, כיכבה נדיה מטר בכותרות לאחר שהשוותה בין בשיא לבין ראשי היודנראט תחת שלטון הנאצים, וח"כ איתן כבל (עבודה) צוטט כהבלטה כשקרא לפתוח בחקירה פלילית נגד שרדן ערוץ 7 שהשווה את שרון להיטלר.

כלהט המרדף אחרי עור התבטאות "מוזעות" ועוד ציטוט "נורא", מנפחים העיתונאים את המציאות וחוטאים לאמת. כך, למשל, בחרש שעבר חשף ערוץ 2 הקלטה של איש הימין הקיצוני יוסף דיין, המאיים לערוך טקס פולסא רנורא נגד שרון, והציג אותו כ"רב ההתנחלות פסגות". במהרה הסתבר שדיין כלל אינו רב אלא דמות כעיתית

הפכה מה שהיתה עד עכשיו בגדר תיאוריה אחת מיני רבות בדבר מניעיו של שרון לכדי גרסה מוסמכת, וכתב "הארץ", ארי שביט, רשם לעצמו עוד הישג עיתונאי מרשים.

אלא שחוזן מאשר במקרה הזה קשה להתפעל מטיפולה של תקשורת הזרם המרכזי בישראל בתוכנית ההתנתקות. סריקה מן השבועות האחרונים של העיתונות המרכזיים – "הארץ", "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" – של חדשות ערוץ 1, 2 ו-10, ושל תוכניות האקטואליה בגל"צ וברשת ב' מעלה כי בדרך־כלל עוסקים כלי התקשורת בהיבטים טפלים, שוליים וסנסציוניים של היוזמה, מחמיצים באופן שיטתי את הסוגיות החשובות הכרוכות בה ונמנעים מלשאול את השאלות הקשות.

סדר עדיפויות ושיקולי עריכה תמוהים הביאו לכך ששלושה נושאים עיקריים תפסו את מרב הנפח בסיקור התקשורת של תוכנית ההתנתקות בחודשים ספטמבר ואוקטובר: ההסתה (או החלופין ה"התבטאויות הקיצוניות"); עלות הפיצוי הכספי למפונים; וחיוניות האימה האפוקליפטיים (כלומר נבואות הזעם בדבר מלחמת אחים ו/או התגברות הטרור הפלסטיני מעזה). בשלב מסוים נוספו אליהם גם הדיווחים על הוויכוח בנוגע לעריכת משאל עם, על סירוב פקודה, ועל ההיערכות במפלגות השונות לקראת ההצבעות בממשלה ובכנסת. בד בבד נרחקו סוגיות חשובות ומהותיות פי כמה לשולי העמודים

ת מ ר ג ו ט מ נ

הכותרת הראשית בגליון ערב שמחת תורה של "הארץ" הביאה ציטוט מרעיש מפיו של דב וייסגלס, יועצו הבכיר של ראש הממשלה. וייסגלס חשף כי "יומנו את ההתנתקות כדי להקפיא את התהליך המדיני לזמן בלתי מוגבל", כדי להביא ל"מניעת הקמת מדינה פלסטינית, מניעת ריון בנושא הפליטים וירושלים". הסיבות לגיבוש התוכנית, על־פי וייסגלס, הן "התמיכה הרחבה ביוזמת ז'נבה והתגברות תופעת הסרבנות", וההישג החשוב שלה הוא ש"סיכמתי עם האמריקאים שעם חלק גדול מההתנחלויות לא מתעסקים".

דבריו של וייסגלס עוררו מהומה לא קטנה, למרות שלא היה בהם חדש. פרשנים ואנשי שמאל השמיעו אותם אינספור פעמים בעמודי הרעות ובטורי הפרשנות של מוספי העיתונים. אריאל שרון בעצמו ביטא את אותה עמדה, בצורה מעודנת ומרומוזת מעט יותר, בראיונות החג שהעניק לאמצעי התקשורת בין ראש השנה ליום הכיפורים. החידוש היה, כך נראה, בהחלטתו של וייסגלס להעביר מסר ברור וחוד־משמעי לאנשי הימין, חברי הליכוד והמתנחלים, ובחר לצורך כך, למרבה האירוניה, דווקא ב"הארץ". עורכי העיתון פרסמו את הרברים בהבלטה הראויה בעמודי החדשות. כתוצאה מכך

האיור: אסף חנוכה

**מוסי רו: גובה כספי
הפיצויים הוא נושא מורכב
בעל השלכות עתידיות
רחבות. פניתי מיוזמתי
למספר עיתונאים וניסיתי
לעניין אותם בסוגיה הזו אך
נעניתי בשלילה**

שישולמו למפונים. במהלך חודש ספטמבר ריווח "ידיעות אחרונות" לא פחות משבע פעמים על סכום הפיצוי (בין 200 אלף ל-500 אלף דולר למשפחה), המקדמות (90 אלף דולר), וכן תשלומי שכר הדיירה, המענקים, ההלוואות וכיסוי ההוצאות. ובמקרה שכל זה לא מספיק כדי לנקר את עיניו של הקורא הישראלי הממוצע, הנאבק לגמור את החודש, מציג מוסף "24 שעות" של "ידיעות אחרונות" כתבה תחת הכותרת: "בית ליר הים או וילה בטבע", בליווי צילומים של וילות צמודות קרקע ביישובים כגון מודיעין, אשדוד וגדרה, אשר מתנחלי גושיקטיף יכולו לרכוש לאחר הפיגוע בכספי הפיצויים שיקבלו.

"ידיעות אחרונות" פורט באופן זה, כרמנוגיות בוטה, על רגשות התסכול של קוראיו הנשחקים תחת מלחמת הקיום הכלכלית, ומציג את המתנחלים כתכורה של רודפי בצע אופורטוניסטים, המוכנים למכור את עקרונותיהם בעבור סכום כסף נאה. "המפונים יקבלו פיצוי - כולנו נשלם", וועקת כותרת בעמ' 7 של העיתון ב-12.9: "5 מיליארד שקל יילקחו מתקציבי החינוך, הכריאות והרווחה על חשבון אזרחי ישראל ומשלם המסים", נאמר בגוף הכתבה. ועוד: "חצי מהגוש רק מתים לעוף מפה" - מעידים ב-14.9 מתנחלים חסרי שם מגושיקטיף על הכרייה: "הם רק ריחו את הצ'ק ויעופו". אבישי נתיב מרפיחיים מתנדב לפרט: "אם יקראו לי לקחת מקרמה - אלך לקחת. הכל זה עניין של מיקוח, הכל נתון למו"מ. אני מעריך שהפיצוי שמגיע לי יכול לעבור את מיליון הדולר". במאמר אחר מתוודה עורך מחירון הדירות, לוי יצחק: "בימית נתנו חצי מיליון דולר, היו ימים".

כלי התקשורת האחרים אינם מפגרים בהרכה אחרי "ידיעות אחרונות". גם בחדשות ערוץ 2 נזהגים לראיין בהרחבה מתנחלים, המספרים על גכונותם להתפנות בעבור תמורה כלכלית הולמת. ב"מעריב" יודעים לספר על "עשרות מתנחלים" שנערכים לפינוי ומנסים להגדיל את גובה הפיצויים, באמצעות פנייה למשרדי עורכי-דין כדי שינהלו בשמם את המו"מ מול הממשלה. בידיעה אחרת ב"מעריב" מופיעה הכותרת: "המתנחלים מתלוננים על גובה הפיצויים: עושקים אותנו".

כל זאת אינו בא לומר שאין ממד ציני והומרני בהתנהלות של המתנחלים לקראת הפינוי. גם אין פסול בכך שכלי התקשורת מבקשים לתת ביטוי לתחושות הועם והקנאה של אזרחים מן השורה. לנוכח גובה כספי הפיצויים המוצעים למפונים, יחד עם זאת יש לבדוק את העובדות: על-פי מנהלת

הנוגע לדיווח מרויך ואמין, חמורה מכך העובדה שבתוך הסיקור הקלוקל של אירועים שוליים ורדמויות סהרוריות, גונח הטיפול בכרבים החשובים באמת. היטיב לבטא זאת אהוד אשרי ב"הארץ": "נדיה מטר קראה ליונתן בשיא 'יורגראט' התבטאות חמורה מאוד. המשטרה מצטווה לפתוח בחקירה. רב אלמוני אמר 'פולסא דנורא?' תמור ביותר. היועץ המשפטי נדרש להתערב. בגושיקטיף אמרו ששרון רואה בטרור הזדמנות לקידום תוכנית ההתנתקות? התבטאות חולנית. נכון שבינתיים נעשים בשטחים כל מיני מעשים חמורים פי כמה, אבל אפשר לסכול אותם כל זמן שמדברים בנימוס".

מעשי ההתעללות היומיומיים שמבצעים מתנחלים אלימים בשכניהם הפלסטינים, למשל, זוכים רק לעתים נדירות להתייחסות באמצעי התקשורת. כמו כן, אף עיתונאי לא נשלח בבחילות לאסוף תגובות מחברי כנסת ומשפטנים לאחר ששופטת בית-משפט השלום בכפר סבא שלחה למעצר בית את יהושע אליצור, מתנחל שירה בנסיבות הנחקרות עליידי המשטרה בפלסטיני סוהיל ג'בארה מהכפר סאלם בסוף ספטמבר. את זה שומרים העורכים למקרה שהיועץ המשפטי לממשלה שוב יחליט לא לפתוח בהליכים משפטיים נגד רב זה או אחר שקרא לשרון "דיקטטור".

הפיצויים

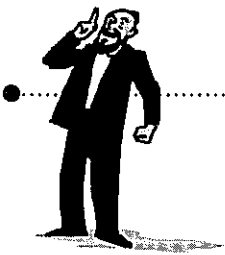
סיקור תקשורתי מגמתו ומתלהם לא פחות מאפיין גם את הדיווחים על ההיכנס הכלכלי של תוכנית ההתנתקות, בעיקר בכל הנוגע לפיצויים למפונים. כלי התקשורת, ובמיוחד "ידיעות אחרונות", הרבו לפרסם בהכלטה ובפירוט, בעמודי החדשות הראשונים, את סכומי הפיצויים הגבוהים

ושנויה במחלוקת גם בקרב המתנחלים. יום לאחר שידור הידיעה בערוץ 2 פרסם "הארץ" את נוסח ההודעה של תושבי פסגות ורב ההתנחלות, שלום יוסף-יוצן, ולפיה "דיין, שאיננו מתיימר להיות רב, וכל שכן רב של פסגות, איננו מייצג את תושבי פסגות, אינו מדבר בשם פסגות, ואינו חבר בפסגות". זה לא מנע מ"הארץ" לשוב ולכנות את דיין רב גם כיום המחרת. גם בחדשות ערוץ 2 התעלמו מהתיקון והשמיעו שוב את אימיו של דיין בכל הזדמנות אפשרית.

"דיין הוא פושטקמקריית ארבע, אישתנועת כ"ך לשעבר, שעבר להתגורר בפסגות", אמר העיתונאי אורי אורבך. "בגלל שיש לו זקן וכיפה, הוא מיר הופך לרב. אני לא חושב שהעיתונאים פועלים מתוך זדון, אלא מתוך עצלות ובורות. התוצאה היא תהליך של הזרה של מושאי הסיקור, שהופכת את הציבור הרתי לכת מזודה שמקיימת פסקי הלכה ביזאריים בעלי משמעות טקסית אלימה".

וזהו אינה הרגמה היחידה לחיבור מוטעה ומטעה בין אנשי ימין קיצוניים לבין כלל ציבור המתנחלים. באוגוסט שודרה בערוץ 2 כתבה על קייטנת אימונים שמקיימת תנועת כ"ך לילדי גושיקטיף לקראת הפיגוע. בכתבה הופיעו צילומים של כמה חובשי כיפות רצים לאורך הים, קופצים מעל גדרות ומתחבאים מאחורי שיחים. ב-10.9 כתב בן כספית ב"מעריב" כי "האירוע כולו היה מבויס... הכל תוזמר ובוים על מנת להצטלם טוב (גורמי ביטחון טוענים שבידיעה התקשורת), בעוד שאנשי הגוש עצמם מתנערים מהחגיגה... המתיישבים המקומיים עשו הכל על מנת למנוע מהכ"כניקים לחדור לתוך היישובים". כתב ערוץ 2 ששידר את הקלטת, שגיאי בשן, לא מכחיש שמדובר באירוע "חצי מבויס", כהגדרתו. השתלשלות העניינים שמתאר בשן היא שיעור מאלף בדרך עבודתה של התקשורת. "ידעתי שערך 10 צילמו משהו כזה יום קודם", הוא מספר. "שאלתי את המקורות שלי בגוש ואמרו לי שאיתמר בן-גביר מסתובב עם קבוצת ילדים, משחק איתם וקורא לזה קייטנה. פניתי לאנשי כ"ך והם העבירו לי קלטת שצולמה עליידי. בכתבה עצמה סיגתי את הדברים, ציינתי שמדובר בתופעה בסדר-גודל לא משמעותי, של קבוצה קטנה של ילדים ששהתה במקום ימים בודדים". אורי אורבך לא מופתע. "העיתונאים לא יחלים לעמוד בפיתוי הזה", הוא אומר. "מספרים להם שיש קייטנה, אז הם מיד רצים לצלם שלושה ילדים מדובללי שיער לשידור של דקה וחצי במהירו רת הערב. כל מי שמכיר את ציבור המתיישבים יכול לומר מראש שאנשי גושיקטיף ותנועת כ"ך מתחברים בערך כמו ערב זמר חסידי בסניף מר"צ".

בשתי הרוגמאות שלעיל הכתיב המרוץ אחר הסקופ הסנסציוני עבודה עיתונאית מרושלת בכל

שילוו את הנסיגה; בתיסודר קיימים יורחבו, "צה"ל מציע: לשכן חיילים בבתים המפונים כדי למנוע מפעילי ימין להשתלט עליהם", "צה"ל יגייס אלפי מילואימניקים לקראת הפינוי" ("ידיעות אחרונות"); "מילואימניקים יגויסו למג"ב לקראת הפינוי... בשל טענות המשטרה בדבר מחסור בכוח אדם לביצוע הפינוי", "תוקם יחידה מיוחדת לפינוי מתנחלים בכוח" ("מעריב").

הטון הסנסציוני והשערורייתי, המאפיין גם את שאר נושאי הסיקור של תוכנית ההתנתקות בכלי התקשורת של היום המרכזי, משתיק ומבליע כל סוגיה הרורשת טיפול יסורי, מורכב ועמוק יותר. מי שמחפש שיח ציבורי רציני ואחראי יכול למצוא אותו בעמודי הדעות והפרשנויות במספי העיתונים ובתוכניות האקטואליה ברשת ב' ובגל"צ. שם מתחבטים הכותבים והדוברים בשאלות קשות ומהותיות כגון: האם ההתנתקות יכולה להיות תחליף להידברות מדינית ולהסכמי שלום? האם המהלך שנוקט שרון הוא דמוקרטי? מהם מניעיו של שרון לזינוח? מהם הגבולות המשפטיים והאתיים של ההסתה? לאן נעלם קולו של השמאל בכל הנוגע לתוכנית ההתנתקות? (כותבים מעטים מאוד, בעיתונות הזרם המרכזי, מייצגים עמדות שמאלניות קיצוניות ובהן כאלה הכופרות בכוונתו של שרון לבצע את ההתנתקות). מה יקרה אם הטרור אכן יגבר לאחר ביצוע ההתנתקות? האם פינוי המתנחלים הוא בגדר טרנספר? מה מירת ההצלחה של קמפיין ההסברה של מועצת יש"ע נגד ההתנתקות? מה מירת הלגיטימיות של הסרבנות? ומה המשמעות של השימוש הטרמינולוגי במלה "התנתקות" במקום, למשל, "נסיגה" או "התפנות"? למרבה הצער, בסדר־היום החרשתי בתקשורת אין מקום להתייחס לקשייות כגון אלה.

ועם כל זאת, בנושא אחד קיים בין אמצעי התקשורת קונצנזוס מקיר לקיר. אף אחד מהם אינו טורח לעסוק בעתידם של הפלסטינים לאחר ההתנתקות: מה יעלה בגורלם של תושבי עזה לאחר יישום התוכנית? האם יהיה להם מה לאכול, ממה להתפרנס, האם יוכלו לשירותים רפואיים? הארצות המוחלטות לתחושות הבלבול, הייאוש וחוסר האונים של תושבי עזה לקראת ביצוע ההתנתקות אינה רק מנת חלקה של התקשורת, אלא גם של צרכניה.

תמר גוטמן היא דוקטורנטית בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל־אביב

"ראשי המתנחלים לצה"ל: 'ההתנגשות בלתי נמנעת', 'בפגישה עם השר לבטחון הפנים גדעון עזרא איימו מנהיגי המתנחלים: 'אם לא יהיו בחירות, יהיה כאן כאוס איום ונורא'", "המפקדים הבינו שהעמדות כנראה כבר קרוב: 'השטח רותח והמתנחלים מרגישים עם הגב אל הקיר'" "מועצת יש"ע: 'הממשלה מעודדת טרור יהודי'" (כל הכותרות האלו מ"מעריב"); "אנשים עומרים להתפוצץ, הוזהר אבנר שמעוני, ראש מועצת חוף עזה, בפגישה עם גדעון עזרא", "במערכת הביטחון חוששים מהתפרעויות אלימות בהתנחלויות לקראת הפינוי" ("ידיעות אחרונות"); "במסגרת ההכנות לקראת תוכנית ההתנתקות ופינוי היישובים ברצועת עזה, מנסים ארגוני הביטחון הפלסטיניים להשיג בת־קופה האחרונה נשק ותחמושת" ("הארץ"); "האלימות הפלסטינית תואץ על

אורי אודבך: אני לא חושב שהעיתונאים פועלים מתוך זדון, אלא מתוך עצלות ובורות. התוצאה היא תהליך שהובך את הציבור הדתי לכת מוזרה שמקיימת פסקי הלכה ביזאריים בעלי משמעות טקסית אלימה

רקע תוכנית ההתנתקות, "מומחים מעריכים כי האלימות ונסינות הפיגועים יגברו ככל שיתקרב מועד הפינוי מעזה" (חדשות ערוץ 1). מסורים מרגיעים יותר – כגון הערכות של אישי ציבור וגורמים במערכת הביטחון שרוב המתנחלים לא יתנגדו לפינוי באלימות – נרחקים לשולי הידיעות ולעמודים הפנימיים. תוכניות המגירה של כוחות הביטחון, הגעריכים מתוקף תפקידם לקראת האפשרות שהתחזיות הפסימיות ביותר אכן יתממשו, מוצגות בכותרות העיתונים כהתרחשויות עתידיות שאין עליהן עוררין: "בתיכלא למתנחלים: בשב"ס נערכים למעצרים המוניים של אנשי ימין במהלך העימותים

ההתנתקות, עד תחילת חודש אוקטובר נענו רק מאה, מתוך 1,700 המשפחות הצפויות לפינוי, לקריאתה והביעו עניין ראשוני בהתפנות מרצון תמורת דמי המקדמה. הנתון הזה כמעט שלא זכה לאיזכור באמצעי התקשורת. ב"הארץ" הובאה ידיעה מפיו של בשיא בנושא, אך מיד לאחר מכן נכתב כי "לדרכי בשיא... הפניות הגיעו גם מתושבי התנחלויות שאפשר היה לצפות לפניות מהן, אך גם מהתנחלויות אידיאולוגיות".

כמו כן, העיסוק הבלתי נלאה של התקשורת במחיר הפינוי עומד בניגוד חריף להתעלמות השיטתית שהפגינו בעבר רוב העיתונאים מעלות אזוקתן ופיתוחן של ההתנחלויות. "ועדת הכספים של הכנסת נוהגת להעביר מדי פעם סכומים של מאות מיליוני שקלים להתנחלויות לצורך הקמת תשתיות או הרחבות בנייה", מספר חבר הכנסת לשעבר ואיש "שלום עכשיו" מוסי רן. "כשכינתו כחבר בוועדה ניסיתי שוב ושוב לעניין את כלי התקשורת בנתונים הללו, ללא הצלחה. לעומת זאת, סכומים דומים שהועברו לחרדים וכו' מיד לכותרות גדולות". רן עוקב אחר הדיווחים בתקשורת על גובה כספי הפיצויים והוא סבור שהסיקור לוקה בחדממדות ובשטחיות. "גובה כספי הפיצויים הוא נושא מורכב בעל השלכות עתידיות רחבות", הוא אומר. "לרעתי, התקשורת צריכה לתת כמה לריון ציבורי רציני בעניין הזה. אני פזיית מיוזמת למספר עיתונאים וניסיתי לעניין אותם בסוגיות הרחבות יותר, אך נעניתי בשלילה. בטופו של דבר, הדיון הזה יתקיים רק אחרי שכספי הפיצויים יחולקו, ואז יהיה מאוחר מדי".

חזיונות האימים

כמו בימים המתוחים שקרמו לפרוץ מלחמת המפרץ האחרונה, כך גם בימים אלה, מלבים כלי התקשורת את אוירת הדריכות והציפייה בקרב הציבור באמצעות תיאורים קטסטרופליים ותחזיות שחורות. הפחד, כידוע, מוכר. כששיקולי הרייטינג לנגד עיניהם, מצייירים אמצעי התקשורת את תחילת ביצוע תוכנית ההתנתקות בצבעים קודרים ומאיימים.

צירופי מלים טעונים, כגון "מלחמת אחים", "הכנה למרד", "סירוב פקודה" ו"הגברות הטרור", מאווכרים כהבלטה ובכל הודמנות בכותרות שמנות בעמודים הראשיים: "סערה נעקבות אזהרת המתנחלים ממלחמת אחים", "ראשי המתנחלים מזהירים: מלחמת אחים תוך שבועות", "מקורבי ראש הממשלה מתריעים: 'דרכי ראשי המתנחלים הם הכנה למרד'",

התגייסות מלאה

בתקשורת הימנית, קו הגבול בין פובליציסטיקה לסיקור עיתונאי, בין דעה לידיעה, מטושטש עד לא קיים

שהשמיע בתחנת הרדיו החרדית-ימנית "קול חי": "טרנספר נגד יהודים היה רק בגרמניה הנאצית וכימית... הראשון היה הרודן של גרמניה, שאני לא רוצה להגיד את שמו, והשני היה מנחם בגין יחד עם אריאל שרון. לא אמרתי את שמו של הרודן הגרמני כדי שלא יגידו 'איך אתה משווה'".

הראל לא מתרגש; לדעתו, לכותבים הקיצונים אין השפעה רבה: "אני כמעט משוכנע שפה ושם יש אנשים שמסתובבים עם מחשבות זרות ואלימות קיצונית", הוא אומר, "אבל הם לא מושפעים מאנשים כמו אדיר זיק או, לחלופין, סילבי קשת".

משפיעה או לא, בחלק מהעיתונות הימנית נעשה שימוש בשפע בטרמינולוגיה חריפה ביותר, הכוללת

**גונן גינת, עורך "הצופה":
בניגוד לעיתונות הכללית, איננו
מתעלמים מההיבט הגזעני
המכוער שבסילוק אנשים
מביתם בשל גזעם**

ביטויים רבים דוגמת אלה שעליהם אמר לאחרונה נשיא המדינה, משה קצב, שמי שמשיע אותם מקומו בבית הסוהר. בעוד "מקור ראשון" יוצא מכלל זה ומצטיין, לרוב, בסגנון ענייני ביותר, "הצופה" בולט בכך במיוחד: ההתנתקות מכונה בו, בכתבות וכמאמרים רבים, "פשע נגד האנושות" שאינו שונה "מכל טיהור אתני אכזר אחר", "גזענות מתועבת" ◀

כלי התקשורת הללו שונים זה מזה בסגנון ובתוכן, אולם בחדושים האחרונים הם מאוחדים בהתגייסותם המוחלטת למאבק נגד מימוש תוכנית ההתנתקות.

מי שסבור כי להתבטאויות החריפות שיצרו את האווירה הציבורית בחורף '95 לא היתה השפעה כלשהי על יגאל עמיר, יסבור כך מן הסתם גם היום למול ההתבטאויות נגד אריאל שרון – אולם מי שסבור אחרת ימצא בין רפי חלק מכלי התקשורת הימניים את כל המרכיבים שכבר ייצרו כאן פעם מתכון הרסני. לצדם מופיעה גם ביקורת זהה לחלוטין לזו שהובאה לעיל, על סתימת פיות והסתה של הממשלה נגד ציבור הימין.

העיתונאי ישראל הראל, לשעבר עורך "נקודה", סבור ש"מה שמתרחש כיום זה פי כמה וכמה ממה שהתרחש אז". אולם גינת להבחין בשוני אחר בולט, הגובע ממודעות הכותבים לביקורת הציבורית: היום הם מעבירים את אותם המסרים באופן מתוחכם יותר. גונן גינת, עורך "הצופה", אומר למשל ש"את המלה נאצי אני לא אכניס. השוואה במשתמע – יכול להיות שכן". דוגמה לכך הוא מאמר שפרסם אצלו ב-10 בספטמבר תגי בן-אריצי, שכתב כך: "כדי להקל על העוסקים במלאכת פיגוע היהודים מבתיהם... מצאתי לנכון להעביר מעט חומר רקע היסטורי המתאר גירוש אחר במאה ה-10 ותוצאותיו". כאן מביא בן-אריצי את נוסח פקודת הפינוי שהעבירו הנאצים למועצת הירודנאט בהולנד, ולא יסף.

אדיר זיק, בעל הטור "ויקוקים בעיתון" ב"בשבע", המחיש את השיטה החדשה בדברים

איתי רום ומתן שירם

בסוף אוגוסט '95 יצא שר המשטרה דאז, משה שחל, בהצהרה לתקשורת שחיהם של שרי הממשלה מאוימים עלידי גורמי ימין קיצוניים. ההסתה מצד הימין, אמר, עלולה לעורר פגיעה בחייהם של ראש הממשלה יצחק רבין ושריו. מאמר המערכת של עיתון "הצופה" מ-10 בספטמבר אותה שנה לגלג על האזהרות: "רבני הסתה שריח רע נורף מהם", נכתב שם עליהן, "...לא אחת אנו עדים לכך שממשלות, שאיברו את אמון הציבור, מרבות להפיץ ידיעות כאילו מתנגדי הממשלה זוממים לרצוח את ראש הממשלה ושריו... סיכומם של דברים: חייהם של חברי הממשלה אינם נתונים בסכנה. עם זאת, יש להתייחס בחומרה לסכנה המאיימת על הדמוקרטיה הישראלית בעקבות דברי ההסתה הבלתי נסבלים המופנים כלפי האופוזיציה לממשלת רבין".

השאר – היסטוריה.

★★★

בטריטוריה המוגדרת "עיתונות ימנית" נמצאים היומון "הצופה", בטאונה של המפר"ל, השבועון "מקור ראשון", השבועון "בשבע" מבית ערוץ-7 (המ" שדר היום באינטרנט), ובטאון המתנחלים "נקודה", היוצא אחת לחודש לערך. לצדם קמו בשנים האחרונות כמה אתרי אינטרנט פופולריים, המרכיבים פעמים רבות חומר שפורסם באחד מכלי התקשורת האמורים.

▶ ואפילו "שרץ אנטישמי". תמונה תמימה של אריאל שרון בסוכת חג, אוהו בלולב, זוכה לכותרת "מתנתק ולולב בידו", על משקל הביטוי הירוע. ה"דיקטטורה" אינה רק שרון עצמו, אלא של "משפחת שרון". חגי הוצפה, הכתב הראשי, מצדיק פעולות אלימות במסגרת ההתנגדות לפינוי: "תהיה שפיות רמים, ובצדק", הוא כותב, "שוטרים ייהרגו ובצדק... אם שרון פועל כדיקטטור, גם התגובה תהיה מתאימה למדינה דיקטטורית, ובדיקטטורה מגיבים בשיא האלימות".

בעיתון "בשבוע" כותב כטורד האישי חגי סגל, איש המחתרת היהודית לשעבר: "אם וכאשר תהיה התנתקות, אני מעדיף אותה ברשאלית, מכוערת וטראומטית". ב"אתר המאבק למען ארץ ישראל" (yeshg.org.il) מופיעה באופן קבוע, בעמוד הפותח, תמונתו של שרון בכובע בוקרים, מחייך ואוהו באחת הכבשים בחוותו, משבתהתיתה הסלוגן "לא נלך כצאן לטבח". דימוי הכבשים, הטעון אסוציאציות חריפות, חורר באמצעי תקשורת אלה לא אחת: בגליון אוגוסט של "נקודה", למשל, בחרו לפרסם את מאמרה של נהיה מטר מ"נשים בירוק" תחת הכותרת "לא נהיה כבשים", ובליווי תמונה גדולה של שרון המחייך, כשעל גבו - שוב - כבש.

מאמרה של מטר הוא יוצא דופן למדי ב"נקודה". דווקא בעיתון שאותו עורך אורי אליצור - מי שהנפיק את אחת ההתבטאויות החריפות ביותר עד כה נגד ההתנתקות כשקרא: "מפורשות, בראיון ל"בשבוע", לפעול באלימות כנגד חיילי צה"ל המפנים - ניתן למצוא מספר ניכר של מאמרים בעלי קו שונה ומתון יחסית. פרופ' שלמה קניאל, למשל, קורא להילחם בהתנתקות באמצעות צום המוני במקום עליידי שימוש באלימות. הרב יעקב מדין כותב שהשימוש בכיטויים חריפים מוזיק "ההופך אותנו למיעוטי קציני ואלים", ומבקר גם את העורך אליצור. מדיניות העריכה הפלורליסטית הזו אינה נתקלת תמיד באהדה מצד קהל היעד. כשב"מקור ראשון" התפרסם, לפני שנים אחדות, ראיון עם יוסי שריד, למשל, הוצפה המערכת בתגובות נזעמות על מתן פתחון הפה לשמאלן "בעיתון שלנו". כך גם ב"נקודה" מחה אבישי עברי על פרסום מאמרים לא ימניים דיים, העלולים לגרום לכך ש"לאט לאט עוד יחשבו הקוראים שאולי יש באמת מה לדון, ובעצם עקירת יישובים היא לא סוף העולם".

זו, אולי, אחת הסיבות לכך שביתר כלי התקשורת הימניים קשה עד בלתי אפשרי למצוא בעמודי הרעות מאמרים המצדדים בהתנתקות - מה שמשפיע, כמובן, על עיצוב השקפתו של ציבור קוראים רחב הניזון בעיקר מתקשורת זו. גם המרוזיינים יהיו כמעט תמיד בעלי השקפה זהה, כשיצא דופן בתחום זה הוא "מקור ראשון". שם מצאו לנכון, למשל, לראיין את איש השמאל

הוותיק לובה אליאב, והעניקו לו בימה נרחבת ואמפתית להשמעת עמדותיו בעד ההתנתקות. כך ראיין גם ישראל חסון, המשנה לראש השב"כ לשעבר, המוזהה עם עמדות השמאל.

במוסף "הצופה השבוע" מר 15.9 הופיע ראיון עם יו"ר הכנסת רובי ריבלין, לצד ראיון עם ראש מנהלת ההתנתקות, יונתן בשיא. מהראיונות עולה כי השיטה העיתונאית ב"הצופה" אינה לשאול כל מרוזיין את "השאלות הקשות", אלא להתייחס אליו בהתאם לעמדותיו. הראיון עם ריבלין, המתנגד בעקביות להתנתקות, היה חם ואוהד בעליל, וכלל בעיקר שאלות מזמינות כגון "מטרידה אותך אפשרות כזו? (של מימוש ההתנתקות)", או "איך אתה מרגיש כשמנהיג מפלגתך וראש הממשלה מצפצף פעם אחר פעם על החלטות שמתקבלות באורח דמוקרטי?". הראיון עם בשיא מוגדר עליידי הכתב עצמו כראיון שהפך ל"דרשיח", שאורך השאלות בו דומה לאורךן של התשובות, ותוכנו תוקפני ביותר. לדוגמה: "האם אתה ישר טוב כלילה כשאתה שותף למערכת שמתכננת לגרש בכפייה אלפי יהודים מבתיהם? לעקור פיזית מאות רבות של ילדים ותינוקות כוחו מהחדרים שלהם, בהם הם חיים מיום שנולדו?".

עורך "הצופה", גונן גינת, מסביר: "נקודת המוצא שלנו היא אחרת, השאלות אחרות. למשל, מעולם לא שמעתי בקול ישראל או ב"הארץ" או ב"ידיעות" ששואלים את שרון איך הוא עושה את מה שהוא עושה כשהו בניגוד למצע הליכוד, שזהה למצע של מנהיגות יהודית".

ב"6 באוקטובר הופיעה ב"הצופה" ידיעה על עצומה שהחתימו הורים הקוראים לבניהם החיילים שלא להשתתף במלאכת הפינוי. באותו יום הופיעו בתקשורת הכללית ידיעות על שתי עצומות: האחת - זו שהוזכרה ב"הצופה", והשנייה - עצומת הורים הפוכה, הקוראת לסרבנות שמאלית. על העצומה הזו לא כתבו ב"הצופה". גינת אומר שהסיבה לכך היא שמטבע הדברים ידיעות כאלו מקורן בהעברת מידע יזומה לתקשורת עליידי בעלי העניין - וגורמים שמאלניים אינם מעבירים אליו חומר. הסיפור הזה מעיד על המחיר שמשלמים עמודי החדשות בכלי תקשורת המוזהים מרי פוליטי: הם מוזנים כמעט אך ורק עליידי מקורות המוזהים עם קו העיתון, נוהג המעצב את תכני החדשותיים באופן מסוים מאוד. אמנון לורד, עורך "מקור ראשון", מספר כי יש אנשי שמאל, אמנם מעטים, שאינם מוכנים אפילו להתראיין לעיתון.

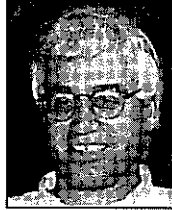
למול ידיעות "שמאלניות", שכלל אינן מגיעות לאוזני הכתבים, ניתן למצוא בעיתונות הימנית סיפורים "ימניים" שאינם מתפרסמים בתקשורת של הדרם המרכזי. לורד מספר, למשל, על קבוצת קציני צבא הרוחזים בתוקף את תורת הלחימה הקרויה "העימות המוגבל" ואשר מצאו

אמנון לורד, עורך "מקור ראשון": ברגע שמדובר על תוכנית נסיגה ופינוי יישובים - מיד זה התקבל באופן חיובי בעיתונות הדרם המרכזי

עמנואל שילה, עורך "בשבוע": לכתוב "ממשלת זדון" או לקרוא לשרון "דיקטטור" זה רחוק מלהיות הסתה. כשב"הארץ" כותבים שהמתנחלים הם אויב - זו הסתה

לא מאוזנים

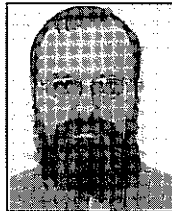
גונן גינת, עורך "הצופה": "בניגוד לעיתונות הכללית, איננו מתעלמים מההיבט הגזעני המכוון שבסילוק אנשים מביתם בשל גזעם. התקשורת היום מיישרת קו בדיוק כמו שהיה בתקופת אוסלו, בהברלי ניואנסים". לדבריו, העיתונות הכללית אינה פחות מזוהה פוליטית מעיתוננו. "שים לב, למשל, שכל תנועת סרבנות שקמה כאן בשנים האחרונות מיד קיבלה שער ב'7 ימים'. אז מה, זה לא זיהוי פוליטי? הכל פוליטיקה".

אמנון לורד, עורך "מקור ראשון": "מה שמייחד אותנו אלה מאמרים וניתוחים של תוכנית ההתנתקות על כלל היבטיה, שלא כליכך נעשים בערוצי התקשורת האחרים, שסגרו שורות סביב התוכנית. ברגע שמדובר על תוכנית נסיגה ופינוי יישובים – מיד זה התקבל בתקשורת באופן חיובי". לורד אומר כי הוא לא יכניס לעיתוננו מאמרים הכוללים התבטאויות בסגנון מכתב הירדנראט של גריה מטר: "אני מעדיף להימנע משפה משלהבת, ורואג לריסון בהתקפות אישיות על שרון כדי לא להגיע לכיוונים לא טובים. לפעמים אני מודה שאנחנו חוטאים ואחריכך אני מתחרט על זה".

עמנואל שילה, עורך "בשבע": "אנחנו לא עיתון מאוזן, אלא מאוזן. בתקשורת היומית אפשר לזהות בקלות מגמתיות לסייע לתוכנית ההתנתקות; יש התעלמות מהיבטיה האישיים ומדיון בהשלכותיה הבטחוניות והכלכליות. התקשורת השמאלנית צריכה להפסיק עם סתימת הפיות הדתית ולקרוא לחופש הביטוי. לכתוב 'ממשלת דון' או לקרוא לשרון 'דיקטטור' זה רחוק מלהיות הסתה. כשב'הארץ' כותבים שהמתנחלים הם אויב – זו הסתה. אנחנו לא נכניס ביטויים מסיתים כמו 'שרון רוצח', אפילו כמו מה שבזמנו היה מקובל לכתוב".

הגירוש/הפינוי, אף שב"מקור ראשון" נכתב גם "מנהלת ההתנתקות".

ובכלל, קו הגבול בין פובליציסטיקה לסיקור עיתונאי, בין דעה לידיעה, מטושטש עד לא קיים לחלוטין במקרים רבים בעיתונות הימנית (בידיעה חדשותית על מפגש של השגריר האמריקאי דן קרצר עם ראשי מועצת יש"ע בעניין ההתנתקות, נכתב כי קרצר "מוזהה עם תנועת 'שלום עכשיו'").

ההשפעה של הדיווח המגמתי, המוזהה פוליטיית בעוצמה כה גבוהה, מודגמת היטב באופן הדיווח על הפגנת הימין נגד ההתנתקות בכיכר ציון, ב-9.12. "הצופה" קבע בכותרת הראשית: "כמאה אלף איש השתתפו בהפגנת ענק של הימין בכיכר ציון בירושלים". אפילו "בשבע", הרדיקלי לא פחות, כתב כי "בהפגנה השתתפו כ-70 אלף מפגינים". בחדשות ערוץ 2 דווח כי להפגנה הגיעו 40 אלף איש. ■

איתי רום הוא עיתונאי ב"גלובס"; מתן שירם כותב ב"גלובס"

אוזן קשבת לעמדותיהם רק בעיתוננו. אירועים אוטריים סביב ההתנתקות, כגון מפגש מפרגן בין עוזי לנדאו לעמותת רבנים ימנית, זוכים לאיכוד מכובד, בעוד שתקשורת החרם המרכזי אינה מייחסת להם כל ערך חדשותי ואינה מאזכרת אותם כלל. גם סיפורים בעלי אופי "שמאלני" לכאורה, שסביב להניח שידועים לכתבי התקשורת הימנית, כגון קבוצות המתנחלים המעוניינות לשתף פעולה עם הממשלה ולזכות בפיצויים – אינם מוצאים כאן ביטוי, אולי כי אינם משתרים את האג'נדה (גינת: "מרע שאכלית תופעות זניחות?").

הקשר בין הכתבים למקורותיהם הדוק במיוחד, שכן פעילי הימין יודעים שאצלם יוכלו לזכות תמיד לסיקור אוהד; יהושע מורייסוף, המזכיר המדיני של מועצת יש"ע, היה כתב "הצופה" ועבד לצד הוברמן. אנשי שמאל, לעומת זאת, אינם מצוטטים כמעט לעולם. לאחר הפיגוע במוצב מורג בסוף ספטמבר, למשל, צוטטו ב"הצופה" תגובות ממוחנה הימין בלבד. בידיעה שעסקה בפגישה של ראשי מועצת יש"ע עם השר גדעון עזרא בעניין ההתנתקות נכתב, כי הם הציבו בפניו שאלות שעורא נותר מולן ללא מענה. דוברי המתנחלים צוטטו אחד אחד ובהרחבה, אך מעורא לא נלקחה תגובה כלשהי. במהלך מבצע "ימי תשובה" ציטט העיתון בכותרת הראשית גורם צבאי אנונימי כאומר ש"הנסיגה מהרצועה תאפשר לקסאם להגיע לאשקלון"; "גורמים צבאיים" הסבורים אחרת אינם מצוטטים, בוודאי שלא בהבלטה שכזו.

בסיקור ב"מקור ראשון" את חוק ההתנתקות שנרון בממשלה הופיעה פרשנות משפטית מפורטת בגנות החוק מאת עו"ד נדב העצני. בנוסף לו ראיין הכתב יאיר שפירא את עו"ד חיים משגב שהסביר מדוע, משפטית, מדובר ב"הצעה דרקונית". לא ראינו משפטנים בעלי השקפה אחרת. לעומת זאת, במשאל על ההתנתקות שפורסם במוסף ראש השנה של העיתון, "תהיה או לא תהיה" (15.9), הובאו גם עמדותיהם של אנשי שמאל מובהקים כיוסי שריר ואבשלום (אבו) וילן, אם כי נשמר בעיתון רוב לאנשי הימין.

לצד המשאל הופיעו גם תוצאותיו של סקר טלפוני שזום העיתון על עמדות הציבור ביחס להתנתקות. הכותרת הראשית של אותו היום עסקה בהן והכריזה: "61% נגד פינוי בכל מחיר". עיון בשאלות הסקר מגלה כיצד "הושגה" הכותרת: 61% מהנשאלים השיבו בשלילה לשאלה שנוסחה כך: "האם לדעתך על ממשלת ישראל לבצע את הפינוי בלוח הזמנים הנוכחי בכל מחיר ובכל תנאי, גם אם תוקם מדינת טרור ברצועת עזה ובצפון השומרון?". את העובדה, ש-61% מהנשאלים השיבו בחיוב לשאלה אם הפינוי ישפר את בטחון ישראל, העדיפו עורכי העיתון להצניע. בסקר לא הוכנסה שאלה פשוטה ומתבקשת, כמו זו שהוכנסה באותו יום לסקר מוסף ההג של "מעריב": "אילו נערך

היום משאל והיית משתתף בו, כיצד היית מצביע? – כש-58% מהנשאלים השיבו בחיוב.

★★★

הכותרות הן חלק מרכזי בדרך שבה מעצבים העיתונים את דעת הקהל. בשנים האחרונות החל רווח יותר ויותר הנוהג לשרבב עמדות סמויות לכותרות שהיו בעבר אינפורמטיביות גרידא. בעיתוני הימין הנוהג רווח הרבה יותר, ופעמים רבות הכותרות החדשותיות, כולל הראשיות, מביעות עמדה ברורה. לאחר אישור טיוטת חוק הפיצויים בקבינט נכתב בכותרת הראשית של "הצופה": "הטרנספר יוצא לדך: הקבינט אישר את טיוטת החוק לפיצוי למי שיוגלו בכפייה מנתיבים בגושיקטיף; קנסות למסרבים להיזרק מהבית". חוק הפיצויים הוא בכותרת הראשית של "מקור ראשון": "החוק לביטול זכויות". מנהלת ההתנתקות שהוקמה תכונה ברוב המקרים בכותרות "מנהלת העקידה/

**ד"ר אליעזר פלדמן, מכון "מותגים":
הרחוב הרוסי מחפש מנהיג, ושרון,
בלית ברירה, בעיקר בזכות שיוון
תדמיתי מוצלח והמיתולוגיה שנבנתה
סביבו, הפך לפרסוניפיקציה של התקווה**

במינוח שבו משתמשים העיתונאים הרוסים וכן בשיי מוש שהם עושים במרכאות. לדוגמה, "פינוי" נכתב במרכאות בכתבתה של יבגניה קרבצ'יק ב"נובוסטי ניידלי" מ'23.9.04, או השימוש במלה "דפורטציה" במקום פינוי בכתבתו של דב קונתור, הפרשן הפוליטי הבכיר של "וסטי". בהתייחסות לפעילי ימין הקיצוני, "הסופגים האשמות בהסתה שהן כה אופנתיות היום", מגויסות בין היתר אנלוגיות למשטר המדכא של ברית-המועצות. כך, אלכסנדר ליכטיקמן ("וסטי", 5.10.2004) בקשר למעקב אחר "המסיתים", בדיחה שסיפר מנחה בערב שירה

המגמה המשמעותית הנוכחית שקופה למרי ומשרתת לכלום: התקשורת הרוסית אמרה "נייט" גדול ומזלזל לתוכנית ההתנתקות.

★★★

התקשורת הרוסית לא אוהבת את התוכנית של שרון, וככל שמתרחקים מעמודי החדשות לעמודי הפרשנויות, העמדה הזו בולטת יותר ויותר, למרות שגם בעמודי החדשות, בדיעות אויביקטיביות לכאורה, מבצבצת המחאה. המחאה נגד התוכנית זוכה לסיקור נרחב יותר מזו שבתקשורת הזרם

נטשה מוזגוביה

האם יש עוד דבר כזה, מגזר רוסי? כל עוד זה נוגע לתקשורת הרוסית, שממשיכה להפיק מדי יום סדריום משלה, התשובה חיובית. השאלה עד כמה היא באמת מעצבת סדריום של העולים דוברי הרוסית נתונה לוויכוח, אך היקפי המידע הזורמים בארץ ברוסית בהחלט מרשימים. צרכן התקשורת דובר הרוסית יכול לבחור בין ערוץ טלוויזיה ישראלי ברוסית, מספר ערוצים רוסיים בלוויין, שמקפידים להקריש הרבה זמן אוויר לסיקור אזורנו, סוכנויות ידיעות ישראליות ברוסית באינטרנט, קול-ישראל ברוסית ותחנות רדיו מקומיות ופיראטיות, והתקשורת הכתובה. בענף הזה, שבו נתמקד כאן, מתפרסמים בישראל בין 60 ל-75 כתבי-עת ברוסית, ממגזיני נוער ובטאונים מקצועיים ועד לעיתונים מפלגתיים ברוסית. אחדים נסגרים, חדשים נפתחים במקומם. המקומונים מתרבים בקצב מסחרר, החל מ"וסטניק" בצפון ועד "נגב טיימס" בדרום, חלקם קשורים לרשתות, חלקם עצמאיים. נכון להיום יוצאים בארץ שישה עיתונים מרכזיים: היומנים "וסטי" ו"נובוסטי ניידלי" (שעומד להפוך לשבועון), השבועונים "רוסקי איוראילטיאנין", "גלובוס" – שהוא למעשה לקט כתבות מקלי התקשורת ברוסיה, "אכו" ו"לוי". אבל למרות ההיצע, לתקשורת הרוסית קרה מה שקרה לפוליטיקאים ה"רוסים": יש הרבה מהם, כולל במועצות המקומיות, אבל בגלל פיזור הכוחות הם משפיעים פחות. מעל 65% מהעולים פונים בחיפוש מידע למקורות ברוסית בלבד, אבל מחציתם לא סומכים עליהם במיוחד. רק 8.4% קוראים באופן קבוע עיתונים בעברית.

אסתחפרו בערימות הנייר המורפס של התקשורת הרוסית בארץ, תמצאו מרורים קבועים של פוליטיקאים בגוסף להורוסקופ, תחזיות פוליטיות שבועיות, ואף קומוניקטים של מפלגות וארגונים, המתפרסמים כלשונם, כפי שנשלחו למערכת. ביום שאחרי פגוע לא תמצאו בעמוד הראשון תצלומי רפרודוקציה של ההרוגים מהאלבומים המשפחתיים, כי אין תקציב להריץ כתבים בין המשפחות השכולות, וגם לא נעים לבוא לפני תום השבעה; מצד שני, איפה עוד תראו ראיון עם זמרת אופרה בעמודים המרכזיים של החלק החדשותי בעיתון? אך למרות השעטנז של חיבור בין ישראל לרוסיה, בין לקטי "ז" לבין חדשות מקומיות,

נורע

יש משהו סכיזופרני ביחס העולים לשרון ולתוכניתו: אין קשר

באריאל: "וכעת נא להתפור, ולא להתקבץ יותר משלושה אנשים בבת-אחת" – רמו לא ממש דק למי שגדל במשטר הקומוניסטי. הוא גם טוען שמעדיפים לדרוף את אלה "שצועקים בכיכרות", ולא את אלה "שאומרים את אותו הרבד בתקשורת בעברית". "באוקיינוס של מידע לא אמין צנזורה היתה הופכת למצפן מעולה, לכן לא משתמשים בה. התקשורת המודרנית אינה מצליחה ללכד המונים, אבל לפזר אותם, רוקאן כן", הוא כותב. הוא גם תוהה מדוע מתנגדי הפינוי מעדיפים לפרוט על הרגשות – ולהציג דימויים של ילד מגושיקטיף עם ידיים מורמות, המזכיר את התמונה המפורסמת של הילד היהודי מגטו ורשה – על פני הסברים שכללתיים על ההשלכות של "יצירת מובלעת טרור ברצועת עזה".

הפרשן הפוליטי של "וסטי", רב קונתור, מסכם כך: "גם אלה שחשבו שיש בתוכנית ההתנתקות החד-צדדית היגיון, נאלצים להורות שהניסוי של

המרכזי בעברית: תהיה זו הפגנה של "נשים בירוק" או אמירותיו של אפי איתם. איתם הוא פחות או יותר הקונסנזוס, בעיתונות הרוסית. כך מדווח עליו יעקב שאוס מ"וסטי", בין ציטוטים של מנהיג המפר"ל שהוא מביא: "אפי איתם חושב בהיגיון", "יש לקבל את דבריו של איתם ברצינות, הוא אמר בקול רם את מה שפחדים להגיד נציגי האופוזיציה בתוך הליכוד" ("וסטי", 5.10.2004).

האזהרה למתנגדי שרון מגיעה כה רחוק, שפעולות המחאה מתפרסמות כשהן עדיין בשלב התכנון, והן מלוות בתמונות המשתתפים (כתורות מ"נובוסטי ניידלי": "יו"ר הכנסת ראובן ריבלין מתכוון לפתוח את מושב החורף של הכנסת בנאום, שבו ישווה בין מתנחלי גושיקטיף לקורבנות 'אלטלנה': "יוצאי יחידה 101 יצעדו לירושלים במחאה נגד תוכניתו של שרון").

ביטויים להתנגדות לתוכנית ההתנתקות נמצאים

אלכסנדר קוגן, סגן העורך הראשי של "נובוסטי ניידלי": היציאה מעזה מפיחיה יותר מהיציאה מלבנון. אם אחרי היציאה מעזה ירי הטילים יימשך, ייאלצו לפנות את שדרות, ובעיני העולים זו תחילת ההתמוטטות של המדינה

לב בלצן, העורך הראשי של "וסטי": אני חושב שהעולים מבינים על מה התוכנית הזאת, אבל לא ממש מצליחים לפענח את ההיגיון שלה

בעיקר בהקשר לסכסוך הערבי-ישראלי בכלל. העיתון "נובוסטי ניידלי" מפרסם מדי שבוע סיכום של התקשורת הערבית, החל מזינוחים רציניים וכלה בקריקטורות וקוריוזים. כך נוהגים גם "גלובוס" ו"וסטי". הסיקור הרחב של העולם הערבי ושל המגמות המתפתחות בו מוביל את פרשני העיתונים ברוסית למסקנה שכל הצעה לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא אשליה.

למרות שכ־75% מהציבור ה"רוסי" הוא ימני, חלק מהעיתונים ברוסית מנסים לספק לקוראיהם מוצר מאוזן יותר. עד כמה העולים מוכנים לקבל את הגישה הזו, מעידה הסערה שהתעוררה לא מכבר סביב הפצת חוברת של "גוש שלום" בתוך עיתוני הזרם המרכזי ברוסית. בגלל עוצמתן של תגובות המחאה, החליטו עורכי "וסטי" להקריש לנושא שלוש כתבות גדולות בגיליון אחד. הביטויים של חלק מהכותבים אינם מעידים על פתיחות יתרה לדעות אחרות: החוברת תוארה כ"מתנה טרואנית" שאסור להתעלם ממנה "כפי שאסור להתעלם ממעשה בריונות ברחוב", וכ"מניפולציה, שקר" וכדומה.

"עברנו קשה כרי לאזן את התקשורת הרוסית ולהחזיר אותה מימין למרכז", אומר העורך הראשי של "וסטי", לב בלצן, "וכצפוי, זכינו להרבה ביקורת מהקוראים שלנו, שנשארים ברובם ימנים. אנחנו מפרסמים הכל, אבל קהל הקוראים שלנו אינו מקבל את הכל. אני חושב שהעולים מבינים על מה התוכנית הזאת, אבל לא ממש מצליחים לפענח את ההיגיון שלה. היו ראיונות עם שרון, ועם מופז, שהסבירו מה הולך לקרות, אבל לפרשנים ולקוראים עדיין לא ברור איך מתמודדים עם ירי הקסאמים, אם יוצאים מעזה".

"היציאה מעזה מפיחיה יותר מהיציאה מלבנון", טוען אלכסנדר קוגן, סגן העורך הראשי של "נובוסטי ניידלי", "והיציאה אפשרית רק מעמדת כוח ורק אחרי שיושג פתרון סופי לטילי הקסאם הנוחתים על שדרות. בלי זה אין בכלל מה לדבר על שום התנתקות, כי אם אחרי היציאה מעזה ירי הטילים יימשך, ייאלצו לפנות את שדרות, ובשביל העולים זו תחילת ההתמוטטות של המדינה. איש לא הסביר ל'רוסים' את היתרונות של התוכנית הזאת, כשהחסרונות בולטים ממילא. גם לצברים בעצם לא ממש הסבירו את זה, אבל להם זה כבר לא מפריע לתמוך בתוכנית ההתנתקות בעוד של'רוסים' זה מפריע".

לראות לפי השטח שמקדישים להם העיתונים הרוסיים. ב"וסטי", למשל, בעמוד 6 של קונטרס החדשות, מתפרסם מספר פעמים בשבוע מדור המוקדש לוותי"קי המלחמה (הוטרנים), המשתרע על פני עמוד שלם. שלא כמנהגה של החברה הישראלית, למחוק בדרגע את הישגי העבר בצעד פוליטי אחד, "הרחוב הרוסי" יודע לזכור, ועל כן הוא פשוט מפריך בעקשנות בין "שרון הגיבור", אחד שאפשר לסמוך עליו בגלל מה שעשה בעבר, לבין שרון הפוליטיקאי. "הרחוב הרוסי מחפש מנהיג, ושרון, בלית ברירה, בעיקר בזכות שיווק תדמיתי מוצלח והמיתולוגיה שנבנתה סביבו,

אריאל שרון הסתיים בכישלון. התוכנית שלו לא מנבאת שום דבר טוב לישראל, מעבר לתקרית המסוכן של פיגועי ההתנחלויות: לא סטטוס פוליטי יציב, לא הפסקת לחץ בינלאומי, ולא פרידה ממשית מעזה" ("וסטי", 14.10.2004).

בשבועון "רוסקי איוראילטיאנין", בפירוט האירועים המשמעותיים של השנה, ניצבת תוכנית ההתנתקות במקום ראשון. וכך, בין השאר, נאמר בכתבה: "על ישראלים רבים, בעלי דעות פוליטיות שונות, נחתה תוכנית זו כרעם ביום בהיר. ימנים ושמאלנים כאחד סירבו להאמין שאריאל שרון,

גדול

הדחייה המופגנת של יוזמתו לבין החיבה הבולטת כלפיו

הפך להתגלמות של התקווה", מסביר ד"ר אליעזר פלדמן ממכון "מותגים", המתמחה ב"רחוב הרוסי". "שרון אמנם איבד קצת תמיכה בקרב העולים, אבל לעומת השינוי החדר בעמדותיו בחודשים האחרונים, הירידה באהדה אליו אינה משמעותית. כעת הרייטינג של שרון בקרב העולים הוא כמו שהיה לברק בשיא הפופולריות שלו – 54%".

העולים מתקשים לאמץ את מנטליות ה"סמוך": נתחיל בתוכנית ההתנתקות ונצא ממנה איכשהו. הם גם לא מרגישים שהתנגדותם לתוכנית נובעת מבורות. להפך: הם טוענים שעמדתם נובעת מפרספקטיבה רחבה יותר על הסכסוך הישראלי-פלסטיני. בשנים האחרונות התקשורת ברוסית העלתה את הגישה "רע את האיוב" לדרגה של מצווה, ופרשניה מציגים את אירועי האינתיפאדה

מנהיג ליכוד, נץ יהודי המוכר לכל העולם, שכליכך הרבה פעמים חזר על המשפט שאין הכדל בין תליאביב לנצרים, מתכוון ברצינות לפנות את כל היישובים היהודיים של גושיקטיף וחלק מיישובי שומרון, בלי לקבל מהפלסטינים דבר בתמורה ובלי לסגור איתם הסכם כלשהו. עמדת המערכת, כך נדמה, לא משתמעת לשתי פנים, אלא שכמה עמודים אחרי זה אריאל שרון מסומן כמספר אחת בין אנשי השנה. בכלל, יש משהו סכיוופרני ביחס העולים לשרון ותוכניתו: אין קשר בין הדחייה המופגנת של יוזמת ההתנתקות לבין החיבה הבולטת כלפיו.

מניין הנאמנות העיוורת לשרון, בלי קשר למה שהוא עושה? התשובה פשוטה: הגרעין הקשה של צרכני התקשורת הרוסית הם עולים מבוגרים, חלק לא מבוטל מהם ותיקי מלחמת העולם השנייה. עד כמה זכרון מעשי הגבורה של העבר משמעותי עבורם ניתן

נטשה מזוגוביה היא עיתונאית ב"דיעות אחרונות"

עמימות

לא קונסטרוקטיבית

מעצבי דעת הקהל בעיתונות הערבית
נמנעים מלגבש עמדה כלפי יחזמת שרון

מוסטפא כבהא

תוכנית ההתנתקות, שעליה הכריז ראש הממשלה בראשית השנה, מופיעה אמנם מעת לעת בסיקור העיתונאי השוטף בעיתונות הערבית בישראל, אך בדרך-כלל אין היא זוכה לניתוח מעמיק ורציני באופן שמסוגל להשפיע על עיצוב דעת הקהל. ניתן להסביר זאת בשני גורמים עיקריים: העמימות הרבה האופפת את משמעות התוכנית בכל הנוגע לצורת ההתנתקות, עיתויה, היקפה, היחס הגלום בה כלפי הצד הפלסטיני, ויותר מכל – המציאות שתיווצר לאחר יישומה. הגורם השני הוא העמימות המאפיינת גם את העמדה הרשמית הפלסטינית ביחס לתוכנית, אשר אינה מאפשרת לפרשנים הכותבים בעיתונות הערבית לגבש לעצמם עמדה כלפיה.

★★★

את העמימות בעמדה הישראלית ניתן לבחון בעזרת שני מבחנים עיקריים: המינות שבאמצעותו מתוארת התוכנית, ומידת האמון שמגלה כלפיה המנהיגות הישראלית.

בעיתונות הערבית בארץ מוגדרת ההתנתקות כמושגים לא אחידים. אחדים מהעיתונים ("פא" נוראמא", 28.5.2004, "אלאתחאד", 31.5.2004) השתמשו במונח "ה'טת אלפצל" – תוכנית ההפרדה, מכילי להסביר את מהות ההפרדה (להפריד בין מי למי או בין מה למה). העיתון "פצל אלמקאל" (בטאון כל"ר) קרא לתוכנית "פכ ארתבאט" – התרת הקשר ("פצל אלמקאל", 20.2.2004). אחרים ("אלאהאלי", 11.10.2004) השתמשו בביטוי "אנסחאב" – נסיגה, אך עם תוספת המלה "אנפצאל" – היפרדות, אשר הו" פיעה מעוטרת בגרשיים בתוך סוגריים (אולי כביטוי להסתייגות ממשמעות המושג או כאות של אי-אמון בריצנות כוונות יומי התוכנית). לעומת זאת, העיי תונאי עבד-אלחכים מופיד, בפניתו הקבועה בעיתון "צות אלחק ואלחורייה" (23.4.2004), נדרש לביטוי "אלאנסחאב" – הנסיגה, כשהוא מציב את המונח בתוך גרשיים; אולי כדי לומר שישראל אמנם הצי הירה על התנתקות אבל בעצם מדובר בנסיגה לכל דבר. כלומר, הכותב כמו רומז לקוראיו שהשימוש בביטוי "התנתקות" במקום "נסיגה" נועד להקל על שרון לגייס תמיכה לתוכנית בציבור הישראלי. עורך "אלאהאלי", סאלם ג'בראן, הצביע לעומת זאת על מהות הנסיגה הישראלית כשהשתמש במונח

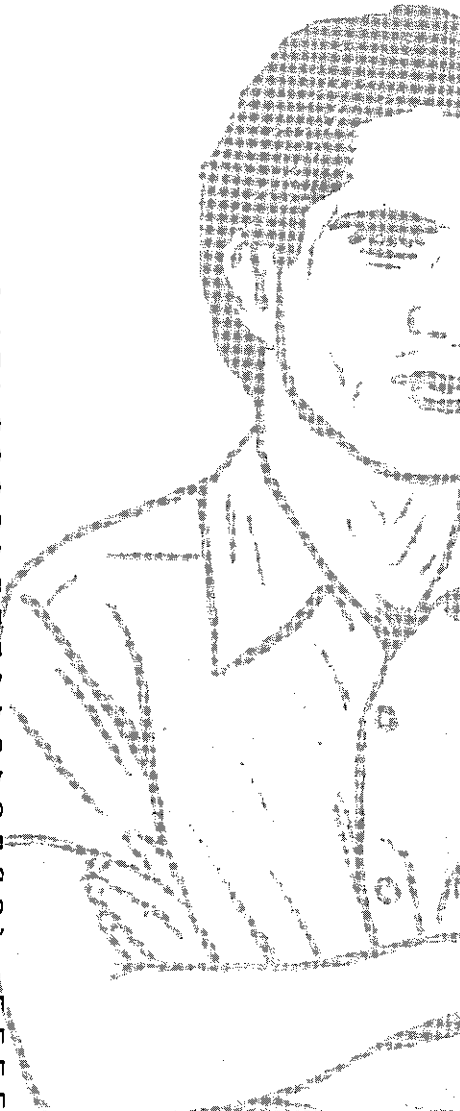
"אנסחאב אחארי אלג'אנב" – נסיגה חר-צדדית; אולי במטרה להצהיר שמדובר בנסיגה ביוזמה ישראלית חר-צדדית.

יש להדגיש כי השימוש במושגים השונים לא שיקף, בדרך-כלל, את ההתפלגות הפוליטית או האידיאולוגית של העיתונים; לפעמים נזקקו העיי תונים, במודע או שלא במודע, ליותר ממונח אחד בכואם לתאר את ההתנתקות באותו גיליון ואפילו באותו מאמר.

★★★

באשר לגורם השני – חוסר האמון בהצהרות ההנהגה הישראלית: כמעט כל העיתונים בערבית הדגישו שיש צורך בצעדים מעשיים אמיתיים כדי לממש את התוכנית ואין להסתפק בהצהרות על הכוונה ליישמה. במאמר שכתב חבר הכנסת ר"ר ג'מאל זחאלקה בבטאון מפלגתו "פצל אלמקאל", הוא דן בהכרתו של ראש הממשלה בוועידת הליכוד ב-5 בינואר 2004, ש"זו היא התוכנית שלי ואותה אני איישם". זחאלקה מתאר את הופעתו של שרון כהצגה מכוימת מראש שכונתה היתה להציג אותו בפני דעת הקהל הישראלית והבינלאומית כמנהיג פוליטי "מתון", אשר קודא תיגר על הימין הקיצוני, <

**הפרשנים מבקשים
להיתלות ביחסה של
הרשות הפלסטינית
לתוכנית אך אינם מוצאים
אצלה תשובות ברורות**

**חוסר האמון בכוונות
שרון, האופך את ההנהגה
הישראלית ואת התקשורת
העברית, משפיע על עמדת
העיתונאים הערבים**

במפלגתו ומחוצה לה. עם זאת, בהמשך, קובע
זחאלקה ששרון קיבל החלטה אסטרטגית נחרצת
לבצע את תוכנית ההפרדה, אבל באופן חריטרי.
זחאלקה פוסק: "אין בצעדים, מצד אחד, שום חידוש
באשר למדיניות הכיבוש הישראלית, כי כל הצעדים
אשר ביצעה ישראל בגדה המערבית וברצועת עזה
היו צעדים חריטריים. אפילו בהסכם אוסלו,
שחתמו עליו שני הצדדים, התנהגה ישראל בצורה
חריטריית" ("פצל אלמקאל" 9.1.2004). בסוף דבריו
מגיע זחאלקה למסקנה שמטרתה של תוכנית שרון
היא חלוקת הגדה המערבית (ואולי אף רצועת עזה),
והוא מזהיר שאף על-פי ששרון ייתקל בהתנגדות
פנימית חריפה בתוך ממשלתו, אין לסמוך על כך
וצריך להתנגד לתוכנית כי היא מסוכנת ביותר
ותפקידה לקבוע עובדות בשטח באופן שיקשה על
הסדר אפשרי נעתיד.

במאמר אחר, שכותרתו "ההוכחה לאי רצונו
להגיע להסכם: שרון מסרב לשתף את הפלסטינים
בתוכנית ההפרדה", מביא העיתון "פצל אלמקאל"
ראיות לכוונותיו האמיתיות של שרון באמצעות
ציטוטים מכלי התקשורת בעברית ומפי אנשי
ממשל בכירים, בהם שאול מופז ועמוס גלעד
("פצל אלמקאל" 20.2.2004). בעיתון "פאנוראמה"
(11.6.2004) קוראת פרידה ג'אבר לבצע נסיגה
מלאה מכל השטחים הפלסטיניים – זאת בתנאי
שהפרסומים על התוכנית נכונים, אך הביטוי הטוב
ביותר ליחס התקשורת הערבית לעמימות עמדת
הממשלה נמצא במאמר של עבדאלחכים מופיד
בעיתון "צות אלחק ואלחורייה" (23.4.2004),
שכותרתו "ההצהרה". כותב מופיד: "ישראל החליטה
על 'נסיגה' מעזה; די בהצהרה זו, ובדיבורים על
פיגוי 7,500 מתנחלים ו-17 יישובים מלב לבה של
עזה, כדי להפוך את התמונה התקשורתית על פניה:
כשמתחילים להציג את ישראל באופן חיובי ולו רק
כשל העובדה שהיא 'הצהירה', ולאחר מכן לא חשוב
מה היא עושה: מתנקשת, פורצת, מדכאת, הורסת,
כולא את כל המעשים האלה אינם שווים כלום לעומת
'הצהרה'".

העיתון "אלמיתאק", לעומת זאת, מבליט את
דבריו של השיח' עבדאללה נמר דרויש (ממייסדי
התנועה האסלאמית בישראל), אשר מבקר את
הגישה הישראלית, המתעלמת מהצד הפלסטיני.
תחת הכותרת "השותף הפלסטיני נמצא, אך
השותף הישראלי איננו", אומר דרויש: "אם זכות
העם בישראל לבחור את ההנהגה שלו ולאחר
בחירתה היא הופכת למנהיגות לגיטימית, או
זכותו של העם הפלסטיני לבחור את הנהגתו
אשר תייצג אותו, ואין זו זכותו של הצד הישראלי
להטיל דופי בלגיטימיות של ההנהגה הפלסטינית;
לדעתו הצד שאינו מוצא לו שותף בתהליך השלום
הוא דווקא הצד הפלסטיני: הרי השותף הפלסטיני
נמצא ברמאללה בעוד שאין מוצאים את השותף
הישראלי" ("אלמיתאק" 14.5.2004).

★★★

מאז ההכרזה על התוכנית לא הציגה הרשות הפלס-
טינית עמדה ברורה כלפיה. ראש הרשות וראש ממשלתו
הסתפקו באמידות כלליות בנוסח: כל נסיגה ישראלית
היא דבר חיובי. דוברים של האופוזיציה הפלסטינית
(האסלאמית והשמאלית) מתחו ביקורת נוקבת על
העמימות הזאת, כשהם תובעים מהרשות לגבש דעה
בהירה על התוכנית. הדוברים הערבים-פלסטינים בישראל
ראו גורם גם הם אוברי עצות נוכח העמדה הפלסטינית
הרשמית: עיתונים אחדים הסתפקו ברמיזות על עמדת
הרשות ("כל אלעריב", 18.4.2004), ואחרים ראינו אישי
ציבור שהיו מחוץ למערכת הפלסטינית הרשמית. כך
עשה "ארצנארה", למשל, כשראיין את יאסר עבד-רבו,
השר הפלסטיני לשעבר ואחד מקברניטי יוזמת אוסלו
("ארצנארה", 16.1.2004). "פצל אלמקאל", לעומת זאת,
הטיל, במלים חרימשמעיות, את האחריות להתנגדות
לתוכנית ההתנתקות על כתפיה של הרשות הפלסטינית
כשכתב: "אפשר להכשיל את תוכנית שרון באמצעות
רחייתה על הסף, התנגדות להואי ציות למבצעייה; דבר
זה הוא באחריותה של הרשות הפלסטינית וכל כוחות
החברה הפלסטינית אשר עליהם מוטלת האחריות לע-
רוך כדק בית בתוך החברה הפלסטינית, תוך כדי האצת
ההתנגדות הנחרצת לתוכנית הזאת בשני המישורים:
האזורי והבינלאומי" ("פצל אלמקאל", 9.1.2004).

בהערך מאמרים המנתחים את התוכנית בצורה
מקיפה על-ידי כותבים משלו, מביא העיתון "צות
אלחק ואלחורייה" (19.3.2004) מאמר פרי עטו של
עיתונאי מהשטחים הפלסטיניים, ע'אזי חמר. במאמר,
אשר נשא את הכותרת "הנסיגה מעזה – אסוציאציות
ותוצאות", קובע חמר שהרחקת הרשות הפלסטינית
מעיסוק בנסיגה מעזה תביא לביטול תפקידה בכל
הסדר אפשרי. חמר מצביע גם על שינוי מהותי בעמ-
דותיו של אריאל שרון בכל הנוגע לחשיבות הבטחונית
של ההתנתקות: הוא התחיל לאמץ, לדעת הכותב, את
הרעיונות של יצחק רבין וחיים בר-לב, אשר גרסו שלא
לכל ההתנתקות יש חשיבות בטחונית. חמר גורס גם
ששרון מנצל את קלף הנסיגה מעזה כדי להפיק רוו-
חים מדיניים גבוהים ככל שאפשר ובמיוחד מענקים
אמריקאיים. אחת הכוונות המרכזיות של היוזמה, כפי
שקורא אותן חמר, היא ליצור קרע בציבור הפלסטיני
ולהביא בעתיד להפרדה מוחלטת של רצועת עזה
מהגדה המערבית.

★★★

ניתן לסכם ולומר שהעיסוק של העיתונות
הערבית בישראל בתוכנית ההתנתקות הוא יותר
במישור הסיקור העיתונאי השוטף ופחות במישור
הפרשני. הדבר נובע מהעמימות האופפת את
התוכנית, המרתיעה את מעצבי דעת הקהל בציבור
הערבי-ישראלי מלנסח עמדה ברורה כלפיה. ■

ד"ר מוסטפא כהא הוא חוקר ומרצה להיסטוריה ותקשורת
באוניברסיטה הפתוחה ונבית-ברל

איך החמצתי את תוכנית ההתנתקות

פרשנים מדיניים, בדומה למעריכי מודיעין, נדרשים להיות קצת מורים וקצת נביאים: גם להסביר את כוונות השליט וגם לצפות את מהלכיו

בסתיו 2003 גפתי לשתי המלכודות. "האותות" שבישרו שינוי אצל שרון היו חלשים. בן כספית מ"מעריב" כתב בטור שלו, ששרון שוקל לשאת נאום שבו יציע לסגת מעזה אם הפלסטינים ייחזמו בטרור. כספית חזר עוד פעמיים על הסיפור, אבל הוא לא התרומם, ולא הגיע לעמודי החדשות. שאלתי את יועצי ראש הממשלה; הם הכחישו, וזהו. השר אהוד אולמרט קרא לשקול נסיגה חד-צדדית, אבל דיבר בלחש. ומסביב המו "הרעשים": המאבק הפוליטי על עסקת השבויים עם התיזבאללה, התעוררות המחאה משמאל והססן ז'נבה, ובעיקר הדיבורים על פגישה קרובה של שרון עם ראש הממשלה הפלסטיני החדש, אברעלא.

באמצע נובמבר יצאנו, הכתבים המדיניים, עם שרון לביקור ברומא, ובו הציג שרון בחשאי את יוזמת ההתנתקות לשליח האמריקאי אליוט אברמס. לא הבחנו באורח מאמריקה שבא למלון, למרות שנכנס בגלוי, דרך הלובי. שרון אמר לעיתונאים שייפגש עם אברעלא "אולי בשבוע הבא", ולא רמו שמשוהו חדש מתקדם. למחרת שובו ארצה, ב־20 בנובמבר, הכריז שישקול צעדים חד-צדדיים. ועד מהרה התברר שמדובר במפץ הגדול של תקופת כהונתו – בתוכנית ליציאת עזה. גם אז נדרשו כמה ימים להפגמת המסר החדש.

אבל היתה סיבה עמוקה יותר לכך ש"הרעשים" נקלטו כקלות, וכיסו את "האותות": האמונה ב"קונספציה" ששרון מחויב רק להתנחלויות וכל מעשיו נועדו להנצחת קיומן, גם כשהם עטופים בהבטחות ל"ייתורים כואבים". במשך כמעט שלוש שנים, הכל התאים לתפיסה הזאת: הכוחנות בשטחים, הסירוב למחווה ממשית לפלסטינים, תעלולי "כן, אבל" מול האמריקאים, "הקונספציה" היתה בסיס להרבה פרשנויות והערכות מדויקות, עד שכשלה בהסתרת השינוי שהתחולל אצל ראש הממשלה.

ביום שישי, 24 באוקטובר 2003, חדר מחבל פלסטיני למגורי החיילים בהתנחלות נצרים, והרג שתי חיילות וחייל. למחרת, במוצאי שבת, התיישבתי לכתוב פרשנות על המשמעות המדינית של התקרית. נטיית הלב אמרה שהאירוע יסמל את סוף הנוכחות הישראלית ברצועת עזה, כפי שאסונות המסוקים והשייטת בישרו את קץ השהייה בלבנון, אבל המחויבות המקצועית קראה לברוק, לפני שכותבים מסקנה נחרצת כזו. התקשרתי לכמה מקורות, אחד מהם בכיר מאוד, ושאלתי אם המדיניות של החוקת כל הנקודות בשטחים, גם המבודדות ביותר, עומדת להשתנות. התשובה הופיעה למחרת ב"הארץ": "לדרג המדיני אין ספקות. ראש הממשלה אריאל שרון מאמין שאסור לקום ולברוח בעקבות פיגועים".

בקריאה חוזרת נראה שלא הקשבתי טוב לרמזים של "המקור הבכיר": ראש הממשלה סבור שעתיד נצרים צריך להיקבע על-פי שיקול מדיני, או כחלק מהסדר מדיני. כבר לא "דין נצרים כדין תליאביב", כפי שאמר בעבר. ובכל זאת, השתכנעתי שלא צפוי שינוי של ממש במדיניות שרון, ששללה ויתורים טריטוריאליים.

תוך שבועות מעטים התברר שטעיתי. החמצתי את השינוי שחל אצל שרון, בכוננותו לצאת מדצועת עזה, ועוד בנסיגה חד-צדדית. צפיתי וכתבתי שהקיפאון המדיני יימשך, לפחות עד אחרי הבחירות בארצות-הברית, למרות הלחצים הגוברים על שרון שייצא כיוזמה מדינית.

איך זה קרה? פרשנים מדיניים, בדומה למעריכי מודיעין, נדרשים להיות קצת מורים וקצת נביאים. גם להסביר את כוונות השליט וגם לצפות את מהלכיו. וכמו במודיעין, גם בעיתונות יש לא מעט סיכון בהערכה. בספרות הצבאית רווחות שתי תיאוריות על ההפתעה המודיעינית. האחת, שנכתבה אחרי הפצצת פרל-הרבור, גורסת ש"האותות" האמיתיים נבלעים בים של "רעשים" מיחיד רעת ומטעים. השנייה, המוכרת מוועדת אגרנט, מסבירה את הכישלון ערב מלחמת יום הכיפורים בהישענות על "קונספציה" ורחיית המידע שלא התאים לה.

אלוף בן הוא הכתב המדיני של "הארץ"

לוקח את העניינים באופן אישורי

לאריאל שרון הוא קרא "דון קורליאונה", את יונתן בשיא כינה "פקיד במלאכת הגירוש הבזויה", ועל הסרבנים אמר שהם "שולחים גרורות סרטניות לחברה הישראלית". קבלו את ערן שטרנברג, דובר המועצה האזורית חוף עזה

רן בנימיני

שני העיתונאים הצרפתים שהגיעו כדי להכין סרט על גושיקטיף נראו ביישנים, שלא לומר חוששים. כמה דקות הסתורו עם ערן שטרנברג, דובר המועצה האזורית חוף עזה, על מדרגות בניין המועצה בנווהדקלים, ואז התפנו להמשיך בדרכם. "הגענו לסיכום, שהם יראו לי את מה שיצלמו בימים הקרובים כדי שארע אם להמשיך ולשתף איתם פעולה בהמשך הסרט", הוא אומר אחרי שהשניים מתרחקים. "אנחנו מאוד חשדנים כלפי העיתונאים, אבל הם הרוויחו את זה ביושר".

פחות משנה לפני הפינוי המתוכנן (קיץ 2005, על-פי לוח הזמנים של ראש הממשלה), יישובי גושיקטיף מוצפים בעיתונאים מהארץ ומהעולם. הפניות לקיים ראיונות או לערוך סיוורים מגיעות ברובן אל שטרנברג והוא שולט בהן, כך נראה, ביד רמה. "אני משתף פעולה עם כולם, אלא אם כן אני יודע שהעיתונאי או המערכת שלו מתנהגים בצורה לא הגונה", הוא קובע נחרצות.

כששטרנברג מדבר על תוכניתו של שרון עיניו בורקות, וקשה לעצור את שטף דיבורו. הוא יורה מהלב, וניכר כי הנושא בנפשו. מה הפלא – הוא בעצמו תושב גושיקטיף, שבע שנים מתגורר

ביישוב גנייטל. בן 29, סטודנט לתואר ראשון במדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה, נשוי ואב לארבעה ילדים. לתפקיד הדובר הגיע לפני כשנתיים וחצי, כלי ניסיון קודם, וקפץ קפיצת ראש לכריכה העמוקה: נפילות של פגזי מרגמה (4,500 נכון לאמצע אוקטובר), פיגועים והתנתקות. רץ לכל מקום עם מצלמת וידיאו ומצלמת סטילס כדי שיהיה מה לתת למערכות התקשורת (התמרון בהעברת חומרים בלעדיים לכלי התקשורת, תוך ניצול התחרות ביניהם, אף היא דרך לאותת על אי שביעות רצון מהסיקור). סדריום אינטנסיבי, צמוד לעיתונאים, "קרב על החיים", הוא מכנה זאת, ובין לבין – אינספור שיחות טלפון.

הטלפון הנייד שלו מצלצל ואחת התושבות מבקשת לדעת אם היא יכולה לשוחח עם עיתונאים זרים שהגיעו לביתה. "אני מכיר אותם", הוא משיב, "את יכולה לדבר איתם, אבל תזכרי שאחרי הכל הם עיתונאים. הכלל הוא: חשרה וכוברוה וחשדהו". הוא מספר על טלפונים נוספים של תושבים, שהתעורר בהם ספק לגבי כמאי ישקאלי שמצלם בחודשים האחרונים סרט על גושיקטיף. "הכמאי הזה אמור להגיע בקרוב להראות לי את החלק הראשון של הסרט, כדי שארע לאן הרוח נושבת. אם אראה שזה לא כמו שאני רוצה, אגיד לו ששיתוף הפעולה נגמר, תושבים כמעט לא ידברו איתו, ואז יהיה לו

קשה עד בלתי אפשרי להמשיך את הסרט". הקשר של שטרנברג עם התושבים נעשה בעיקר באמצעות מכתבים אישיים והודעות באתר האינטרנט קטיף.נט. באחת ההודעות ביקש מהתושבים לגלות ערנות ולהישמר מהסכנה הנשקפת מאחורי כל מצלמה או מיקרופון: "עיתונאים מחפשים תמיד את הצהוב, הפיקנטרי והקיצוני. הם ינסו למשוך אתכם בלשון לומר מלים טעונות, ולהסיט את הריון לשוליים. חשוב להיות ערים לכך ולדבר בצורה נחרת ונחרצת, אך שקולה. אחד מלקחי ימית החשובים: התקשורת, מעצם היותה שטחית ונוטה לשמאל, תנסה להסיט את הריון לנושא הכספי ולהפוך את כל העניין לציני. אין ליפול במלכודת הזאת. אנו לא רזים בכך כלל וכלל, החיים שלנו באזור זה אינם נמדדים בכסף". בהורעה אחרת נקראים התושבים להיזהר מבמאים ויוצרי סדרות, ישראלים וזרים: "מבריקות מקיפות שביצענו עולה כי לחלקם כוונות שליליות בסבירות כמעט ודאית, וחלקם באים מתוך גישה הגונה. אותם אלה שיש לנו ממצאים 'מחשידיים' לגביהם ולא זוכים לשיתוף פעולה מאיתנו, מנסים, כמוכונן, ליצור קשר עצמאי עם תושבים. אנו קוראים לכל מי שתדמית הגוש יקרה ללבנו: קיבלת פנייה? בקשה להשתתף בתוכנית/סדרה/סרט? צור קשר מייד עם גורמי ההסברה האחראים ביישובך או עם מחלקת ההסברה במועצה".

חיים יבין, איציק סבן כתב "יריעות אחרונות" (שנורה ונפצע במהלך סיקור אירוע במורג), ואנשי מחלקת התעודה של הבי.בי.סי מככבים בצמרת רשימת העיתונאים ששיתוף הפעולה עמם הופסק או הוגבל – מי לתקופה קצרה ומי לתמיד – בגלל דיווחים שלא נראו לדובר. שטרנברג: "נשק של החרמה הוא נשק קשה מאוד ואסור להשתמש בו בתקיפות, אבל במצב שבו אנחנו עומדים היום עם הגב אל הקיר, כשהתקשורת מצטרפת למהלכיו של ראש הממשלה, זה מהלך לגיטימי. עם זאת, אין כלי תקשורת שהוא סדין אדום. יש כתבות שהן סדין אדום, ואז מפעילים לחץ כדי שהן לא יחזרו על עצמן".

יבין מכין סרט על המתנחלים בשביל זכיינית ערוץ 2 "טלעד" וגייס לתקופה מסוימת כיועצים את עיתונאי "הארץ" עקיבא אלדר ור' עדית זרטל, שני אנשים שלא ידועים בחיבה יתרה להתנחלויות. בשביל שטרנברג זה הספיק כדי להביא לאן נושבת

מתנשאת. הפעם מדובר בבחור צעיר ונאה, שמדבר בשטף ובנחרצות ולא עושה הנחות לאף אחד, כולל חיים ("מר טלוויזיה") יבין בכבודו ובעצמו". אין ספק; המשוכנעים הצליחו להשתכנע. אבל למרות המחמאות, גם המתנחלים לא יוצאים טוב מפרשת יבין והסרט. במאמר "בשבוע" כתב שטרנברג כי "העוברה, שאחר כמו יבין מצליח לרלג בקלילות מעל הרתיעה הטבעית של תושבי יש"ע מהתקשורת וגורם להם למתוח צווארם ולהגישו לגיליוטינה, הינה תעודת עניות המשרדת רפיסות, חוסר הוט שדרה, ומזמינה עוד ועוד במאים להתעלל בשרירי מה שעוד נותר מתדמיתנו. מקרה זה רק ממחיש את חסרונה של מודעות תקשורתית גבוהה בקרב תושבי יש"ע". מועצת יש"ע, לדעתו, ממש לא עוזרת בנסיבות הנוכחיות. "הם משתפים פעולה עם כולם, גם עם כאלה שמכפישים אותם", הוא אומר בפגישה במשרדו. "זה נכון בטווח הקצר, אך בטווח הארוך אני לא מצטייר כסמרטוט, והסיקור של גושקטיף

בחיפוף לנשק ההחרמה. "ללכת ולהחרים כל עיתונאי שכותב לא כמו שאתה רוצה, זו התנהגות לא בוגרת. העיתונאים צריכים לספק משהו למערכת, והם יכתבו בכל מקרה. אני לא מנסה להחליף את ערוץ, וכשפונים אלי עיתונאים שמוחרמים, אני אומרת שיש דוברות רשמית למועצה. אבל מי שלא מצליח ושב אלי, אני עוזרת לו. אני חושבת, למשל, שחיים יבין הוא אדם שאסור להחרים אותו. גם את הבי.בי.סי. לא לשתף פעולה איתם זו ירייה ברגל. בוש ובלירי, שמשפיעים על מדינת ישראל, לא רואים ערוץ 10; הם רואים בי.בי.סי. חלק מהמלחמה על העתיד שלי, על החיים שלנו, זה התקשורת, והיא קובעת מהלכים בדעת יקהל ואצל קובעי מדיניות. ברגע שהיא לא מקבלת את כל שיקוף המציאות בגלל בעיות טכניות או בגלל פישולים, זו אני שסובלת, והעתיד שלי בסכנה". לדתיה יצחקי יש גם ביקורת על אופי המאבק: "המחאה שלנו היא סקטוריאלית, ופונה בעיקר לציבור הדתי, במקום לציבור הרחב. לדעתי, בחזית ההסברה צריך להציב את החבר'ה עם העגיל באוזן ועם הקוצים בשיער, במקום את הסטריאוטיפ. צריך להביא אנשים שהציבור הרחב יכול להזדהות איתם. פניתי לערוץ הרבה פעמים ברצון לתרום ולעשות, אך הוא לא כליך מוכן לשמוע".

שטרנברג: "הטענות אינן ענייניות ואינן נכונות. למשל, אני לא מחרים את הבי.בי.סי אלא רק כמה אנשים שעוברים שם, הוכיחו חוסר הגינות בסיסי, ויותר מכך – שיקרו, סילפו והוציאו דברים מהקשרם. בעלה של יצחקי, היסטוריון צבאי, השתתף בסרט שהפיקה מחלקת ההסברה, אך ממניעים שאיני רוצה לפרטם אין ביכולתי להוסיף ולהיעזר בשירותיהם המקצועיים. ולגבי המחאה – היא נבנית בהדרגה: קודם מחזקים את השורות פנימה ואחר כך יוצאים אל העם".

כשאני שואל את שטרנברג עם מי הוא מתייעץ כיום, נכנס פתאום למשרד חגי סגל ("חבל שלא דיברתם על המשיח", צועק מישהו מהחדר הסמוך). סגל הגיע עם משפחתו לטיול בגושקטיף. "עשיתי עם ערוץ לעתים סימולציות לפני ראינות", הוא אומר, "אך אחת העצות העיקריות שאני יכול לתת לו היא להביא לגושקטיף כמה שיותר תקשורת אמ, חס וחלילה, הפינני ייצא לפועל. אבל אם יש עיתונאים שאנחנו לא בוטחים בהגינות שלהם, לא צריך להתמסר להם".

במשרדו של שטרנברג תלויות שתי תמונות ממוסגרות ולפחות אחת מהן אמורה להפתיע, בכל הקשור לתוכנית ההתנתקות ("זו מלה סטריילית", גוערת בי דבי רוזן, שאחראית במשרד הדוברות על התקשורת הזרה. "תגיד 'גירוש'") – תמונתו של הרמטכ"ל, משה יעלון, האיש שעליו מוטלת האחריות הכוללת לביצוע הפינני בפועל. נדמה ששטרנברג קצת נבוך מהתמיהה הטבעית. "התמונה

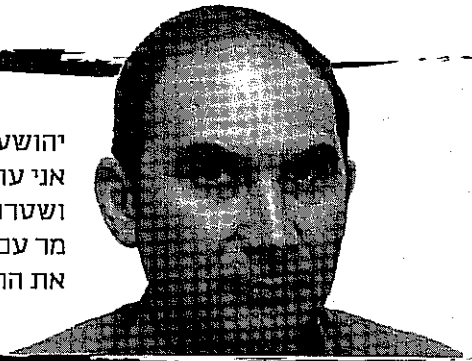

ערוץ שטרנברג: המציאות הקשה בגושקטיף היא שכופה עלי להגיב בחריפות ולהקצין את ההתבטאויות. התקשורת נעשית קהה, בעוד שהאיזמים עלינו רק מחריפים

משתנה. אני חושב שהגישה צריכה להיות כמו שלי – גישה אסרטיבית".

חילוקי הדעות, במיוחד על רקע הסרט של חיים יבין, הובילו לנתק זמני בין שטרנברג ליהושע מורי-יוסף, דובר מועצת יש"ע. מורי-יוסף: "אני עובר עם הפנים לעיתונאים, ושטרנברג עם הגב אליהם. יש לו ניסיון מר עם עיתונאים והם אמנם קנו ביושר את ההתנכרות שלו, אבל אני מוכן לנסות עוד פעם ועוד פעם, כי הנוק בלהחרים רב מהתועלת. אני לא מחנך את העיתונאים ולא מאלף אותם, כי אני לא מסוגל לעשות את זה. אני מעדיף לחבק אותם בחביבות, וכך להשפיע יותר".

כמה עיתונאים, שנסגרו בפניהם הדלתות במשרדו של שטרנברג, נאלצו בלית ברירה לפנות למקור מידע אחר ואצל דוברת המועצה לשעבר, דתיה יצחקי, התקבלו בנדיבות פתוחות. יצחקי, תושבת כפרים, עשרים שנה בגושקטיף, מתנגדת

יהושע מורדכי, דובר מועצת יש"ע:
 אני עובד עם הפנים לעיתונאים,
 ושרטנברג עם הגב אליהם. יש לו ניסיון
 מר עם עיתונאים והם אמנם קנו ביושר
 את ההתנכרות שלו

כמו: 'עד מתי ימשיכו חיילים להקזו רם עבורכם'.
 אין טיפול בנושאים השלייליים אצל ראש הממשלה.
 התקשורת עושה לשרון הנחות כדי לתת לו שקט
 תעשייתי ולאפשר לו להמשיך בתהליך". לדבריו,
 אין לו בעיה עם הכתבים שעוברים איתו דרך קבע;
 הבעיה צצה עם כתבים אחרים שאינו מכיר, ובאים
 מראש עם אמירות שליליות כלפי המתדיינים.
 ואכן, מרבית הכתבים שמסקרים את גושקטיף
 בקביעות מספרים על שיתוף פעולה טוב. "ערן
 מייצג את הקו המרכזי של גושקטיף", אומר אלי
 בוהרנה מ"מעריב" וגלי"צה"ל. "הוא בחור צעיר,
 אינטליגנטי מאוד, בן המקום, ועושה את עבודת
 הדוברות מתוך שליחות. לכן משולבות גם הרבה
 אמוציות. הקשר איתו הוא מאוד אישי". ונסים קינן
 מקולי"שראל מוסיף: "הוא מגיב מהר ומעדיף על
 אירועים בזמן אמת. בכל הנוגע לתוכנית ההתנתקות
 התגובות שלו, לעתים קרובות, מתובלות בהרבה
 רגש. הוא לוקח את העניינים באופן אישי, וכאב
 לו כתושב גושקטיף, שספג בעצמו - בחצר ביתו
 - פגז מרגמה".

אין ספק: לעומת העיתונאים, תיירים הם קהל
 הרבה יותר נוח. לפעמים, כדי לחזק את ההסברה,
 נוטל שטרנברג על עצמו גם הדרכת קבוצות
 שמגיעות לגושקטיף. ביום שביקרנו שם הוא הודריך
 קבוצה של נוצרים אוהרי ישראל, שהתרגשו כאילו
 ה"ויה רולורוזה" עוברת בגושקטיף. הם ביקרו
 במוזיאון בכפר-דרום, בנצ'ר-חוני (הביקור בחממות
 של היישוב כוטל בגלל התרעה), בנווה-דקלים
 ובשירת-הים. בדרך ספק להם שטרנברג הסברים
 על המראות שנשקפו מהחלונות של האוטובוס

גם בעניין זה דעתו של יהושע מורדכי,
 דובר מועצת יש"ע, שונה: "אני לא מרבר לציבור
 המתנחלים, אלא לאנשים שרווקים מאיתנו.
 אני מעוניין שבתליאביב יתחברו לדברים שלי
 ושהדברים יישמעו לתושבים שם הגוינים, גם אם
 המתנחלים לא ימחאו לי כפיים. שטרנברג, לעומתי,
 מרבר פנימה ומשרר לתושבים בגושקטיף תחושה
 שיש מי שמחזיר קרב. זה מביא אותו לחבר הודעות
 שאני לא הייתי מוציא אותן בחיים, כמו: 'שרון
 מסית לרצח יהודים'. זה טירוף". שטרנברג: "וראי
 שזה טירוף, וזה משקף באופן אמיתי את הטירוף
 שבו אנו חיים, תחת מטר של אלפי פגזי מרגמה. מי
 שבמציאות מטורפת לא מוציא בשם תושבי תגובה
 מתאימה, מועל בתפקידו".
 התקשורת, לדעתו, פועלת כמודע לטובתו של

נתלתה לפני זמן רב, אני אשמח לתת את העונג
 לחיילים להוריר אותה", הוא אומר בחיור. התמונה
 השנייה נושאת את דיוקנו של "החפץ חיים", רבי
 ישראל מאיר הכהן, שעסק רבות בדינים הנוגעים
 ללשון הרע ולרכילות. "אני מנסה ליישם את דבריו
 כמה שיותר, אבל לא תמיד מצליח". ואכן, מעניין
 מה היה אומר הרב החשוב לו שמע מקבץ התבטאויות
 קצר מהתקופה האחרונה: לראש הממשלה שרון
 קרא שטרנברג "דון קודליאונה", את ראש מנהלת
 ההתנתקות, יונתן בשיא, כינה "פקיד במלאכת
 הגירוש הבויה", ועל הסרבנים אמר שהם שולחים
 גרורות סרטניות לחברה הישראלית. אבל נדמה
 שהתגובה החריפה ביותר (בינתיים) הייתה לאחר
 רצח תושבת נווה-דקלים, תפארת טרטנר, מטיל
 קסאם שנחת על ביתה בערב יום הכיפורים: "שרון
 ממשיך להסית לרצח תושבי גושקטיף, תוך קריצה
 למחבלים שמה שלא יעשו המקדמות - תעשינה
 המרגמות. לא נתפלא אם על הפצמ"רים הכאים
 ייכתב 'משרון באהבה'". קשה להאמין שרק חמישה
 חודשים קודם לכן, ביום משאל המתפקדים בליכוד,
 לאחר הפיגוע שבו נרצחו בנות משפחת חטואל,
 אמר שטרנברג לתושבת הגוש שעמדה להתראיין
 בטלוויזיה: "תיוהרי מלקשור את שרון עם המחבלים"
 (שטרנברג נוהג לתדרך את תושבי גושקטיף לפני
 שהם משיבים לעיתונאים). שטרנברג: "גם אז חשבתי
 ששרון מסית לרצח, אבל אמרתי לה לא להגיד את
 זה כי ידעתי שבקרב מתפקדי הליכוד זה לא יתקבל.
 כעת אני מכוון את הדברים ישירות לשרון, כי היום
 הוא הגורם המאיים ישירות על גושקטיף".

דתיה יצחקין, הדוברת לשעבר של גושקטיף: אני חושבת שחיים
 יבין הוא אדם שאסור להחרים אותו. גם את הבי.בי.סי. לא לשתף
 פעולה איתם זו ירייה ברגל

הממוגן. "אין לילה בלי פצמ"רים", אמר בלהט,
 "ולפעמים אפילו לא מדווחים על כך, כי גם
 התקשורת התרגלה".
 עד קיץ 2005 ימשיך שטרנברג לנסות ולמצוא
 דרכים חדשות להסביר לתקשורת, בשיטותיו, שיש
 דברים שאי אפשר להתרגל אליהם.

רן בנימיני הוא כתב קוליישראל

שרון והיא מתגיסת למען המלחמה הפסיכולוגית
 ("הפגזה תודעתית") שמפעיל ראש הממשלה
 נגד תושבי גושקטיף. שטרנברג: "פעמים רבות
 העיתונאים לא מחפשים את הדרך להציג את הגוש
 בצורה מעוררת כבוד, אלא עושים כל מאמץ לחפש
 אלימות או את המשפחה שכביכול רוצה פיצוי
 ולעזוב. התקשורת לא מייצגת כיום את התחושות
 הדוחות בצבור ושאלת שאלות שאסור לשאול,

ההקצנה מהירה, כבודה, מעלה הרהורים נוגים
 על אופי השיח בחודשים הקרובים. "תגובות
 רשמיות וסטרטגיות לא משודרות. המציאות
 הקשה בגושקטיף היא שכופה עלי להגיב בחריפות
 ולהקצין את ההתבטאויות. התקשורת נעשית קהה,
 בעוד שהאימים עלינו רק מחריפים. הדבר החשוב
 ביותר בשבילי הוא לבטא את הדעה של תושבי הגוש
 בצורה הטובה ביותר".

רוח תנוזית עוברת ב"תעשייה" בחורשים האחרונים, והיא רק תלך ותגבר לקראת חודש ינואר, מועד ההתמודדות במכרוז על המשך הפעלתו של ערוץ 2 כעשר השנים הבאות. עד היום הפעילו את הערוץ שלוש חברות – אנומליה לפי כל קנה-מידה עולמי; מועתה יוכלו רק שתיים ליהנות מההגייגה ולשלוש לכיסיהן מאות מיליוני דולרים על-פי ההערכות. אולי יחזרו למשחק "משלושה יוצא אחר", שבו המשתתפים נדרשים לחשוף את כף או גב היד ולנחש מה יעשו חבריהם. במשחק הזה מי שיוצא דופן – מפסיד ויוצא בחוץ, וסוד ההצלחה הוא בניסיון לעמוד על המתרחש במוחם של היריבים ולהתאים עצמך אליהם. ואולי דווקא התארגנויות היזוניות חדשות יזכו בפיס הזו.

מעיון במכרוז עולה שהרשות השנייה, שאמורה להגן על האינטרסים שלנו, הצופים, מול הגופים המשרדים בנושאים עיניהם אל הפרסומות, מבינה שהיא אינה שולטת למעשה במה שמוצג על המסך, והיא עושה מאמצים הרואיים להטביע חותם. השבועות האלה הם שעתה היפה, אולי האחרונה. מרבית לדבר על כך שהמדינה חייבת לפקח על המשודר בערוצים השונים, משום שמדובר במשאב שלה שמוענק לגופים פרטיים, ולציבור, באמצעות נציגיו, חייבת להיות אפשרות להתערב. אבל במדינה שבה הכל מופרט בקצב מסחרר, משאבי נדל"ן חיוניים לציבור בהר ועל חוף הים, חינוך ובריאות ומה לא, ואיש לא מקים עוד קול זעקה – דווקא בתכני השידור-בידור חשים צורך להתערב. מוזר.

הפעם, אנהנו למדים, למדו מנסחי המכרוז את לקחי המכרוז הראשון לערוץ 2 ואת לקחי ערוץ 10, ובדרישות יש דגש נרחב להתארגנות העסקית, כדי להבטיח שלא יישנה סיפורו העגום של הערוץ, שהתחיל בצלצולים רמים ובהבטחות מרשימות לטלוויזיה מסוג חדש, שונה, עד שהסתבר והמדינה נדרשה להושיט לו יד ולוותר על דרישות שנכללו במכרוז, למורת רוחם של המתמודדים שהפסידו בו.

מי נעלם מהמכרוז הפעם? וזכרים את רשימות הטאלנטים שמילאו את עמודי העיתונים ואת הצעות המכרוז הראשון לערוץ 2? אנשים קיבלו סכומי עתק רק כדי ששמש יופיע ברשימת התוכניות, ביזאריות ככל שיהיו, ואיש לא התפלא כשלא יצא מהן דבר; אפילו לא הכוכבים שנשארו בבית עם המקדמות. הפעם הם אינם. דיברו אז ומדברים היום הרבה על ייצוג הפריפריה, על הפקות מקור של סוגה עילית, דרמה ותעודה – מיני מוגחים שעולים על הפרק בכל פעם שמדברים על הערוצים המסחריים, עד שנוצר הרושם כאילו מישוה עדיין חש לא בנוח מקיומם של הערוצים הללו, גופים מסחריים לכל דבר, שכל תכליתם לעשות כסף. אך כשבוחנים את הנתונים מגלים, שמדובר בחובה לשרד 216 שעות כאלו בשנה תמימה, היינו פחות משעה ביום; וגם אותה אפשר לרחוק למיני פינות שלא מוכרחים לראות. גם הדרישות להשקעה כספית בתוכניות הללו לא יפילו אף אחד על הקרשים. בקיצור, לא צריך להתעלף, וה"תעשייה", שאין לה שפע של בימות להציג בהן את יצירותיה, לא תיושע.

קשה לעקוב אחר ההכנות למכרוז של ערוץ 2, והוא מעניין מן הסתם בעיקר את מי שמעורבים בו. ואמנם, אם אחת הזכייניות הנוכחיות, או יותר, יפסידו, פירוש הדבר יהיה שילווחם הביתה של עובדים רבים, בהם טובים ובעלי ניסיון ורזומה עשיר, והחמרת המצב העגום ממילא בענף. אבל קשה להסתחרר מן התחושה, שכמו שאומרים האנגלים, אין טעם לעצור את הנשימה. בסוף ינואר 2006 נפתח את ערוץ 2 ונגלה שכל התרגילים הקוסמטיים של התקופה האחרונה, כל עוד הזכייניות המתמודדות מגסות לצבור נקודות, נעלמו כלא היו, והכל חזר לקדמותו: הפריפריה שוב תיעלם מהמסך, היוצרים העצמאיים של סרטי התעודה והדרמה המקורית שוב ישאירו הודעות אצל המזכירות של מנהלי התוכניות, והתוכניות ה"רציניות" יירחקו שוב לשבת בבוקר או לשתיים אחר תצות, במקרה הטוב.

ועם מי נישאר אנהנו, הצופים? מן הסתם עם עוד נינט טייב ושרון איילון כרוגמה ומופת לשידורי מקור. ואולי זה בעצם העניין. אולי הגיע הזמן להפסיק לבלף ולהסתתר מאחורי מיני סיסמאות, שגם אם הן חשובות וראויות, מקומן לא יכירן בערוץ 2. מדובר בערוץ בידור לשמו, זו תכליתו ואת זה הוא יודע לעשות טוב יותר מכל אחד אחר בשטח. וגם המאמצים ההרואיים להכניס פה ושם נימה של רצינות ולעשות מבצעים מיוחדים ומיני מרתונים לטובת הציבור, רק מדגישים את התמונה הכללית. כשכבר קשה לרעך מה פרסומת ברישיון, ומה פרסומת עצמית לתוכנית הבאה או זו של השבוע הבא – תהא "רצינית" ו"חשובה" ככל שתהיה – והיכן נכנסת התוכנית עצמה, עד שרק השבולל שבפינה העליונה מימין מבריל ביניהן – מוטב להפסיק להתאמץ כל-כך.

גם היוצרים הטובים בערוץ, ויש כאלה לא מעטים, יכולים לספר על אינספור פשרות שהם נדרשים להן כדי להבטיח את הזכות להגיע לבתיים של רבים. גם הנושאים ה"רציניים" וה"חשובים" ביותר חייבים שם בעטיפה מלבבת, מרוככת או צהובה ומלודרמטית, עד שבקושי אפשר להבחין בשידורי הרעיון החשוב והרציני, כי "זה מה שהעם רוצה". ועובר, סקרי הצפייה לא משקרים. כך לפחות גורסים שם, והם כנראה יודעים מה הם עושים. זה לא עושה טוב – לא לנושא, לא ליוצרים שהמוצר שהם מוציאים מתחת ידיהם יקר להם, ולא למסגרת שבה הוא מועלה, בבלייל של שעשועונים, תוכניות ריאליטי – מוזר איך הפכה המלה להיפוכה, הרי קשה לחשוב על משהו רחוק יותר מן המציאות מאשר בתוכניות המציאות

כרמית גיא

מדובר בערוץ בידור

איור: אפרת בנוסטקי

**המתחרים על ערוץ
2 מאחזים עיניים: כבר
מזמן אין שבט, לכן
אין מקום להעמיד
פנים שיש לו חדורה,
ושיש מישהו שיודע
מאילו בולי עץ היא
אחורה להיות מורכבת**

האלה – והמוני פרסומות. המחשבה, שכך לפחות נותנים לקהל הצופים השבוי משהו טוב ומועיל, ממילא מופרכת ומעידה על כוונות טובות במקרה הטוב, או על התנשאות במקרה הפחות טוב. היה היתה פעם מדורת שבט. קראו לה הטלוויזיה הישראלית, או סתם "הטלוויזיה". מדי יום ריבירו על מה ששידרו בה אתמול, על הכתבות ב"מבט" ועל הסרט האחרון או על הבדיחה האחרונה ב"ניקוי ראש". הטלוויזיה התגאתה או ביכולתה לקבוע את מה שמכונה סדר-היום הציבורי, לא רק את מה שנכלל בו, אלא גם את היחס אליו. אז פחרו מפני הטלוויזיה השמאלנית, שמנסה לכפות את דעותיה החתרניות, אף על פי שהיא מעולם לא עמדה לבחירה ולביקורת. מין דיקטטורה שכזו, חשבו ולא חסכו מאמצים להגביל אותה. עד שבאה ההיסטוריה הפוליטית והוכיחה שזה אפילו לא היה נמר של נייר. סתם נמר של זמן אוויר, לכל היותר.

זה היה מזמן. אחר-כך עבר השרביט לידי ערוץ 2 והוא בלע הכל. כל מי ששמץ כישרון בו רצה להיקלט, ומי שלא נקלט, לא נחשב. ערוץ 2 קבע, וקובע עד היום, את קנה-המידה, אם לא לאיכות, הרי להצלחה. וההצלחה היא הרי חזות הכל, והיא הקובעת היום מהי איכות, וחוזר חלילה. הגיע הזמן להודות: כבר מזמן אין שבט אחר גדול וחובק-כל, לכן אין מקום להעמיד פנים שיש לו חדורה, ושיש מישהו שיודע מאיזה בולי עץ היא אמורה להיות מורכבת, אילו תפוחי-אדמה או מרשמלו אמורים להגיש ליושבים סביבה, ואילו שירים הם אמורים לשיר. אולי הטלוויזיה הרבי-ערוצית תרמה לתהליך ההתפוררות הזה; אולי זו אשמה כבדה מדי להטיל על גוף בירורי. הפוסט-מורטם הזה לא יתקיים כנראה בערוץ 2. הוא כבר ומדכא מדי. ומי שרוצה לעסוק בנושא חשוב ורציני, עם מרכאות או בלעדיהן, תמיד יכול לעבוד לערוצי גישה קטנים, דלי תקציבים ומעוטי צפייה, או לכבות את הטלוויזיה ולחפש אותם במקום אחר.

כך בונים חומה

העיתונות אינה ממלאה את תפקידה בדיון על הקמת גדר ההפרדה

יובל קרמניצ'ר

בחודש יולי השנה עמדה גדר ההפרדה למשפט. במהלך פחות משבועיים הובאו ליריעת הציבור שתי הכרעות משפטיות בנוגע לגדר. האחת ניתנה עליידי בית-הדין הבינלאומי בהאג והשנייה עליידי בית-המשפט העליון בירושלים. הסיקור התקשורתי של הדיונים המשפטיים בעניין הגדר הוא מעין נייר לקמוס של היחס התקשורתי לגדר בכלל: הנה נערך דיון מפורט בגדר ההפרדה; מה מתוכו הגיע ליריעת הציבור? מה הודגש ומה טושטש? איזה משפט נחרץ בתקשורת הישראלית על גדר ההפרדה?

ב-31.6.04 פסל בית-המשפט העליון את מרביתו של התוואי שהוכח בפניו, בין מככים לגבעת-זאב שמצפון לירושלים. הוא עשה זאת בנימוק שבניית הגדר בתוואי זה אינה עומדת במבחן של מידתיות. על כפות המאזניים נמצאים מצד אחד צורכי הביטחון של מדינת ישראל, ומן הצד השני זכויות האדם של התושבים הפלסטינים הנפגעים מן הגדר. לאחר שהניח על כפות המאזניים את הפגיעה בתושבים הפלסטינים מצד אחד, והצורך הבטחוני להקים את הגדר דווקא בתוואי הפוגע בהם מצד שני, פסק בית-המשפט שעל רשויות הביטחון להציע תוואי חלופי. אף על פי שבג"ץ נגדע מלהתערב בשיקול הדעת של רשויות הביטחון בקביעת הצרכים הבטחוניים, הסתייע בית-המשפט בעבודתו בתווית-הדעת ובתוואי חלופי שהוצגו לו, בהסכמת הצדדים, עליידי המועצה לשלום ולביטחון. קיומו של תוואי חלופי אפשר לבית-המשפט לדרוש יצירה של איוון טוב יותר בין צורכי הביטחון הישראליים ובין הפגיעה בתושבים הפלסטינים. בכל מקרה, בג"ץ לא ערער על כך שתוואי הגדר תוכנן מתוך צורך בטחוני.

החלטת בית-המשפט העליון לזכותה, בין השאר, בסיקור נרחב של הביקורת על הפסיקה מצד "גורמי ביטחון", ובראשם רגי תירוה, ראש מנהלת הגדר. פסיקת בג"ץ הוצבה מול מאמצי כוחות הביטחון: "ההחלטה של בג"ץ היא סטירת לחי מצלצלת עבורנו, הודה אתמול גורם בכיר במשרד הביטחון" ("ידיעות אחרונות", 1.7.04).

הסיקור של פסיקת בית-המשפט התמקד בעיכוב שהיא גורמת בהקמת הגדר והותיר את הרושם שהתערבות בג"ץ היא מטרד. ב"ידיעות אחרונות",

תחת הכותרת המתבקשת: "ככה לא בונים חומה" (1.7.04), מסבירה כותרת המשנה כי "המשמעות של פסיקת בג"ץ: צה"ל יצטרך לתכנן מחדש עשרות קילומטרים של גדר. מיליוני שקלים יידרו לטמיון, ומועד השלמת הגדר יידחה בחורשים ארוכים". האומנם זו המשמעות של פסיקת בג"ץ? התשובה חיובית מנקודת המבט של מי שרואה בבניית הגדר פרויקט שיש לקדמו בכל מחיר, ורואה בכל דיון עלייה רק עיכוב והסתת דעת. הרגש ב"ידיעות

מירון רפפורט, "הארץ": זמן ארוך התקשורת לא נתנה את המפוח המדויקות של תוואי הגדר ובכך חעלה בתפקידה. גם היום, אף שהמצב השתפר, אין מספיק דיון ואין מספיק מפות

אחרונות" הושם על העיכוב שגרמה התערבות בג"ץ בפעולות הצבא, שהן, כפי שמעירה הכותרת בעמוד הבא בעיתון, הכרחיות בתכלית: "בלי גדר לא נוכל לספק ביטחון".

אולם, משעה שאימצה הממשלה את פסיקת בג"ץ, ותירוה נזוף עליידי ראש הממשלה ושר הביטחון על תגובתו, השתנתה גם האווירה התקשורתית. כך, הכותרת הראשית ב"מעריב" היתה: "שרון: נזיו את הגדר" ובכותרת המשנה מצוטט ראש הממשלה: "אפשר בהחלט לקרב את הגדר לקו הירוק".

הגדר מול הטרור

הממשלה בחרה שלא להתמודד עניינית בבית-הדין בהאג וכפרה בסמכותו להכריע בסוגיה. בכך ביקשה להימנע מדיון באווירה שהיא מחשיבה כמוטה לדעת ישראל. עם תחילת הדיונים בהאג התגייסה התקשורת הישראלית לצדה של ההסכרה הרשמית. "העולם נגד ישראל" היה המוטו (וכותרת ב"ידיעות אחרונות", 23.2.04).

המסר המרכזי שביקשה ישראל להעביר במערכת ההסכרה בהאג היה כזה: ישראל מותקפת בטרור ולכן עליה להקים גדר; זו הגנה עצמית. הקו הישראלי התנגד לכל דיון ענייני בגדר. כביכול, כל דיון בשאלת הגדר תותר תחת זכותה של ישראל להגן

על עצמה. גישה זו זכתה לתמיכה מלאה מאמצעי התקשורת בישראל. משרד החוץ שלח להאג שלד של אוטובוס שרוף, שריד מפיגוע טרור. שלד האוטובוס כיכב בשערי העיתונים ובמהדרות החדשות. התקשורת הישראלית גילתה יחמה משלה כשחזרה מיר, ובצורה בוטה, את הפיגוע שהתרחש בירושלים לדיונים בהאג. "ידיעות אחרונות" הציב בשער, מתחת לתמונת חללי הפיגוע, את מכתבה של פאני חיים, אלמנתו של הרוג הפיגוע יהודה חיים, בכותרת הראשית: "אתם שופטים ואני קוברת את בעלי" (23.2.04).

כך התייצב העיתון מאחורי הקו המנחה של ההסכרה הישראלית: כיצד אפשר בכלל לדון בגדר ההפיגוע? לנוכח הטרור המכה בישראל? הסגנון הזה נשמר גם כשהתקבלה החלטת בית-הדין בהאג. ב"מעריב" ליוו את ההחלטה באוסף של תגובות, שילילות בלבד, של משפחות נפגעי הטרור.

במקום להבהיר לציבור מה הן הסוגיות העומדות על הפרק, דוחקות הכותרות להכרעה גסה: או שאתה בעד הגדר, בלי לשאול שאלות, או שאתה בעד הטרור. במקום להבהיר על מה נסוב הדיון, מוצג עצם העיסוק במידת הלגיטימיות של תוואי הגדר כפעולה אנטי ישראלית, "רוח גבית" לטרור. כך, למשל, ב"ידיעות אחרונות" לזותה הידיעה על פסיקת בית-הדין בהאג בכותרת: "לפרק את הגדר". רק במסגרת התגובה הישראלית ניתן למצוא איזכור ראשוני לכך שתוואי הגדר שנדון, ונפסל, הוא התוואי שחורג מעבר לקו

גדי אלגזי, "תעאיוש": יש פער טרגי בין המהירות של הכולדורו שקובע עובדות לבין הקצב האטי של הדיווח העיתונאי והאיחור בדיון הציבורי על ההשלכות

הירוק, יש הבדל חשוב בין פסיקה שקובעת, שאין ליישראלי זכות להקים גדר או להגן על עצמה ככל מדינה ריבונית, ובין פסיקה שפוסלת את הגדר שמעבר לקו הירוק, דהיינו מבקרת את זכותה של ישראל להגן על עצמה בהקמת גדר מעבר לגבולותיה המוכרים. הציבור הישראלי צריך להיות מודע להבדל הזה. עליו להכין סביב מהמתנהל הוויכוח עם הקהילה הבינלאומית. אולם "דקויות" אלו טושטשו עליידי העיתון.

בית-הדין בהאג קבע, כפי שמופיע בסיכום פסק הדין המוגש על-ידי "ידיעות אחרונות", כי "לא שוכנע שהדרך שנקטה ישראל לבניית החומה היתה הכרחית לשם מימוש מטרתה הבטחונית". ב"ידיעות אחרונות", במסגרת סיכום פסיקת בית-הדין בהאג כראשי פרקים, תחת הפרק "לא להגנה עצמית", נכתב כי "לנוכח המידע שלפני בית-הדין לא ניתן לקבוע כי בניית החומה על בסיס התוואי שנקבע היא האמצעי היחיד להבטחת האינטרסים של ישראל נגד האיומים והפגיעות שאותם ציינה כצירוקים לבניית החומה.

בעוד ש"ישראל הזכות והחובה... להגן על האוכלוסייה האזרחית, על האמצעים שאותם היא יכולה לנקוט להישאר במסגרת ובהתאמה למשפט הבינלאומי". כיצד שלל בזה בית-הדין את זכות ההגנה העצמית של ישראל? האם מובן מאליו שהזכות להגנה עצמית כרוכה בצפוף על החוק הבינלאומי? האם חייבים כולם להשתכנע באופן בלתי ביקורתי, כפי שנהגה במקרה זה רוב התקשורת הישראלית, בכך שהתוואי הקיים הוא התוואי היחיד המאפשר הגנה לישראל?

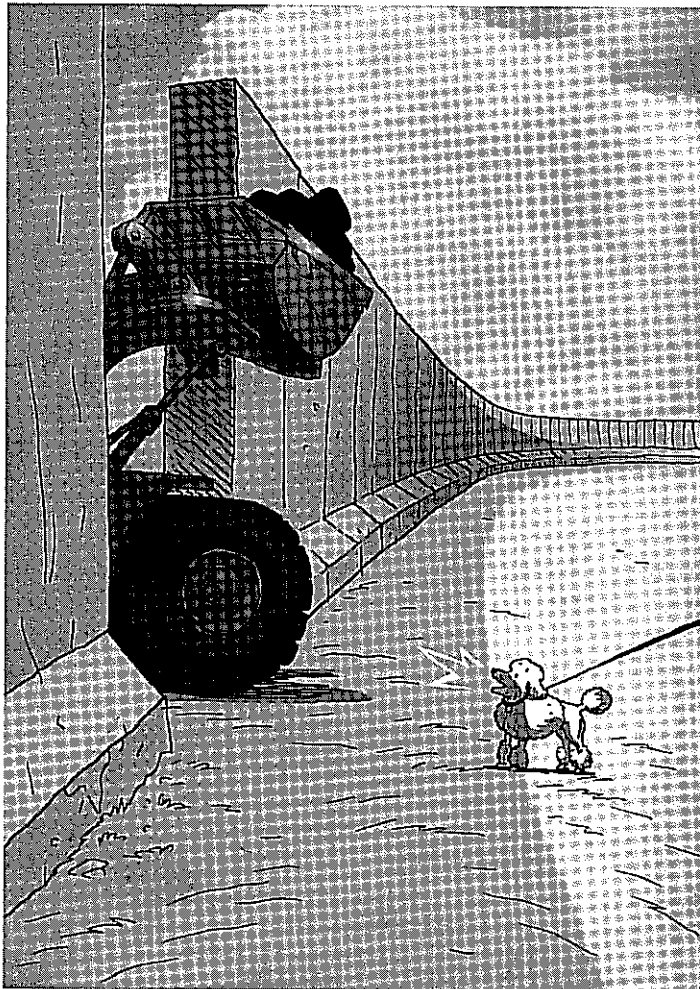
בין האג לירושלים

יום למחרת הפסיקה בהאג, בעקבות פיגוע בתל-אביב, אימץ "מעריב" את דברי ראש הממשלה לכהן כותרת הראשית: "הפיגוע – בחסות האג". זאת לאחר שתשעה ימים קודם לכן, לאחר פסיקת בג"ץ, ציטט העיתון את ראש הממשלה כמי שאומר ש"אפשר בהחלט לקרב את הגדר לקו הירוק". האומנם כה רב המרחק בין האג לירושלים? כיצד זה שפסק-דין של בג"ץ, הפוסל חלקים נרחבים מן הגדר, הוא סביר בהחלט ומאומץ ללא סייג, ואילו פסק-הדין של האג מתפרש כפורש את חסותו על הטרור?

אמנם, פסיקתו של בית-המשפט בירושלים הוגבלה לחלק קטן יחסית של הגדר. נראה גם שהיחס לפסיקה של בית-משפט ישראלי שונה בשל המגננה האינסטינקטיבית לנוכח התערבותו של בית-הדין הבינלאומי. זו עמדה פטרוויטית לאומית ולא עמדה עיתונאית. יתרה מזאת, האם לא היה מקום לדוֹש מראש הממשלה הסבר על ההבדל ביחס, במקום לאמץ אותו לכותרת הראשית? מהו ההבדל העמוק בין שתי הפסיקות?

"בג"ץ קבע כי טעמים פוליטיים ומדיניים להקמת הגדר לא היו עולים בקנה אחד עם המשפט הבינלאומי", שכן "גדר ההפרדה אינה יכולה לבוא מטעמים של סיפוח שטחים מהאזור למדינת ישראל"; "מטרתה של גדר ההפרדה אינה יכולה להיות התוויית גבול מדיני".

"ידיעות אחרונות", 1.7.04). "יחד עם זאת", מצוין בכתבה, "דחה בג"ץ את טענת העותרים שהגדר הוקמה מהטעמים האלה. שופטי בג"ץ קבעו כי לא היה מקום להתערב בעמדת המדינה, שלפיה מדובר בגדר שהי ערים להקמתה הם בטחוניים, ושל צורך השגתם ניתן לתפוס קרקעות באזור יהודה ושומרון". בית-המשפט בהאג, לעומת זאת, היה סבור שהקמת הגדר מעבר לגבולותיה המוכרים של ישראל יש בה משום סיפוח בפועל, על אף עמדתה המוצהרת של ישראל, ולכן יש לה השלכות מדיניות. בהאג ראו בגדר המוקמת קביעה

איור: אסף חנוכה

של עוכרות מדיניות בשטח, בעוד שבית-המשפט בירושלים קיבל, כאמור ללא דיון, את עמדתה הרשמית של ישראל, שלפיה מדובר בגדר "בטחונית". אחד הצירים המרכזיים בדיון, אם כך, הוא השאלה אם הגדר הנבנית היא גדר "מדינית" או "בטחונית". בג"ץ נמנע מהתמודדות עם השאלה והסתפק בקבלת הצהרתה של הממשלה שהגדר היא "בטחונית". אולם היכן עובר הגבול בין גדר בטחונית ובין גדר מדינית? מבקרי הגדר משמאל ומימין, כמוהם כבית-הדין בהאג, מכינים שלגדר השלכות מדיניות. הימין שואף להכליל בתחומי הגדר את מרב ההתנחלויות, ומקשה כיצד גדר "בטחונית" אינה מגינה על כל אורחי המדינה, והשמאל מבקש לצמצמה לגבולות הקהילה

ומודאג מסיפוח דהיפקטו של שטחים פלסטיניים ור" חיקת רגלי תושביהם. התקשורת המרכזית מטאטאת את הדיון בסוגיה מתחת לשטיח. אולי משום שלנוכח המוסכמה החוקה מכולם, היינו גדר = ביטחון, נראות כל שאר השאלות פחותות בחשיבותן.

בתקשורת הישראלית השתרשה היטב התפיסה שהגדר היא האמצעי הטוב ביותר למלחמה בטרור. ולדאיה, מאז החלו בבנייתה ירד מספר הפיגועים. אולם, האומנם נהיר לחלוטין מה גרם לירידה בפיגועים? למבקרי הגדר, מימין ומשמאל, ישנן פרשנויות אחרות. חגי הוברמן, כתב השטחים של "הצופה": "אני מערער על כך מכל וכל. אם היתה לגדר בכלל תרומה היא תרומה שולית. ראשית, עד כה נבנתה שליש גדר, כך שיש מקומות רבים שדרכם ניתן עדיין לעבור. שנית, כל הסיכולים נעדרים כיום בעומק השטח. כמעט לא היה מקרה של מחבל שנעצר על הגדר. בסופו של דבר המידע המודיעיני הוא זה שמביא למרבית הסיכולים. המידע המודיעיני גובע מן השחייה הממושכת בתוך יהודה ושומרון. כך ההנחה שאם תהיה גדר לא נצטרך להיות שם – היא הנחת שווא. אם היתה רק גדר וצה"ל לא היה בשטח – לא היו מונעים פיגועים", אומר הוברמן ומוסיף כי גורמי ביטחון בכירים רבים אישרו זאת בפניו. לאחר הפיגוע בבאר-שבע הופיעה ב"מעריב" הכותרת הראשית: "בגלל שאין גדר" (31.8.04). "הכותרת של מעריב", מתרגו הוברמן, "מטעה לחלוטין". "הרי אין בבאר-שבע פיגועים בכל יום. הפיגוע היה חריג למרות שאין שם גדר".

חניעים בטחוניים או מדיניים

גם כשאלה כיצד יש לבנות את הגדר כדי שתספק ביטחון שוררת מחלוקת. בחוות-הדעת שהגישה

המועצה לשלום ולביטחון לבג"ץ היא מציגה גישה המערערת על תפיסת הביטחון של מתכנני התוואי הנוכחי: "ככלל, על הגדר להיות מרוחקת מבתי הכפרים הפלסטיניים ולא צמודה אליהם. זאת משום שקל יותר לפגוע במצב זה בכוחות המסיירים לאורכה; בנייה שכזו תאלץ בניית מעברים ושערים היוצרים נקודות חיכוך וסיכון; ופגיעה והתמרמרות של האוכ" לוסיה המקומית יגבירו את הסכנה הבטחונית. תוואי שכזה יקשה על אבחנה בין מפגע לבין תושב תמים הגר במקום. לכן יש להרחיק את גדר ההפרדה מהבתים הפלסטיניים, ולהעבירה בהתאם לקו הגבול של אזור יהודה ושומרון" (מתוך סיכום חוות-הדעת על-ידי בית-המשפט בפסק-הדין בעניין הגדר).

עד שתגענה אלינו תמונות ראשונות מן התופת

(רגעיו הקטנים של
ערוץ במבוכה)

בהשראת שעת השידור הראשונה מן הסינוע
בהילמון טאבה, בערוצים 1, 2, 10

1. אנו מתנצלים

בפני הצופים בסרט שנכשל בקופות (רייטינג 0.5%) שאת שידורו אנו נאלצים לקטוע שכן כרגע נתקבלה באולפנינו הודעה על פיגוע (רייטינג 30%) בסיני - חצי האי סיני! - כמו שהבטחנו, סליחה, התרענו, ומי שזקוק לתזכורת קטנה הנה, ברקע, אתם יכולים לראות, לא, לא, עדיין אין לנו תמונות מן האירוע, שהתרחש לפני דקות ספורות במלון הילטון טאבה, סיני, אך יש ויש לנו מפה בקנה-מידה 1:100,000 - להנגבו! וכן כתבת ארכיון שעלה בירינו להקרים ולשלוף לפני הערוץ המתחרה ובה תוכלו לשמוע אותנו, שנינו (אני עדיין בתסרוקת הישנה ועבה בכמה קילוגרמים) מתרים ומוזהרים מפני קן הצרעות הזה שהסתתר מאחורי השלווה בגילומי של טוסיק תינוקי על שפת המים בימים יפים יותר, ומי מאיתנו הישראליים אינו מכיר את המראות -

2. עדיין אין בידונו בשר טרי ומדומם

אך יש לנו, מלבד תמונות הארכיון הנדירות שבהן כבר צפיתם, גם שקופית צבעונית ובה דיוקנו הסמכותי של כתבנו שאת קולו הסמכותי אתם שומעים כרגע בדיווח טלפוני ממעבר הגבול, ולמי ששכח איך נראה המקום נמחר לשדר לופ שבו ניתן לראות כמה פרטים מרתקים: שוטר מצרי מעיין בדרכו ומהנהן, תרמילאי מכתוף את תרמילו - והנה הוא שוב חוזר ומכתוף - וצועד אל עבר המלון העולה כרגע - כך מספרים - בלהבות - וכמו כן נודע לנו כי כל חזיתו קרסה - האגף הזה הנראה פה שלם באור היום, מאחורי התרמילאי שאיננו מתייעף מלהכתוף את תרמילו ולצעוד אל מעבר לגבול -

3. ברנעים אלה הגיעו לידינו מידע עדיין-לא מאומת

על פיגוע נוסף במקום ששמו ראש השטן או ראס אל-שטאן או ראס אי-שטאן, בפי מקצועני-סיני.

יהודית-ערבית, מתאר את הקושי להפוך את התלונות על תוואי הגדר לסוגיה שהעיתונות עוסקת בה בהתמדה: "פעמים רבות פנינו לעי-תונאים שיבראו לשטח ויתרשמו במו עיניהם. הם לא נענו. העיתונות זקוקה להתרחשויות דרמטיות. אירועים דרמטיים מושכים את כל תשומת הלב בעוד שתהליכים מבניים, הרי גורל, נעלמים מן העין. יש פער טרגי בין המהירות של הבולדוויר שקובע עובדות לבין הקצב האטי של הרייז והאיחור בריון הציבורי על ההשלכות".

אלגזי מבקר את העדרה של העיתונות משטחי הקמת הגדר: "בתקשורת אומץ הטיעון הרשמי שמדובר באמצעי ביטחון ומני. בריקה בשטח חשפה כבר בראשית 2003 שהגדר משנה את מרקם החיים, השליטה על מים ואדמה, והיא חלק מפרויקט פוליטי כולל. יש נטייה לשכוח שהקונפליקט הוא על דברים פשוטים - אדמה, מים, שרות וגדרות, ולהתמקד במחוזות דיפלר-מטיות ובהכרזות".

האלוף (מיל.) דני רוטשילד, נשיא המועצה לשלום ולביטחון, מושכנע שהתקשורת אינה עוסקת מספיק בשאלת תוואי הגדר. לראיה הוא מספר על מאמציה הכושלים של המועצה לשלום ולביטחון לעניין את התקשורת בתוואי האלטרנטיבי המוצע על ידה: "הפצנו בשבועיים האחרונים הצעה שלנו לתוואי מידושלים ודרר-מה, לכל העיתונים ולכל חברי הכנסת. איש לא התייחס אליו. אותו דבר קרה עם התוואי שבג"ץ אחר-כך נעזר בו. כולם קיבלו את זה והתעלמו לחלוטין".

חגי הוברמן מספר כי מנהיגי המתנחלים נמנעים מלנהל מאבק תקשורתי על תוואי הגדר. מכיוון שלתמיכה בגדר יש הסכמה רחבה ודין פרטני על התוואי אינו מתקיים, פועלים מנהיגי המתנחלים במסלולים עוקפי תקשורת, בפנייה ישירה למקבלי ההחלטות. לא פעם מצ-ליחות שדולות המתנחלים להשפיע על ביצוע שינויים מקומיים בתוואי, ללא דיון ציבורי.

צרכני התקשורת, הרגילים לקרוא גם את עמודי הדעות בעיתונים, נחשפים בודאי לדיון מעמיק יותר בעניין הגדר. אולם כותרות ראשיות, בעיקר בעתות של התלהטות יצרים, כמו אחרי פיגועים, יוצרות אפקט חוק בהרבה. כותרות רעשניות, המציבות את "הגדר", ולא משנה באיזה תוואי היא מוקמת, מול הטרור, מתגברות על הקולות האחרים. איזה דיון יכול להתנהל במרחב התפר הזה, שמעברו האחד הטרור ומעברו השני "הגדר"?

הגדר היא נושא עיתונאי מורכב. זו סוגיה מופשטת, לא קלה להסברה, ובדרך-כלל לא דרמטית. בסיקור הגדר דומה שהעיתונות מת-קשה לפענח מציאות הנבנית בהדרגה בשטח, ומבכרת להיאחז באירועים דרמטיים כשהם מתרחשים ובמילים ובהצהרות בהעדרם. ■

ככלל, לא ניתן לחצוץ בין נימוקים מדיניים לבטחוניים. אין שיקול בטחוני "טהור". ראיית העולם הבטחונית קשורה תמיד להשקפת עולם כללית יותר, למשל לתפיסה את הפלסטינים, מידת האמון בהם והערכת השפעת הלחץ עליהם. ישנם נימוקים בטחוניים בעד הצמדת הגדר לקו הירוק ולהפך - בעד הרחבתה כך שתכלול התנחלויות נוספות. תפקידה של התקשורת הוא לעודד את הדיון בנושא זה ול-חשוף את המחלוקת. בוודאי שאין מקום לקבל כתורה למה שמסיני את התוואי הנוכחי כתוואי האפשרי היחיד, ואפילו לא כסביר ביותר, מבלי ללוותו בדיון מעמיק.

לאור העובדה שלשאלת תוואי הגדר קשר הדוק כלי-כך עם שאלת אופיה של הגדר, מפתיע עד כמה העיסוק בתוואי הגדר הונח על-ידי התקשורת. המפה הראשונה של התוואי הופי-עה בתחקיר שפרסם מירון רפפורט ב"דיעות אחרונות" (7 ימים, 23.5.03). בזמן שפורסמה, 150 הקילומטרים הראשונים של החומה כבר היו בשלבי סיום. בתחקיר חשף רפפורט, בא-מצעות ניתוח של התוואי המתוכנן, כי לגדר משמעויות מדיניות. את המפה נאלץ רפפורט להרכיב בעצמו: "לא רק את החלק המשוער של

חגי הוברמן, "הצופה": אני מערער מכל וכל על המוסכמה שהגדר היא האמצעי היעיל לבלימת הטרור. אם היתה לה בכלל תרומה היא תרומה שולית בלבד

התוואי, גם את החלק שכבר נבנה והיה בשלבי סיום סירב משרד הביטחון לפרסם", אומר העי-תונאי. מצב כזה אמור להדליק נורות אזהרה עיתונאיות, ולעודד עבודת תחקיר. רפפורט אכן טרח והרכיב מפה על סמך צווי תפיסה שניתנו לאיכרים בשטח, על סמך מקורות בצבא, מתנחלים ואחרים שראו את המפות.

"זמן ארוך התקשורת לא נתנה את המפות המדויקות ובכך מעלה בתפקידה", אומר רפו-רט (היום ראש מערכת החדשות של "הארץ"). "גם היום, אף שהמצב השתפר, אין מספיק דיון ואין מספיק מפות". עם זאת רפפורט מגלה הבנה מסוימת לקושי של התקשורת להציג סוגיות פרטניות ומפות: "שלושה-ארבעה, אפילו עשרה קילומטר במפה בעיתון זה ממש שום דבר, זה לא נראה לעין. בגדה המערבית זה יכול להיות הבל בין כפר עם אדמות או לא, ביתור הרצועה".

גרי אלגזי, פעיל ב"תעאוש", שותפת

שירות יח"צני

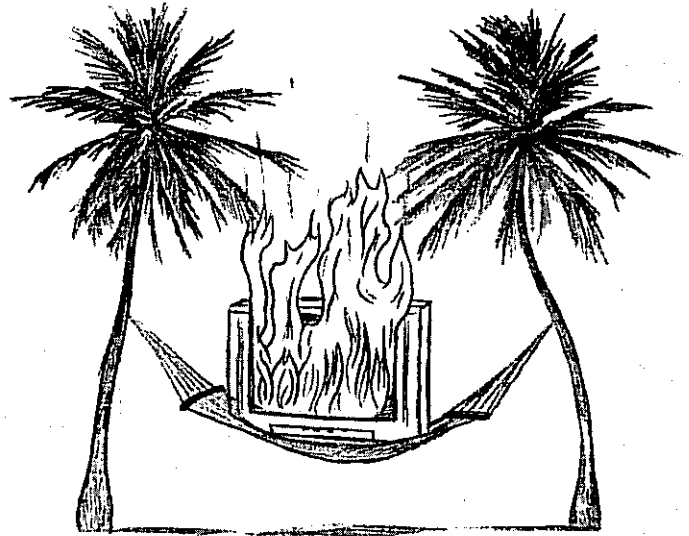
בעקבות "קסאם בחצר של סבא", מאת מירי בוהדנה, "ידיעות אחרונות" 29.9.04

כך ניצל זוג קשישים משרדותו תחת שהי' דיעה על היפגעות ביתם של שלמה ואסתר אורן מטיל קסאם ופציעתו הקלה של שלמה (92) תידפס בשחור-לבן בתחתית אחד מעמודי החרשות, היא עושה כותרות - בצבע - והזוג הקשיש זוכה לקידום מכירות, וכל זאת בזכות היותם לא פחות (וגם לא יותר) מאשר סבא וסבתא של מירי בוהדנה. לא זו בלבד. הידוענית חתומה על הטקסט, וכמובן, מצטלמת יפה על רקע החרס, מתחת לכותרת בסגנון סיפורי השכונה: "קסאם בחצר של סבא".

זוהי כותרת מקוממת, ערמומית, הנוטלת אירוע פוליטי במובהק ונוטעת אותו בסביבה אי-פוליטית, ביתית, שתבטיח את הודהותם השי' למה של קוראי העיתון עם היפהפייה"מתפללת למען תושבי שדרות".

האירוע, כפי שהוא ממוצב, חשוב משום שהוא של מירי בוהדנה - שלה, ולא של סבה וסבתה המכונים כך, בכינויים גנדיים (ורק באותיות קטנות, פעם אחת, בשמותיהם). דומה כי הנכדה טובת הכוונות (המבקשת שנפסיק להרוג וליהרג, וגם זה משהו בימים של התנערות מאחריות) אינה מודעת לחלקה במחיקת בני משפחה ותושבי עיריה לשעבר ובהנצחתה של זו כעירם של אלמונים מסכנים או, מנגד (למרבה האבסורד), כעירם של מי שעשו זאת, עזבו אותה ונתפרסמו. את התהום הפעורה בין שני המצבים ממחישה גם כותרת המשנה: "עבור שדרות, היה זה עוד 'יום רגיל' של קסאמים. עבור תושבת העיר לשעבר מירי בוהדנה - בכלל לא". גם המרכאות הלכאורה-אירוניות שבצירוף "יום רגיל", אינן אלא מס'שפתיים ועצם השימוש בהן מקבע את משמעותו הלא-ממורכאת של הביטוי (שימוש דומה במרכאות נעשה ב"ארץ גדרות", כפיה של חלי). כן, זה היה יום רגיל של מציאות בלתי נטבלת, שהפכה מלכה ליום אחד בזכות מלכת היופי (שהפכה עיתונאית ליום אחד).

(ואולי, אבוי, אנו עדים לז'אנר חדש - ממשפ' חת תוכניות המציאות - שבו משימות עיתונאיות ניתנות בידי ידוענים).

איור: רוח גויני

- ומתי ראית את צוותי החילוץ?
- 8. תודה מנשה, אפשר לקבל את מספר הנייד שלך?
- 9. להתרשמותך, היו ישראלים רבים במלון?
- המלון היה מפורץ מישראלים
- 10. איתנו שלמה, סב מודאג - אתה מחפש את בתך ושני נכדיך. מתי שמעת מהם לאחרונה?
- חצי שעה אחרי הפיצוץ היא התקשרה, אמרה שהכל בסדר.
- היכן היא?
- בנועיה.
- ומדוע אתה דואג?
- אחר-כך הטלפון התנתק, יש בעיות קליטה...
- כמו שאתה מכיר אותה, היא תישאר בסיני?
- אני לא יודע להגיד. בהחלט ייתכן שכן.
- אתה בוודאי מודאג...
- מאוד.
- שלמה, נקווה שתשמע ממנה מהר. תתקשר אלינו כשתשמע.

הגיינות בספורט

כמה עיניים רעבות חיכו לאותם פצועים ראשונים, מרממים בריליטיים, ערים מלב התופת, גיבורים לאומיים, יקירי הרייטינג. וכמה נדיד - אבל חד וברור - נשמע קולו של הצדיק בסרום, מנהל חטיבת החרשות של ערוץ 1, אורי לוי, כשפקד: לא לשרד חומר בלתי ערוך.

- מדובר באתר חושות פופולרי השוכן כ-45 קילומי טרים דרומית למקום ששמו גואיבה טאראבין -
- 4. רשת אלג'זירה אף היא מדרווחת על פיצוץ בראס אישיטאן, אירוע שעליו - למי שהצטרף אלינו והחמיץ - דיווחנו אנחנו לפני שלוש דקות תמימות -
- 5. אל תעברו ערוץ! ברגע זה אנו מצליחים להביא בפנים תמונות ראשונות ובלעדיות עדיין לא מן המלון, אבל מתקרבים מתקרבים, ממעבר הגבול. ומיד ננסה לראיין כמה מן הגיזר'לים שהצליחו לברוח מן התופת ולהגיע למעבר הגבול בכוחות עצמם -
- 6. עמנו רוני, עד ראייה - אם תוכל, בבקשה, לשתף אותנו במה שעבר עליך... איפה היית בשנשמע הפיצוץ?
- הייתי בבאווקי.
- שזה יוצא, רק נסביר לצופים שאין להם בראש את מפת סיני, מצפון לטאבה -
- מדרום
- מדרום... אתה משוכנע...
- אני עדיין יודע להבריל בין צפון לדרום.
- 7. אנו מנסים לברר במה בוהות הגולה ישראליים הצליחו להגיע למלון... שלום חזקאל
- שלום
- רצינו לדעת, מתי לראשונה ראית -
- אני ראיתי את אשתי -
- לא, לא את אשת... כלומר... כן... מתי ראית אותה?

יפהפייה, מושכת

פורת קבע ש"עיתונות המכבדת את עצמה ואת קוראיה אינה מפרסמת מודעות פורנוגרפיות". יו"ר הוועדה, חנה זמר, התנגדה לחקיקה שתכפה על עורכי העיתונים שלא לפרסם מודעות מין. "חשוב שתהיה לנו עיתונות נקייה, שלא יוגשו בה כתבי-אישום נגד עורכי העיתונים", אמרה ("הארץ", 13.07.95).

אלא שההמלצות לא השפיעו על איש, והעיתונים המשיכו להשתולל בכמות המודעות ובכוטות הניסוח שלהן, עד שגם הכנסת החליטה להתערב. ח"כ חנן פורת, שעמד אז בראש ועדת חוקה חוק ומשפט, טען כי למרות ההתחייבות של העיתונים למנוע פרסומים כאלה באמצעות ועדת האתיקה שלהם, הם לא עמדו בהסכם, ויום תיקון לחוק העונשין, שהתקבל בשנת '98. ושוב הוזהרו עורכי העיתונים לבל ימשיכו בפרסום, ושוב התעלמו, הפעם מהוראות החוק, עד שפרקליטות המדינה נדרשה לו. העיתונים מצדם התחכמו ובעצת היועצים המשפטיים שלהם המשיכו לפרסם את מודעות המין, אך בשינוי המינוח ל"אירוח". ראש תחום משפט פלילי בפרקליטות המדינה, עו"ד גלוריה וייסמן, קבעה כי "נראה שמערכות העיתונים שממשיכות לפרסם את המודעות סבורות שניתן לעקוף את כוונת המחוקק בתרגיל מילולי. תרגיל שינוי המינוח של

מודעות המודעות אינו יכול לפטור מאחריות פלילית. בתרגיל הזה יש לפחות משום עצימת עיניים" ("הארץ", 30.11.98). הפרשן המשפטי משה נגבי מבחיר: "העיתונות פשוט צפצפה על החוק בריש גלי והיא מעבירה את המסר ששמירה על החוק היא פונקציה של כדאיות כלכלית. חמור מזה, העיתונות מטיפה השכם והערב לכל העולם לשמור על שלטון החוק, אתה לא יכול להוקיע כבלתי מוסרי דבר שאתה מפרסם שני עמודים אחריו. יש פה מסר כפול". גם פרופ' אשר מעוז ופרופ' עמוס שפירא מאוניברסיטת

תל-אביב מדברים על צביעות, "כאשר העיתון לוקח לעצמו במאמרי המערכת את התפקיד של מטיף בשער ובחצר אחורית הוא מתפרנס מכך". לדברי מעוז, "העיתון לא יפרסם מודעת זנות מפורשת אבל הוא יפרסם מודעה של מסאז', כשכולנו יודעים שזה לא מסאז' לגב הכואב. ההסוואה חיונית שאחרת הוא יעבור על החוק. ההסוואה נובעת מכך שהעיתון לא מרגיש נוח עם עצמו".

לחוסר הנוחות הזה היו רמזים בעיתונים עצמם. "ידיעות אחרונות" צידף למודעות המין שבמרוך ה"אירוח" הערה כללית: "מערכת הלוח מודיעה כי לא תתקבלנה לפרסום מודעות המציעות מתן שירותי זנות". הערה רומה הופיעה גם ב"העיר". משנת 2002 התפרסמו תחת הכותרת "שיחות למבוגרים בלבד" מודעות רוגמת: "מלכה חדשה הגיעה מחו"ל לאלף ולחנך רק אותך בדיסקרטיות". גם בלוח "מעריב" התפרסמו המודעות תחת הכותרת "שיחות למבוגרים בלבד". ותחת הכותרת "דיפוי ועיסוי" התפרסמו מודעות בנוסח: "בצפון ת"א יפהפייה מליגת על למסאז' סולידי בטוויטה מפוראת". גם כאן הקפיד העיתון לצרף הערה: "מערכת העיתון מודיעה כי בעקבות התיקון לחוק העונשין לא תתקבלנה לפרסום מודעות המציעות מתן שירותי זנות".

אלא שהערה לחוד ומציאות לחוד. ח"כ זוכה גלאון, שעמדה בראש ועדת החקירה הפרלמנטרית לעניין הסחר בנשים, מצביעה על ביזוי כבוד האדם ועל

יולי דרוב-היישטיין

זה סיפור על צביעות. הרבה צביעות. וכסף. הרבה כסף. זה שנים רבות שגשגת ופורחת בישראל תעשיית מין, ועיתונים גדולים רוגמת "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" הרימו לה תרומה נכבדה באמצעות מודעות מין בלוחות המודעות שלהם. גם מקומה של רשת שוקן לא נפקד מהתגובה המפוקפקת. במקומון "העיר" ייחד בסוף שנות התשעים עמודים שלמים במרור קציתן למודעות מין וולגריות. בחלקן כיכבו תצלומי נשים עירומות כשטקסטים גסים בוטים בפיהן. הסדרים והקיקות לא היוו את מוכרי המודעות בעיתונים מרעם. עד שבאמצע ספטמבר התערב בית-המשפט והרשיע את העיתונים בעבירה על החוק. "ידיעות אחרונות בע"מ", "מעריב הוצאת מוריעין בע"מ", ו"רשת שוקן בע"מ" הורשעו בפרסום מודעות העוסקות במתן שירותי זנות בעיתונות. הרשימת המורשעים גם מגהלים בתאגידים הללו: יוסף ורשבסקי, מנכ"ל רשת שוקן; גיל גילת, מנכ"ל עיתון "העיר"; רון קליינפלד, מנכ"ל ב"מעריב"; ורון

שפירא, מנהל לוח "ידיעות אחרונות". אלכסנדר ורור, ששימש כתב ספורט וחינוך והיה אחראי על ניסוח וצנזור מודעות המין ב"מעריב", זוכה לאשמה. כולם הורשעו על-פי החוק האוסר לפרסם מודעות לשירותי מין כחלק בלתי נפרד מהעיתון ומחייב לפרסמן ברף נפרד, שיימסר רק על-פי דרישה מפורשת של הקונה.

מדובר בכתבי-אישום שחוגש לפני כשנתיים. עולה ממנו כי ברשת שוקן פורסמו שלושים פרסומים בדבר מתן שירותי זנות, ב"מעריב" 250 וב"ידיעות אחרונות" כ-500. הנאשמים

בפרו בהאשמות המיוחסות להם במיני טענות מקרמיות כגון "הגנה מן הצדק", וכי כתבי-האישום בלתי מוגדר. השופט דניאל בארי רחה את הטענות וקבע כי "ברור לחלוטין, כי מודעות אלה מציעות שימוש בגוף האדם (אשה) לשם סיפוק תאוה מינית, תמורת תשלום". הוא גם רחה את הבקשה לזכותם בשל טענת הסתמכות, באילו פעלו על-פי ייעוץ משפטי שגוי: "אינני סבור כי התיקון לחוק, דהיינו סעיף 205ג, הינו סעיף בלתי ברור. סעיף זה מובן לחלוטין למי שעיסוקם, בין היתר, קבלת מודעות. האחראים לתחום זה מבינים, לא פחות, וקרוב לוודאי יותר, מעורכי-הדין מה מהות המודעה ומה מסתתר מאחוריה". השופט בארי מצא את העיתונים אשמים בעבירה הקובעת כי "המפרסם פרסום בדבר מתן שירותי זנות, כשנותן השירות אינו מקטיף, דינו מאסר שישה חודשים". גוריהרין יינתנו במועד מאוחר יותר, ועתה נותר לחכות ולראות, אם בית-המשפט יצליח במקום שבו נכשלו אחרים.

ראשיתם של הדברים בשנת 1995. ועדה ציבורית בראשותה של חנה זמר ז"ל כנתנה את פרסום מודעות המין בעיתונות והמליצה לבעלי העיתונים ולעורכיהם להימנע מפרסום מודעות, שעל פניהן עניינן סחר במין, משום שלרעת הוועדה, העיתונות אינה צריכה לתרום לבניית כלכלת זנות ואל לה להתפרנס ממנה. חברת הוועדה, העיתונאית גיל הראבן, אמרה שיש ליברליות שאינה מקובלת עליה; קיום כלכלת זנות שהעיתונות מתפרנסת ממנה. העיתונאי ישעיהו בן

פסק-דין נגד מודעות מין, שפורסם לאחרונה, מצביע על התפקיד שמחלאים העיתונים בתעשיית הזנות

ויקרה

ויקרה אפשרית בין פרסום מודעות מין בעיתונות לבין עירוד הסחר בנשים: "פסקי-הדין (של בית-המשפט בתל-אביב) נותן גושפנקא לכך שהעיתונים הפכו שותפים לתעשיית הסחר בנשים. יש קשר ברור בין פרסום המודעות לשירותי ליווי ומין לבין הגברת התופעה. זמינות המודעות יוצרת ביקוש והיא מגבירה את תופעת הסחר בנשים". חבר הוועדה, ח"כ רחמים מלול, התריס בדיונים כנגד נציגי העיתונים: "בעמודים הראשונים אתם מנסים לחנך, ובעמודים האחרונים אתם מהווים חלק בלתי נפרד מאותה תעשיית זנות ותעשיית הסחר בנשים... אתם בעד הכנסות גבוהות מאוד, לא ממלאים את תפקידכם הציבורי. אתם בפירוש מהווים חלק מהתעשייה הזאת, שהיא הולכת ופורחת לא מעט בזכותכם".

לא בכדי סירבו העיתונים לוותר על מקור ההכנסה הזה. רון קליינפלד, מנכ"ל "מעריב" לשעבר, מסר לוועדה נתונים בינואר 2002: "קיבלנו החלטה ב'מעריב' להקטין את ההכנסות בסדר-גודל של בין 700 אלף למיליון שקלים בחודש, כתוצאה מזה שהחלטנו, גם בעקבות בקשות של כמה חברי כנסת, להצניע את הדבר הזה ולשים אותו בצורה קטנה ואזוטרית עד כמה שאפשר. במודעות שמופיעות אצלנו אין אירוח, אין ליווי, אין זנות, אלא רק 'עיסוי'. מצד שני, 'תרמנו' ל'ידיעות אחרונות', ל'העיר' ולאחרים סדר-גודל של מיליוני שקלים בחודש... אם זה לא היה מבודד, הייתי מביא את האנשים שמשווקים את המודעות האלה, והם היו אומרים לך ש'מעריב' הוא הפראייר התורן, מכיוון שהוא מאבד כסף. מרובד פה בסדר-גודל של תקציבי פרסום גדולים מאלה שמפרסמים הבנקים, חברות הרכב ואחרים. צריך לזכור שלמפרסמים האחרים יש צינורות פרסום אחרים, כמו רדיו וטלוויזיה. מדובר במכפלות שהן סכומים ענקיים... אני מרובד על מיליונים בחודש".

בישיבה נוספת של הוועדה, שהתכנסה כעבור שנתיים, בינואר השנה, ניסה עמוס שוקן לתקן את הרושם וקשר בין הכספים הללו לבין מצבם של העיתונות ושל העיתונאים העובדים בה: "להגיד שההיקף הכלכלי של הפרסומים של מכוני הליווי או השירותים האלה מקביל להיקף של תעשיית הרכב, נראה לי מרחיק לכת מאוד. מדובר בסכומים של עשרות אלפי שקלים ב'העיר', רחוק מאוד מהיקף הפרסום של הענפים המשמעותיים בענף. אבל מבחינת תקציבם של העיתונים אלה סכומים לא מבוטלים... ובכל זאת, אני חושב שאם הם לא היו, העיתונים היו מתכווצים עוד, מפטרים עוד כמה עיתונאים ועושים עוד תהליך של נסיגה". גם המו"לים האחרים הודו בשעתם, כי הפסקת פרסום מודעות המין תסב נזק כספי לעיתונים, שמצבם הכלכלי הורע ממילא מאז החלו השידורים בערוץ 2, ולנוכח העלייה במחירי הנייר. עופר נמרודי, מו"ל "מעריב", הודה שהשיקול העיקרי בפרסום מודעות המין בעיתונות הוא כלכלי ("הארץ", 08.06.95). ועל כך משיב משה נגבי: "היו עיתונים עוד לפני שפרסמו מודעות מין בעיתונות והם לא קרסו. קיומה של העיתונות יקר ללבנו אבל בשביל מה אנחנו רוצים שהעיתונות תתקיים? אם המטרה מקדשת את כל האמצעים, או המטרה עצמה מתעוותת".

איור: בתיה קולטון

העין השביעית

כתבי-עת ל-ענייני עיתונות ותקשורת

"העין השביעית" הוא במה לעיתונאים המוטרדים מהרמה המקצועית ומהאתיקה של התקשורת הישראלית. זהו כתב-העת היחיד שבו תמצאו החבטאות מעמיקות על הקשר בין פוליטיקה לתקשורת, על מאבקים בין עיתונים, על יחסי מו"ל-עיתונאי, על נאגוד אינטרסים, על זכות הציבור לדעת ועוד.

להזמנות:

טל' 1-800-20-2222
פקס' 02-5631122

ניתן לרכוש את גליונות "העין השביעית" בכל חנויות סמינצקי וספררי

על כך יש להוסיף עוד נתון מעניין – מחירן של מודעות המין גבוה מאלה של מודעות רגילות. לאה גרינפטר-גולד ממכון "תודעה" סיפרה לוועדה הפרלמנטרית: "מתברר שלא כל אחד יכול להעביר מודעה על אידות... כי צריך לעבור קודם דרך משרד פרסום, ומלכך זה התשלום הוא פי ארבעה או יותר ממודעה רגילה. זאת אומרת, יש חמסנות של העיתונים בנושא". זהבה גלאון מסיקה מכך כי "זונה עצמאית לא יכולה להרשות לעצמה לעמוד במחירים שגובים לצורך פרסום המודעה... רק זנות מאורגנת יכולה לפרסם מודעות במחירים כאלה ובהיקפים כאלה. המחיר הגבוה מעניק יתרון לסטוריום, לכל אלה שמנהלים את אותם מכוני ליווי ושיש להם עניין שהרבר הזה יתפרסם". ומשה נגבי מוסיף: "אחד המרכיבים החיוניים בשגשוג של מכוני הליווי הוא העובדה שהלקוחות יודעים על קיומם באמצעות המודעות. זה הופך את העיתונים למרכיב חיוני בקיומה של תעשייה פלילית נקלית. אבל במונח מסוים זה אפילו יותר חמור. המצב הזה הופך את העיתונים לשותפים ברווחים ולאינטרנסטים לקיום התעשייה הזו. שלושת תאגידי התקשורת הגדולים בישראל הופכים לאינטרנסטיים בקיומו של סחר נשים בישראל ולקיום התופעה הזו שהיא גם פלילית וגם נתעבת מבחינה מוסרית".

עוד נדעמי לבנקרון, ממוקד הסיוע לעובדים זרים ומהאוניברסיטה העברית, קושרת בין אופן הסיקור של העיתונים את תופעת הסחר בנשים לבין רווחי המודעות, ותולה את רדידות הדיווח, ואת נטייתו לצהוב ולתיאורים עסיסיים של נשים נטולות טשטוש והסוואה, בכסף הגדול שהעיתונים מפיקים מן התעשייה. "לכן מוחים נגדה רק בקול ענות חלושה. ואחת הסיבות שבגללן אין התקדמות מספקת בטיפול בתופעה היא השתיקה הכמעט מוחלטת של העיתונות, אם כבר נכתב משהו – זה מתמקד בנטשה האומללה, או במעצרו של הסאשה התורן האכזר". לבנקרון יש טענה נוספת לעיתונים: "אילו היה מדובר באשה שעובדת מרצונה החופשי והיתה מפרסמת בעצמה מודעה בעיתונות, אולי היינו נזעקים פחות. אבל העיתונים עושים שירות מצוין לסטוריום ולסוואה נשים, וחלק גדול מהנשים במודעות האלה לא מככבות שם מרצונן החופשי. רובן המכריע של המודעות אינן מפורסמות על-ידי ספקיות שירותי הזנות, אלא על-ידי מעסיקהן, שורה ארוכה של סטוריום, סוחרי אדם, נצלנים כאלו ואחרים".

"לא מעט מהנשים האלה הן זרות, שאינן מגיעות לכאן בהקשת עקבים כמו מרי פופינס, אלא במסגרת סחר המלווה לא אחת באלימות ובאונס, ובמקרים רבים הן עוסקות כמקצוע בניגוד לרצונן. מוצאן מודגש גם במודעות: 'כושית ארוטית', 'בנות חדשות מתורכיה' או 'אקוויטית מהמזרח הרחוק שתנעים את לילותיך'. עם זאת, הכרעת הדיון כולה מתעלמת מן ההשפעה הממשית שיש למודעות אלה על קורבנות הסחר: שגופן נפרט בהן לפרוטות, שיש בהן שידול למעשה לאינזוסן של נשים, שאינן מעוניינות כלל ועיקר בחלק מן המקרים לעסוק בוגות אלא נכפות לכך. כאשר בעמודים הקרומים של אותו עיתון מתפרסמת כתבה העוסקת בספור התורן של מעצר סוחרי נשים, קשה לטעון כי הנאשמים לא ידעו בדיוק מה משקפות מודעות אלו".

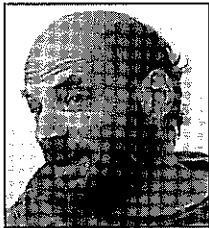
לבנקרון אף מתייחסת למעמדם הבעייתי של העיתונים כמתווכים במשולש הסחר אשה-סטוריון-לקוחות. הלקוחות מתוארים כמסכנים, נזקקים, אנשים עם "צרכים", שאם לא תסופק להם ליטרת הכשר שלהם, אין לדעת כיצד יגיבו. דברים כאלה אמר עו"ד מיכי מוזר, שייצג את רשת שוקן ואת "ידיעות אחרונות" באחת מישיבות בית-המשפט: "אנחנו יוצרים מצב לאותם אנשים שנוקמים לזה שהם לא יוכלו לקבל את האינפורמציה הזאת, ואז אנחנו שוב רוחקים אותם, אינני יודע לאיזה זווית, כדי לחפש את סוג האינפורמציה הזאת" (סעיף 194).

הוזה אומר, העיתונים רק מגינים עלינו. מי שלא יוכלו למצוא את מבוקשם בין דפי העיתון, עלולים לצאת מכלל שליטה, ולהתחיל לאנוס את בנות ישראל בראש חוצות. הניסיון מלמד שטיעונים מעין אלה מועלים תמיד בידי אלה המרוויחים מתעשיית המין: אנחנו פה רק בשביל הלקוחות, יש ביקוש ואנחנו מספקים היצע, אנחנו רק המתווכים, אנחנו למעשה מצילים אתכם ממעשי אונס המוניים. נראה שהפרקטי המלומד התעלם מכך ש"האינפורמציה הזאת" היא נשים בשר ודם, וחבל שבית-המשפט לא מצא לנכון להקדיש ולו מקום מועט בהכרעת דינו לסוגיה זו.

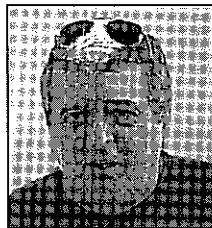
זו אינה הביקורת היחידה על הכרעת הדין, עם כל חשיבותו. נעמי לבנקרון מוצאת ליקוי חמור בכך ש"היא מאפשרת לנאשמים לחסות תחת סעיף 205, סעיף קל יחסית שעונשו, לכל היותר, שישה חודשי מאסר. זאת בעוד שפסיקת בית-המשפט העליון קובעת מפורשות כי ניתן וצריך להעמיד לדין כל חוליה בשרשרת הסחר, בשל עבירת הסחר עצמה. העיתונים הם חלק בלתי נפרד משרשרת זו: הם משרלים לקוחות, הם מפתים אותם, ובכך הם תורמים תרומה משמעותית לסחר. אין לטעון כי ללא המודעות הללו ייעלם הסחר, אבל ללא ספק הם תורמים להרחבתו תרומה ניכרת".

בעיתונים הללו כותבות לא מעט עיתונאיות חשובות המובילות אג'נדות חברתיות ופמיניסטיות. למרבה ההפתעה, הן לא מיהרו למחות והגיבו בארישות. מודעות המין לא הפריעו להן עד כה. מקצתן חוששות למקום עבודתן אם ימחו בקול. הן טוענות כי אין הן אחראיות על הפרסום בלוחות המודעות ומגלגלות את האשמה לפתחם של העורכים הראשיים והמו"לים. פנייה לעורכים הראשיים של העיתונים נתקלה ברדיכלל בסירוב. הם בחרו לגלגל את האשמה לפתחם של המנכ"לים ושל מנהלי מחלקות המודעות. היחיד שבחר להגיב הוא אמנון דנקנר, עורך "מעריב": "כל עניין כתבה-אישום הוא עוד דוגמה לרשלנות ולתפקוד הלקוי של מערכות אכיפת החוק. בזמנו, כשתוקן החוק, כתבנו מכתב ליועץ המשפטי לממשלה ופירטנו את הפרשנות שלנו לחוק. קיבלנו אישור על קבלת המכתב והבטחה שהוא יודיע לנו מה עמדותיו". ואמנם השופט בארי בהכרעת הדין שלו כותב: "אכן נפל פגם בכך שהיועץ המשפטי לא הגיב למכתב עיתון 'מעריב' למשך תקופה ממושכת ביותר... אכן הרשות שגתה בעיכוב במתן התשובה אולם גם הפונה תרם לכך, הוא לא תזכר את הרשות ולא ביקש לכרז מדוע התשובה מתמהמהת להגיע".

באשר לתפקיד העורך, לרברי דנקנר: "באופן עקרוני עיתון יכול לפרסם מאמרים ולצרם מודעות שאומרות את ההפך. אני מפעיל אמות מידה מוסריות על החלק שעליו אני מופקד, החלק המערכתי. לגבי החלק הפרסומי אני לא עוסק בכך, וטוב שכך". שתיקתם של המו"לים רעמה כשנשאלו לגבי מידת אחריותם. ההתחמקות הקולקטיבית של המערכת עולה בקנה אחד עם העובדה שהעיתונים גם בחרי שלא להבליט את קלונם בכותרות בולטות בדיווחם על פסקי-דין: רק יריעה מוצנעת על הפסיקה התקדימית והפיעה בעמודים הפנימיים. הבשורה הטובה היא שפסקי-הדין הועלו: מאז פרסומו, מסרבים העיתונים לקבל מודעות המציגות שירותי מין.

המשפטן חשה נגבי: העיתונות פשוט צפצפה על החוק כריש גלי והיא מעבירה את החסר שמחירה על החוק היא פונקציה של כדאיות כלכלית

אמנון דנקנר, עורך "מעריב": כל עניין כתבה-אישום הוא עוד דוגמה לרשלנות ולתפקוד הלקוי של מערכות אכיפת החוק

ח"כ זהבה גלאון: יש קשר ברור בין פרסום המודעות לשירותי ליווי ומין לבין הגברת הסחר בנשים

אורינטליזם ילידי

הופסקו לאחר יומיים במה שהיה נראה כמו הוראה מגבוה, הפעילו שלושת הערוצים את מכבש הפרשנות האורינטליסטית, והפכו כשישים מיליון איש ואשה שעליהם הם אינם יודעים רבר, על שטח עצום של כמיליון קמ"ר, למסה אחידה של בורות, טיפשות, אי-אמינות וחידלון.

בערוץ 2 התעניין גרי סוקניק אצל אחד המומחים, "האם האטיות היתה בגלל הביורוקרטיה שמאפיינת את המצרים, או שזה משהו מעבר לזה?"; יונת לוי מיהרה לאפיין את ההתנהלות המצרית ב"כמעט אדישות"; משה נוסכאום דיבר על "הלם ואובדן עשתונות של המצרים", ורוני דניאל סיכם כי "המצרים למעשה לא עושים שום דבר". בערוץ 1 הוסיף דני יתום "שלומיאליות ורשלנות" לרשימה, ובכריחה שהיתה מכוונת היישר אל מתחת לחגורה של הריבונות המצרית, הציג שאולי פשוט "לא רצו להעיר את מובארכ מהשינה". התימה ברבר חוסר האונים והפולגמטיות המינהלית לזותה בתימה אורינטליסטית נוספת, זו של הנחשלות המרעית והטכנולוגית: נוסכאום לעג ל"ציור הפרימיטיבי" של המצרים; אהרון ברנע נימק את קריסתו החלקית בלבד של המלון בגדולתה ואמינותה של הבנייה הישראלית (שהרי אין להשוות עבודה עברית עם עבודה ערבית); והגריל לעשות ארו רותם, כשתרם מנסיונו האישי בתחום שירותי התיירות האורינטליים: "זה כמו כשאתם מזמינים ארוחת בוקר, אל תצפו לקבל אותה אלא לאחר שעה וחצי". בניגוד למצרים המנומנים אך החשדניים, חסרי המרץ והיוזמה אך המקפידים בהגזמה על נהלים, הצטיירנו אנתנו עשויים ללא תת: רציונלים, ישרים, זריזים לפעול ומלאי תושייה. לו רק היינו אנתנו מושלים במצרים (או לכל הפחות כסיני), הכל היה נראה אחרת.

היו גם כאלה שניסו למתן את ההתלהמות הצדקנית והמתנשאת, ולמצוא פתרון זמני אחר להתמודדות הרשותית עם האירוע: עודד גרנות ואורן נהרי נשאר רוב הזמן ענייניים והקפידו לעסוק בתרחישים ולא בהאשמות, והזוג המלכותי של ערוץ 10 שמר על איפוק יחסי. אולם את הנימה הרווחת היה קשה לפספס. מכולם, החביב עלי היה דווקא הכתב הצבאי הצעיר והנמרץ של ערוץ 1, יואב לימור. שלא כמו אהוד יערי או עודד גרנות – אורינטליסטים מקצוענים המורעים היטב לתפקידם ולזהירות המתחייבת ממעמדם – לימור דיבר אורינטליסטית שוטפת מהבטן, אורינטליסטית ילירית. הוא לא היה צריך ללמור מורחנות בשביל לדעת איך פועל "המנגנון הפנימי של ההתנהלות הערבית". את זה הוא למד בשטח, מהתבגרות בחברה הישראלית ובעיקר בצבא, שם כנראה גם רכש את הטון הסמכותי ואת המבטא הארנוני שכליך הולם את הישראליות שהוא מייצג: בתום המהדורה של מוצאי שבת, לאחר שסיקר את ביקורו של ראש השב"כ בטאבה, שבא לברוק "איך קרה שהמצרים נדרמו בשמירה" (משל היו ש"ג עלוב בכניסה לבסיס ישראלי), סיכם

דוארד סעיר עשה לעצמו שם מן התובנה, שהמרכא האמיתי של ה"אורינט" אינו הגזען, הכדלן או שונא הזרים, אלא האורינטליסט. האורינטליסט הוא מעין מומחה מיוחד לעניינים אורינטליים, איש רחב אופקים ורב ידיעות, אדם שנסע וראה, והפך את התנסויותיו במפגש עם התרבות האחרת לקריירה. בעבר איישו בנימינו קתדרות נכבדות באוניברסיטאות ידועות שם, וכיום הם מציעים את מרכולתם מעל גבי המטך הקטן (תחת התארים "פרשנו לענייני ערבים" או "כתבנו הצבאי") לכל המרבה במחיר.

כפי שהסביר סעיר, אולי יותר מכל דבר אחר, האורינטליסט נחשב למומחה בוכות היכרותו האינטימית, האקדמית והמעשית כאחת, עם המנטליות האורינטלית. ב"מנטליות" אין הכוונה דווקא למנהגים או נימוסים, ערכים, אמונות או השקפת עולם, אלא ליש תיאורטי, המרכז מכלול של תכונות שבאמצעותן ניתן לאפיין את התנהגותו והלכותיו של האורינטלי בכל מקום וזמן. האורינטלי הוא עובדה, שאף על פי שהיא מתפתחת, משתנה, או פושטת צורה ולבשת אחרת – אף על פי כן ביסודה היא יציבה ובלתי משתנה, ולכן גם הירע על אודותיה הוא ירע בדוק ובלתי מוטל בספק.

יריעה אינטימית מטוג זה אינה נרכשת מקריאת ספרים, אלא תובעת שהייה ממושכת "בשטח", התחככות עם הדבר עצמו ומתן עדות חווייתית על ההתחככות. היא חיונית, מכיוון שזרותו ואחרותו הגמורה של האורינטלי מחייבת תיווך פרשני. גם מערכות החדשות בישראל מניחות שלמות שאנו חיים, רחמנא ליצלן, בלב המאפלייה של התרבות האורינטלית (וחלקנו, באופן מצער, אף נגועים בחולייה), ההיתקלות שלנו במנטליות האורינטלית מותרה אותנו משתאים בכל פעם מחדש ומשוועים להסבר.

הזרמנות יוצאת דופן לצפות במנגנון הפרשני הזה בפעולה במלוא הדרו, מבלי ששיקולים של פוליטיקה פנימית יצרו את צעדיו, סיפקו פיגועי הטרור בסיני כחודש שעבר. כבכל פיגוע, עם היוורע רבר האסון הפסיקו שלושת הערוצים הגדולים את מתכונת השידורים הרגילה, ונכנסו למתכונת של שידורי חידום למשך שעות רבות, שידורים שנמשכו גם כיומיים שלאחר מכן בדמות מהדורות חדשות מורחבות. כבר בשעות הראשונות שלאחר האירוע הסתמנה הבעיה המרכזית של סיקורו – פיסות המידע הגיעו לאולפנים טיפיד-טיפין, מקוטעות ואפופות אי-בהירות. לכתבים ולצוותי הצילום לקח זמן רב לגמוא את המרחק דרומה, וכשכבר הגיעו, נאלצו להסתפק בספקולציות על סמך עדויות מבלבלות מעבר הגבול. חלל מאיים נפער בין ציפיותיהם של הצופים המתוחים בבית, שחיכו למפגן כוח תקשורת עם תצלומי תקריב ואפקטים משוכללים, שיקבע מיד מי חי, מי מת ומי אשם (ולמי צריך להרוס את הבית), לבין אוולת ידם של עורכי החדשות ומגישיהן בפועל, את החלל הזה היה צריך למלא במשהו, והמצרים היו לקנרדיטים מושלמים. במצוקתם, ועד שלא

בדברים: "המצרים יישארו לנקות את השאריות ולעשות את חשבון הנפש של יחסי ישראל-מצרים". בדיוק כפי שיתאר זאת סעיד: אם "מהותו של האוריינטליזם היא ההבחנה הבתלית נמחית בין העליונות המערבית לנחותות המזרחית", אזי היחסים היחידים שיכולים להתקיים בין ישראל למצרים בעיני אנשים כיואב לימור, הם כאלה שבהם האחרונים משפילים מבט ומנקים שאריות.

בשבילי סרטו של אבי נשר הוא רמזתי הוולגת, פעימת לבי המואצת ("מעריב", 7.9). מי היה מאמין שרן מרגלית, איש האקטואליה הקשות ולמור הניסיון, מסוגל לגילוי לב רגשני כזה, ועוד בלשון שיר? שנים שהוא מתמודד מעשה יומיום עם אייטמים חדשותיים מסוככים, פוליטיקאים נחשיים ומרואיינים שידעו ימים יפים יותר, ומעולם לא הויל דמעה. ודווקא בסרט, סתם סרט, הוא נשבר. ומעשה כשפים, הוא אינו היחיד. גם אמנון דנקנר, עורכו ב"מעריב" ושועל קרבות ותיק בזכות עצמו, עבר חוויה דומה במהלך הצפייה באותו סרט: "הסרט מרעיד מיתר עמוק... ראינו את הסרט ודמענו... גם סביבנו אנשים ככו. ההתרגשות היתה גדולה" ("מעריב", 3.9). פרקליטת המדינה לשעבר, עדנה ארבל, לא הסעירה אותו כפי שהסעיר אותו הסרט הזה. מסתבר שגם סגנו, אבי בטלהיים, יצא מן הסרט אחר מכפי שנכנס אליו. שני האחרונים חתומים יהדיו, בתמימות דעים נרגשת, על מאמר עמדה לוחמני ונריר מסוגו, תחת הכותרת "שערורייה תרבותית", שהופיע בעמודים הראשונים של "מעריב" עם ההכוזה על המועמדים לזכייה בפרס האקדמיה הישראלית לקולנוע (האוסקר הישראלי). למעשה, נרמה שמעריב כולו התגייס באחת באותו

שבוע לטובת "סוף העולם שמאלה" – סרטו החדש של הבמאי אבי נשר, המספר את סיפורם של העולים מצפון אפריקה שנשלחו לדימונה בשנות החמישים והשישים, ולא נכלל כמועמד באף אחת מן הקטגוריות החשובות של הפרס.

טענותיהם של דנקנר, בטלהיים ומרגלית כלפי האקדמיה – בשונה מקובלנת הבמאי – אינן מבוססות על התעלמות מהצלחתו המסחרית של הסרט, אלא נחלקות לשתים: אחת מתייחסת לפגיעה אנושה ברמוקרטיה, והשנייה לאטימות ממסדית וקיפוח על רקע ערתי-מעמדי. בעניין הרמוקרטיה, כותב דנקנר: "העובדה שהאקדמיה הישראלית לקולנוע דחתה בבוז את פסקדינו של הקהל, מרבית בגנותה באורח חריף ביותר", שהרי "קהל צופי הקולנוע בישראל הוא מהמתוחכמים והאנינים בעולם... והנה, הקהל המתוחכם והאנין הזה מריע ל'סוף העולם שמאלה'... לא זו בלבד שהאליטות ששולטות באקדמיה לקולנוע (ובמסד התרבותי בכלל) מזוללות בטעמים וכושר שיפוטם של ההמונים וחושבות שאפשר לנהל פה אוליגרכיה, הן גם מושחתות: 'איננו יודעים מיהם אותם חברי אקדמיה... מן הסתם יש כאן חשבונות אישיים של אינטרסטים, ואולי הגיעה השעה לברוק מיהם בדיוק האנשים הקובעים, מנין הם באים ואת מי הם מייצגים'. מוזמן לא נכתב ב"מעריב" מניפסט עיתונאי חריף כליכך על משבר הייצוג ברמוקרטיה הישראלית ועל הצורך בשקיפות. מרגלית מתרכז בעיקר בעניין הערתי: "סוף העולם שמאלה" הוא סיפור הכאב הגדול

של העולים מצפון אפריקה... סרט על מה שאסור לשכוח אם גם מאחר לתקן... דחיקתו עליידי האקדמיה לקולנוע מעידה שהממסד הישן, העשב והגינות טרם פתח את חלון מצודתו האטומה". אותם שרידי אימפריה מפא"יניקית מפוארת מסתגרים במעוזם האחרון – התרבות – מסרבים להכיר באחריותם לעוול ההיסטורי שנעשה לעולי מרוקו, ואף מוסיפים "חטא על עוול", כרברי דנקנר, בכך שאוטומטית מתייגים סרט שמספר את סיפורם כ"סרט בורקס שאינו ראוי למועמדות".

מה יש אם כן בסרט, שהרעיד מיתר נסתר במיוחד בלבותיהם של שלושה אשכנזים ממסדיים לעילא ולעילא, מעצבי דעתיהל מן הגווארדיה התקשורתית, שאינם זכורים כמי שהקימו קול זעקה על הפקרת תושבי דימונה לדליפות מן הכור הגרעיני, על הניצול המחפיר במפעלי ים המלח, על סגירת מפעלי הטקסטיל והתפשטות האבטלה, ו/או על גורלן העגום של נשים כוויי קנפוז? כיצד הצליח סרט, הנעדר כל יומרות פוליטיות, להעיר מתרדמתן העמוקה תודעה מעמדית ורגישות לסבלו של האחר המוגזע, ולהניע למחאה חבורת עיתונאים בורגנים שגילו בדרך-כלל אדישות לאמבקם לצדק חברתי של ארגונים כמו "הפנתרים השחורים" ו"הקשת המזרחית"?

פתרון החידה די פשוט. אין כאן מין סיפור על טרנספורמציה נוסח צ'ה גווארה. מרגלית, לרבריו, התוודע לקשייהם של העולים מצפון אפריקה בספריו של אלי עמיר (שעוסקים בעלייה העיראקית, אבל מה זה משנה), ולמד אפליה מהי מלחמי חירות כאהרון אבוחצירה ואריה דרעי, שבסיפוריהם נתקל, מטבע הדברים, במסגרת עבודתו. מתיאור תולדותיה של הציונות ויחסה למהגרים מתפוצות שונות המופיע במאמרו, ניתן להניח שהוא גם קרא כמה ספרים מלומדים, שהבהירו לו, כפי שחזר והבהיר לו סרטו של נשר, כי "הכוונות היו טובות" וכי הבעיות

כיצד הצליח "סוף העולם שמאלה" להניע למחאה חבורת עיתונאים בורגנים מ"מעריב" שבדרך-כלל גילו אדישות למאבקם לצדק חברתי של ארגונים כמו "הפנתרים השחורים" ו"הקשת המזרחית"?

כולן נבעו "מאיי-הבנה ומחוסר ניסיון, ולא חלילה מרצון דע... של חברה ישראלית הממוגזת גלויות במהלכים שגויים".

ההנחה, כי על השלושה להיות מעורבים באופן כלשהו במציאות חיייהם הממשית של האנשים שעליהם הם כותבים כדי שיוכלו לחוות הזדהות ולתבוע את כבודם האבוד, היא כנראה הנחה מוטעית. מעולם לא צרכה האליטה האשכנזית כארץ אלא ייצוגים – פשטניים, רומנטיים וחלולים – של ה"אוריינטלים" המקומיים, ולא נצרכה ליותר מזה כדי לנהוג כיודעת ולנהל מיקח וממכר פוליטי-כלכלי מעל לראשיהם. סרטו של נשר מטפח בדיוק את הרדוש. סיפורם של העולים בדימונה מסופר בסרטו כפי שסופר תמיד, כנרטיב אוריינטליסטי מלא שחוק ורמז, "יצרים, גמלים וסופות חול", מה שנקרא "סיפור אופטימי בסופו של דבר". אולם דנקנר ושות' משנעים מהלך מתוחכם וציני הרבה יותר מסתם לרווח על החוויה שחוו. בתארם את חוויית הצפייה במונחים של רגש עז, הם מגסים לשכנע את ההמונים הרוממים מרימונה, ירוחם, שדרות ומצפה-דמון כי הסרט אמור לספק להם תמונה אותנטית של ההיסטוריה המחוקה שלהם, כפי ש"מעריב" – "העיתון של כולם" יספר להם על עצמם, לו רק ירצו מהר ויקנו אותו.

טל ארבל היא סטודנטית לתואר שני במכון להיסטוריה ולפילוסופיה של המדעים והרעיונות באוניברסיטת תל-אביב

מתגלע

מה הסיבה ש"הארץ"
הקדיש מקום רב
לתקיפת מסע הבנקים
נגד המלצות ועדת
בכר, בעוד ששאר כלי
התקשורת התעלמו
מחני כמעט לחלוטין

ההנכנת

י א י ר ל ו י

מסע הפרסום המקיף שניהלו הבנקים בשבועות האחרונים נגד המלצות ועדת בכר, להפריד את קופות הגמל מהבנקים, נתקל בתגובות עיתונאיות מועטות להפתיע. להוציא את עיתון "הארץ", שניהל נגדו מע" רכה תקיפה ועקבית, העדיפו כלי התקשורת האחרים להתעלם ממנו כמעט כליל. כשעשו זאת ביקשו בעיקר לפקפק בערכו: "מכיוון שגם היום יכול אדם להעביר את כספו מקופה לקופה", כותב גרעון עשת ("ידיעות אחרונות", 9.9), "איך בהצעות שינוי של ממש לחוסר". לעשת היו השגות על המלצות הוועדה, עוד מהשלב שהדיוק בגדר הרלפות ("זה משחק בכאילו", הוא כותב ב"ידיעות" ב-29.6), וגם הצעות הלופיות, אבל ברוב המקרים, גם כשהנושא קיבל כותרות, הוא זכה ללא הרבה יותר מאשר היגף יד מבטל. כתבות כמו "שתי ועדות יצאו לדרך" של גר

ליאור ודורית בר ב"ידיעות אחרונות מ-10.6 ("למה צריך שתי ועדות, מה הן ימליצו ולמה הבנקאים כבר לא במתח"), או מבחר תגובות שליליות ("הסוחרים נגד בכר", "מעריב", 8.9; "עובדי צה"ל: אנחנו מרוצים מניהול הקופות", "מעריב", 9.9) מייצגות את הטון המוביל. בחלק מהמקרים, הסיקור בשני עיתונים אלה כלל אפילו רמזים על מניעים זרים, ואפילו חשד לקנוניה נגד הבנקים. "מה רוצים מהבנקים?" תוהה הכותרת לכתבתו של יהודה שרוני ב"מעריב" (17.6), בעוד שסבר פלוצקר כותב ב"ידיעות אחרונות" על "היסטריה אנטי-בנקאית" (14.5).

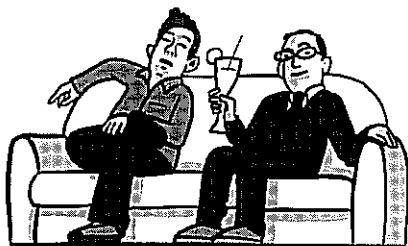
אבל בעיקר, כאמור, בולט מיצוט החשיפה שמקבל המהלך; מידת ההתייחסות אליו ברוב ערוצי התקשורת הכלכלית נראית רלילה במיוחד על רקע הטיפול הנרחב שלה זכה ב"הארץ". קוראי המדור הכלכלי של העיתון לא יכלו לחמוק מהנושא גם לו רצו בכך, ולפרקים מופיעות בו התייחסויות לפרשה מדי יום: כתבות וטורי פרשנות, בהם בולט חלקו של

גיא רולניק, תוקפות את הסוגיה מכל כיוון אפשרי ומסבירות, בין השאר, מרוע דרושה "רפורמה של ממש במערכת הפיננסית" (מישל סרגת, 2.5); למה אם יאמץ נתניהו הצעה פשרנית שנוטלת מהבנקים את הבעלות על הקופות אך לא את ניהולן, "הרי שהוא יהיה בדרכו לביצוע השגיאה הגסה ביותר שלו... ויבחר להכפיף את המשק הישראלי לדואופול של פועלים-לאומי, על כל המשתמע מכך" (מירב ארלוזורוב, 2.6); וגם באיזה אופן המלצות הוועדה המתגבשות הן בגדר "איזון לבנקים" (23.8). "הארץ" אף מפרסם ב-1.6 מאמר מערכת שקורא "להוציא קופות הגמל מהבנקים", ללמדך שמדובר בקו מערכת שחייטון בחר לאמץ, ולא רק עניין לדעתם של כתבי המדור.

"הארץ" ניסח קו תקיף ומיליטנטי בעניין, קו מערכת, בהובלת גיא ומירב (גיא רולניק ומירב ארלוזורוב, העורכים הכלכליים; י"ל) במטרה מוצהרת להשפיע על מקבלי ההחלטות, "אומר אחד

איור: גיורא הורדנר

גדעון עשת:
המדור הכלכלי של "הארץ"
הלך על נדמה. עורכי
השתכנעו שכנוע דתי -
כמעט משיחי - בצדקתם

הכתבים בעיתון שלא רצה להיחשף בשמו. "אני מסכים שיש כאן משהו שחורג אולי מפרופורציה, אבל בכל זאת מורכב במהלך הכלכלי הגדול של התקופה האחרונה".

בבלי התקשורת האחרים אפשר למצוא מגוון יחסי של דעות בנושא, איך זה שהקול שיוצא מ"הארץ" כמעט אחר?

לא כולם בעיתון היו נחרצים כליכך, ולחלק היו הסתייגויות או שהנושא נראה להם פחות בוער. אבל זה היה הקו הרשמי והוא ממילא התבטא יותר בטורי הפרשנות, שמי שכתב אותם זאת היתה דעתו. זאת גם בפירוש לא הפעם הראשונה שזה קורה. אותה מדיניות הופעלה, למשל, גם סביב הקמפיין לפתיחת שוק ביטוח החובה לתחרות, וזה גם הצליח בסוף. אני מעריך שגם כאן, הרפורמה תעבור בסופו של דבר ויורו בכך שצדקנו.

איך אתה מסביר את הפער בהיקף הסיקור של המהלך אצלכם בהשוואה לשאר כלי התקשורת? החשיפה של הסיפור הזה ב"הארץ" היא באמת רחבה מאוד, יש ימים שבהם קרוב לחמישים אחוז מהדירעות והטורים עסקו בזה. זה מפני ש"הארץ" מכון יותר למקבלי ההחלטות ונחוש להשפיע עליהם; את שאר הגופים זה פחות מעניין, הם מכוונים לקהל שזה נראה להם פחות רלבנטי מבחינתו.

יכול להיות שהיה באן איזשהו חשש לגעת בנופים רבי עוצמה כמו הבנקים?

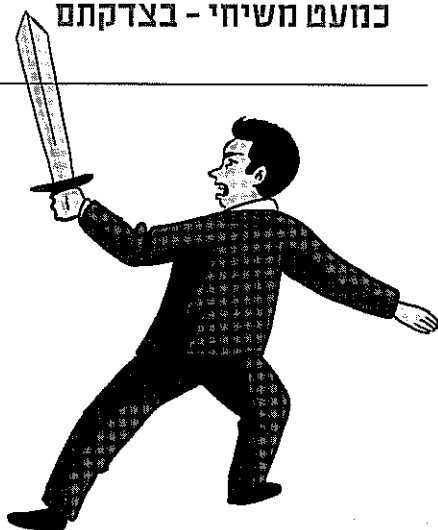
אני לא חושב. דווקא הפך נראה לי נכון: הרבה פעמים בעבר הוכח שהבנקים הם מטרה שנוח לתקשורת להשתלח בה ולהציג אותם כעושי הציבור. אם בגופי התקשורת חשבו שהסיפור הזה בלתי רלבנטי לקהל שלהם, הרי שהם טעו. התוצאות האפשריות של המהלך הזה נוגעות לכל אורח ואמורות להשפיע ישירות על מאזן החסכונות שלו. נראה יותר שרוב גופי התקשורת בחרו שלא להיכנס לעובי הקורה בנושא מסובך כדי לא להכביד על צרכניהם, כל עוד לא גובשה צורתו הסופית.

גדעון עשת, פרשן בכיר ב"ידיעות אחרונות", חושב שהיקף הסיקור בעיתונות ובשאר כלי התקשורת היה סביר ומוצדק, בסך הכל; "הארץ" הוא שאינך פרופורציה. "הכתבים שלנו ריחונו על כל מה שנראה רלבנטי", הוא אומר. "עיקרי הרוח" הרי רלפו לתקשורת חזרים לפני שהוגשו וכימים שטרם הפרסום, כמו גם אחרי שזה פורסם, כבר לא היה הרבה מה לחדש. הנושא הזה נמרח הרבה זמן ובשלב מסוים די נמאס ממנו. ובכלל, ב"ידיעות" לא חשבו שההמלצות האלה יהפכו את המדינה למקום טוב יותר או שעל פיהן יקום ויפול השוק הפיננסי".

וב"הארץ" כן חשבו ככה?

"הארץ" הלך על ונרטה. גיא רולניק ומירב ארלוזורוב נדלקו על הרפורמה וקיבלו את טענותיו של בכר במלואן, אני לא טוען שהם עושי דברו של האוצר; אני בטוח שהם השתכנעו באמונה שלמה

עמוס שוקן:
הצענו לבכירי הבנקים
להתראיין והם סירבו, אבל
אני לא חושב שזה היה סירוב
עקרוני בגלל עמדות העיתון.
אני חייב לומר שזו בעיני
חופעה מאכזבת

כי מה שקובע במידה רבה את 'התוצאות' הוא אילו שאלות נשאלות, איזה מידע מביאים בפני הנשאלים, כיצד מנוסחות השאלות, מי כלול במדרגם שנבחר וכיצד מפרשים את התשובות". במקום זה מתברר רולניק סקר אלטרנטיבי ועוקצני במיוחד, שהאפשרויות המוצעות בו לפתרון הבעיות המבניות בשוק הבנקאי כוללות: "א) יש להגדיל את הבונוסים למנכ"ל הבנקים הגדולים - הם כנראה לא מתוורצים מספיק", או "ב) יש להכפיל את אספקת התנה והביסוקוויטים בוועדות ההשקעה - כדי להעלות את רמת הסוכר בדם של הדירקטורים ולשמור אותם יותר עדיניים", לצד התשובות "הנכונות", כמו "ד) צריך לנסות למצוא מבנה חרש לשוק ההון...".

גם בחום ברנע מתייחס ב"ידיעות אחרונות" למסע הציבור של הבנקים. "מומן לא הומצאה בארץ סיסמה צבועה כל-כך", הוא כותב על הסלוגן, "קופות גמל - אל תחליטו בשבילי" (14.9). "עד היום הבנקאים מיעטו מאוד לשאול אותנו. הם החליטו בשבילנו מה יעשו בכספנו... ועכשיו פתאום הבנק דורש מאיתנו להגיף למענו את נס המרד. הם יחליטו בשבילי מי לא יחליט בשבילי". ברנע עוסק פעם נוספת בקמפיין ("מדונה והבנקאים", "ידיעות אחרונות", 20.9) במאמר שמציע להתייחס בהירות לטענותיהם של ה"מומחים מטעם" שגייסו הבנקים.

אלה אמנם התייחסויות של שתי דמויות עיתונאיות בכירות לקמפיין הפרסומי, אבל גם

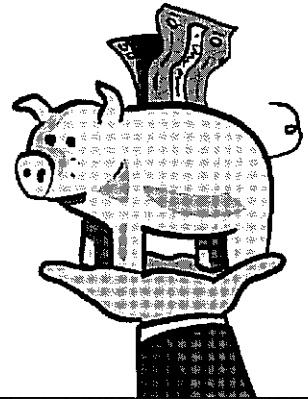
כבואו של המשיח הכלכלי רכוב על דו"ח ועדת בכר. אבל יש כאן עליהם מוחלט, שכנוע דתי - כמעט משיחי - בצדקתם, מצד עיתון ליברלי בדרך-כלל. לא היתה אפילו טיפת הומור בהתייחסות שלהם לעניין. לטעמי האישי זה היה פשוט משעמם.

בסיפור הזה נפתחה חזית תקשורתית נוספת: עוד לפני שפורסמו המלצות ועדת בכר גיסו הבנקים לטרפד אותו. גולת הכותרת היתה קמפיין פרסומי שהתיימר לתת פתרון פה להתנגדות העממית הרחבה למהלך. לא ברור אם המטרה היתה להציג את המחאה מלמטה או להנחית אותה כעובדה מוגמרת על שולחנם של מקבלי ההחלטות באוצר; מכל מקום, הקמפיין היה, איך לומר, מעט בעייתי.

"אני חשמלאי כבר 41 שנה... עברתי בידיים האלה כדי לחסוך את הכסף, על כל דבר שלא יקרה שנצטרך את הכסף... אני לא מוכן ששום גוף אחר ייגע בכסף הזה מלבד הבנק", אומר למצלמה אהרון גולן, אחת הדמויות בתשרייתם של איגוד הבנקאים, על רקע מוסיקה סטטימיטלית. הקמפיין, שמתהדר בסקר מכון דחף הקובע כי 78% מהציבור מתנגדים למהלך, נפסל לשידור בערוץ 2 בשל התכנים הפוליטיים שבו והועלה בלית-כרייה לצפייה באתר האינטרנט של "נענע" (www.nana.co.il/gemel).

"בהתחלה חשבנו להסביר מדוע הסקר הזה הוא אחיז עיניים", כותב גיא רולניק באתר המתייחסויותיו לקמפיין ("הארץ", 27.8). "להבהיר

ניבה לניר, דוברת איגוד הבנקאים: חרם החודעות על "הארץ" נעשה שלא בידיעתנו ולא על דעתנו, וכשזה נודע לנו פעלנו מיד לשנות את זה

מהבודדות שתמצאו. התחושה היא שרבים בתקשורת הכלכלית חשו כריח המניפולציה שנדפה ממנו, אך נמנעו מלשים עליה את האצבע. גם בהקשר זה בולט הפער בהיקף ובנימה בין הסיקור ב"הארץ" לעומת גופי התקשורת.

במקרים בודדים, כמעט כמי שכפאו שר, מפרסם "הארץ" גם את קולו של הצד השני. ב־9.6 מופיע בעיתון מאמר עמדה עוקצני של יונה פוגל, סמנכ"ל בכיר לשיווק ופיתוח בבנק לאומי. המאמר בנוי כריאיון דמיוני בין קורא "הארץ" טיפוסי ו"העורך/פרשן הכלכלי", ומנוסה כתגובה לרוח הנושבת מ"הארץ" לכיוונם של הבנקים. "הארץ" פרסם לפני יומיים מרדף (התגוננות) לחבר הכנסת מפני אזהרות הבנקים בנושא 'הרפורמה בשוק ההון', כותב פוגל. "זאת כחלק ממה שאנחנו הבנקאים רואים כמערכה שמנהל 'הארץ' בעד הרפורמה. להלן מרדף קצר, שנכתב על ידי בנקאי, לקוראי 'הארץ' – כיצד להתגונן בפני הלחץ המאסיבי שלדעתנו מפעיל העיתון". ועוד: "למה צריך לבצע צעדים שנוגדים כל חשיבה על חופש והיגיון כלכלי?", נועק הקורא הדמיוני של פוגל. "שיפגעו בציבור, שייצרו עיוותים חדשים בשוק ההון, שיערערו את יציבות הבנקים?". השאלות האלה לא נותרות ללא מענה. גם כששמעת ב"הארץ" העמדה המנוגדת, היא זוכה לתגובה מערכתית הולמת: בצמוד למאמרו של פוגל הופיע טור "שאלה תשובה" של כתב המדור הכלכלי

שלומי שפר. הטור מבקש להדוף טענות אפשריות כמו "זככל זאת, בנק הוא גוף יציב יותר מגוף פרטי" וגם "איך אדע שהגופים הפרטיים לא יהמרו על כל הכסף שלי בשוק המניות?".

גם מאמרו של דב גלבוץ ("קופות הגמל – בעיה של הציבור כולו", 7.6), סמנכ"ל בכיר בבנק לאומי, עוד קול קורא נדיד ב"הארץ", זוכה לתגובה לעומתית מהעיתון: גיא רולניק מפרסם למחרת, תחת הכותרת "חורים בקו ההגנה הבנקאית", טור שמצביע על החוריים במאמרו של גלבוץ. את הטינה על הקו הנחרך של "הארץ" אפשר למצוא גם בכלי תקשורת אחרים. עידו ריסנצ'יק, דירקטור חיצוני בבנק הפועלים (בעבר עורך "מעריב"), מבטא אותה במאמר שמתפרסם במגזין "ממון" של "ידיעות אחרונות" ב־22.6. אבל דיסנצ'יק כורך יחד את כל המסתייגים מהכוח המרוכז בירי הבנקים ובוחר שלא להבחין בהבדלים בעוצמת המתקפה עליהם. בעיניו מרובר בגווארדיה מודה אימה, כמעט חונטה. "עוד יותר מאשר אני פוחד מתבונתם הקולקטיבית המופלאה של נבחריו וועדותיהם, אני חרד מתגובתם של עיתונאינו הכלכליים", הוא כותב. "אוי לו ואבוי לו למי שמעז לחלוק על דעתה המגובשת של המנהיגות העיתונאית כלכלית... גיא, מירב, גרעון, משה וסטלה (גיא רולניק ומירב ארלוזורוב מ'הארץ', גרעון עשת מ'ידיעות', משה פרל מ'מעריב' וסטלה קורין ליבר מ'גלובס'; י"ל) יפוצצו לך את הצורה אם כמקרה אתה מתנגד לשוד רכוש הבנקים... מי שחושב שאולי יש מקום לשקול לא לפורד את הגושים הפיננסיים הגדולים והמגובשים – אין לו שום סיכוי להישמע, ודאי לא במידה כזו שרעתו תתקבל".

עמדתו הנחרצת של "הארץ" עלתה לו בחרם פרסומי מצד איגוד הבנקאים: הם נמנעו מלפרסם בו את מודעות הקמפיין. עמוס שוקן, המו"ל של העיתון, מסרב להתרגש. "זה כבר קרה בעבר", הוא מספר, "חברת 'קוקה קולה' החרימה אותנו בגלל כתבות שלא נראו לה וגם בנק לאומי, בעקבות הסיקור של פרשת ויסות המניות. זה לא מתפקידנו לייצג את עמדות שני הצדדים, זו דעתם של הכתבים הבכירים בעיתון ולכן זה מה שהוא מפרסם. פרסמנו כמה מאמרים של אנשי הבנקים ואילו היינו מקבלים מאמר מכלכלן בלתי תלוי שמתנגד למהלך, היינו מפרסמים גם אותו; פשוט לא קיבלנו".

זה פגע בתפקוד השוטף של העיתון? נתקלתם, למשל, בחוסר שיתוף פעולה מצד הבנקים? הצענו לבכירי הבנקים להתראיין והם סירבו, אבל אני לא חושב שזה היה סירוב עקרוני בגלל עמדות העיתון. הם פשוט בחרו שלא להתמודד עם הסיפור בדרך הזו. אני חייב לומר שזו נראית לי תופעה מאכזבת, בייחוד מצד הבנקים שהם במידה רבה מוסדות ציבוריים, גם אלו שבבעלות פרטית. סנקציה פסולה? ניסיון לכפות עמדה באמצעות לחץ כלכלי? ניבה לניר, דוברת איגוד הבנקאים,

מתנערת מההאשמות האלה. "לא החרמנו את 'הארץ', היא אומרת. "ביצוע הקמפיין לא נעשה על ידינו (את הקמפיין הוביל משרד הפרסום גיתם/BBDO, שאנשיו סירבו להתייחס לנושא; י"ל), וכשעלה הרעיון לא לפרסם ב'הארץ' בגלל העמדה התקיפה שלהם נגד הבנקים, פסלנו את ההצעה. בהמשך הופתענו לגלות שעל אף ההנחיה שלנו, לא הופיעו מודעות בעיתון. זה לא נעשה בידיעתנו ולא על דעתנו, וכשזה נודע לנו פעלנו מיד לשנות את זה".

ובכל זאת הקמפיין לא הופיע ב"הארץ". פרסמנו שם שלוש מודעות. איי אפשר להתעלם מכך שהתפוצה של "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" יותר משמעותית מבחינת פרסום, אבל כדי שלא להיגרד לעמדה שלא היינו רוצים להיות בה, פרסמנו גם ב"הארץ". חרם מודעות הוא צעד בלתי לגיטימי, ולא נקטנו אותו.

ואיך רואים את זה הקולגות מעבר לכביש? "זו חרפה ובושה שהבנקים מרשים לעצמם לעשות דבר כזה", אומר גרעון עשת. "רק בגלל החרם הזה צריך להעביר את ההמלצות של בכר. שיקולי הפרסום חייבים להיות עניין שיווקי בלבד".

אצלכם היששים מצעד דומה?
לא. "ידיעות" נמנע באופן מסורתי מלהודות בעוצמה עם צד אחר.

אולי גם כדי לחסוך מעצמו סנקציות כאלה?
לדעתי, יש נושאים שעליהם שווה להיאבק בחי רוף נפש, וועדת בכר היא לא אחד מהם. זה לא נראה לי נושא מהותי שראוי להיכנס עליו לקרבות רחוב. לא כולם רואים במדיניות הענישה של איגוד הבנקאים אמצעי פסול. יעל עינב, עורכת "מבט לכסף" בערוץ 1, המעידה על עצמה שהיא מחויבת להציג תמונה מאוזנת לחלוטין, עד כדי אי הבעת עמדה, סבורה שמדובר בצעד קיצוני אך לגיטימי. "זכותם המלאה של הבנקים להחליט איפה יפרסמו, כמו כל גוף מסחרי אחר", היא אומרת. "זה אמנם לא מריח טוב, אבל איי אפשר לומר שיש כאן משהו בלתי חוקי או בלתי מוסרי. אין לבנקים אחריות ציבורית, לא יותר מלחברה כמו 'תנובה' שאת מוצריה מוצאים בכל בית כמעט, וצריך להפסיק להתייחס אליהם ככה".

סיכומו של דבר: דפורמות מבניות הן עסק סכור, שמצריך להעביר לצרכן התקשורת תמונה תשתית מורכבת, להצביע על הפגמים המושרים בהתנהלותה ולאפיין את הפתרונות המוצעים. בקיצור, הרבה פרטים שעלולים לשעמם אותו. "הארץ" דאג להכניס את קוראיו עמוק לפרטי המהלך כדי לפרנס קו אידיאולוגי אחיד, תקיף ובלתי מתפשר; שאר כלי התקשורת, שלא טבלו הרבה יותר מאשר את קצות האצבעות בשלולית הזאת, נרתעו מלבגש עמדה מערכתית.

יאיר לו הוא סטודנט לכלכלה ופילוסופיה באוניברסיטת תל אביב

דעת הקהל

■ תעביר את זה הלאה

בחדשים האחרונים הופיעו על המרקע, ועל דפי העיתונים, ילדיהם של עובדי הרשויות המקומיות שנקלעו למצוקה כלכלית חריפה מפני ששכרם הולך. הילדים צולמו ליד מקדמים ריקים ובתשובה לשאלות מראייניהם תיארו את מציאות חייהם הקשה. אלו תמונות קשות לצפייה, גם אם עירוב הילדים בחשיפת מצוקת משפחותיהם נעשה בהסכמת הוריהם, כפי שרורשים כללי האתיקה והחוק.

גותרה בעינה השאלה: מדוע נדרשת חשיפת ילדים ובני-נוער בהצגת עניין של הלנת שכר? איזה מידע מתווסף כך – האם יש מי שסבור כי בשעה שהורים חווים מחסור כלכלי חמור יכולים ילדיהם לדור עמם ברוחה ובאורש? מהי התרומה הנורפת לשיח הציבורי, בנושא האיחור בתשלומי השכר, כתוצאה מעירוב הילדים?

לדיווחים על מצוקת בני המשפחה הקטינים יש, לעתים, תוצאות קצרות מועד: ייתכן שיימצאו מתנדבים שיתרמו מכיסם למשפחות הנוזקות ויקלו לזמן קצר את סבלן, ייתכן שגורם ממשלתי או ציבורי ינהג לפנים משורת הדין וישיט למשפחה סיוע הדי-פעמי – אך לרוב תישאר המשפחה עם מצוקתה לאחר רגעי החשיפה.

יש שיטענו כי הודות לגישה עיתונאית אישית זו מגלה הציבור אמפתיה לקשייהן של מאות משפחות ולומד על חוסר התקווה שלהן ועל אוכרן אמונן ברשויות המדינה; יש שיצדיקו את ה"אנדר העיתונאי" הזה בגלל כוח ההמחשה שלו – אך מנגד, קשה לתמוך בחשיפה אישית בתקשורת של משפחות בכלל, וילדים בפרט, במיוחד על רקע הידיעה שלמעשה אין היא מקומת, באופן יעיל, פתרון מערכתי לבעיה שהיא מייצגת.

להצגת ילדים ובני-נוער בהקשר של מצוקה כלכלית חריפה יש היכט משפיל וגם השלכות נפשיות שליליות. נוסף לכך, הסגנון העיתונאי הזה מחמיץ את התמונה הכללית, שתפקידה להרגיש כי מדובר בתופעה מתרחבת אשר נדרש לה מענה ממסדי. ההתרכזות במקרים אנושיים פרטיים מוותרת על סיקור התופעה כולה: כיצד הגיעו הרשויות המקומיות לגירעון אשר איננו מאפשר תשלומים לעובדיהן ולעשרות ספקים עצמאיים שהעניקו להן שירותים, מי אחראי לכך, כיצד תפקדו רשויות המדינה שאחריותן למנוע פורענות כאלו?

עד כמה תרמה למשבר הכספי ברשויות המקומיות תרבות המינימיים הפוליטית? מה סכום חובות העירייה שלא נגבה עד כה, מי הגופים הזכאים להנחה בתשלום ארנונה, מה שיעור האכיפה בתחום הבנייה הבלתי חוקית, עד כמה עניינות הוצאות הרשות המקומית וכד'.

תחקירים חרשתיים, במקום סיפורים אישיים, יסייעו לכל תושב לקבל מידע על הנעשה ברשות המקומית שבה הוא מתגורר ולתבוע דין וחשבון מנבחרי. מידע ענייני עשוי, אולי, להשפיע על עמדות ציבוריות התקשורת ולהביא לקריאה אורחית לשינוי דפוס המנהיגות והניהול בשלטון המקומי באופן פעיל יותר.

חני קוונטר

חני קוונטר היא בעלת תואר מוסמך לקומניקציה ולעיתונאות מהאוניברסיטה העברית ומוסמכת לרגולציה שלקום ומדיה מה"London School of Economics

את נסיונותיהם להשפיע על דעת הקהל באמצעות תחכום, יצירתיות, הומור ורגשנות. עכשיו הם פשוט גוערים בנו שכדאי שכולנו נאמץ ללב את הדו"ח ההוא, לא משנה מה הפרשנות האמיתית והמדויקת של החלטותיו. ומה עלינו לעשות כשנסיים לאמצו אל לבנו? להפעיל לובי על חברי הכנסת או פשוט לרוץ ולהזמין דניס על הגריל?

חני קוונטר

מאיה אלמוזני היא סטודנטית לתואר שני בתקשורת באוניברסיטה העברית

להריע מעל גלי האתר שרליק צדק, והנוק לשונות במפרץ אינו באשמתם.

מגדלי הרגים אינם היחידים שנעזרים בזמני-אוויר רדיופוני כדי להעביר את מסריהם לציבור, בסגנון ארכאי וצדקני. לאחרונה עשו זאת גם הבנקים בעניין קופות הגמל, ואפילו הוצאות הספרים מנצלות את המריוס כדי לקדם רביי-מכר, או כאלה שזקוקים לתנופה – נואשת ככל שתהיה – כדי להפוך לכאלה.

עד לא מזמן היו המפרסמים מתאמצים להסוות

■ הדגים אינם אילמים

כל מי שנחשף לערוץ שידור כלשהו של קול-ישראל בשבועות האחרונים, מצא את עצמו נתון לשטיפת מוח ממוקרת בצורת תשדיר מטעם מגדלי חוות הדגים באילת. "הוועדה הבינלאומית מוכה את חוות הדגים", מקריין אלכס אנסקי בקול תרועה, וקורא לכולנו לאמץ את הדו"ח ולשמוח לאירם של הארגונים הירוקים, כי "מתברר שרליק צדק". וזכרים? רליק, הסמל של הירוקים, ש"ערק" למחנה האויב (קרי, מגדלי דגי הדגים), והתוודה בפנינו: "מתברר שטעיתי". בתשדירים מטעם מגדלי הדגים הסביר רליק, לפני כחצי שנה, שאין קשר בין הידרדרות מצב השוניות במימי המפרץ ובין חומרי ריש הנפלטים מכלובי הרגים.

כנראה שבורכנו בכרכה הסינית העתיקה והידועה, משום שאנחנו חיים במציאות מעניינת. למעשה, היא כה מעניינת, שהנושאים הסוערים שניצבים על סריר-היום ומגיעים לדיון ציבורי בתקשורת מתחלפים במהירות מסחררת, לעתים עוד בטרם מספיק הקהל הישראלי להפנים אותם.

המאבק שהתחולל סביב כלובי הדגים, השוכנים בחלקו הצפוני של מפרץ אילת, הוא דרמה ציבורית לרגע שכזאת. ענייני איכות הסביבה וזכים כאן לכותרות תקשורתיות לעתים רחוקות במיוחד, משום שאינם נחשבים לנושא בהול וחם כמו סוגיות בטחונות, מדיניות או כלכליות. המאבק בין מגדלי הדגים ובין הארגונים הירוקים הובא להכרעתו של צוות מוענים בינלאומי שפרסם את החלטתו בספטמבר האחרון. המלצתם של חברי הוועדה, כפי שפורסם בתקשורת, היתה להוציא את כלובי הדגים מהמפרץ בתוך פרק זמן שתקבע הממשלה, והיא ממתנה לאישורה הסופי.

כפי שמכרזו אנסקי בתשדיר מטעם מגדלי הדגים, הצוות אמנם מצא שאין הוכחות לכך שהכלובים הם הגורם הבלעדי לזיהום הסביבתי, אך עם זאת, בהמלצותיו נכתב כי הם בהחלט גורם משמעותי לזיהום, וכי תוך שמונה שנים ייגרם למפרץ נזק בלתי הפיך, אם לא יינקטו צעדים מיידיים להוצאת הכלובים מהים.

התשדירים בתקשורת נשמעים מוזרים, כשקוראים את מסקנות הדו"ח בעיתונים. המסקנה המתבקשת היא שכנראה האמת היא בעיני המתבונן, אחרת מה ההסבר לפרשנויות הסותרות של מסקנות הדו"ח? מצד אחד, הארגונים הירוקים צוהלים בנצחונם, ובהיבעת, מגדלי הרגים לא מפסיקים

גם השב"ס מנצח

"צה"ל הוא צבא העם", "חובשי מר"א מצילים חיים", "מתנדבי זק"א עושים עבורת קודש", ו"לוחמי משמר הגבול בולמים בגופם מתחילים". כל ארגון והתהילה שלו. במשך שנים הסתכלו הקצינים והסוהרים של שירות בתי הסוהר בעיניים כלות על עמיתיהם וקינאו. שב"ס סבל מתרמית אפורה ועלה לכותרות רק לאחר ברירות של אסירים ופאשלות אחרות. הטיפול התקשורתי בשביתת הרעב של האסירים הנטחוניים, בחודש אוגוסט

ידיו הגסות של מייקל מור

בסרטו האחרון, "פרנהייט 9/11", שובר מייקל מור שיאים של חוסר הגינות וחוסר ענייניות. באחת הסצנות המוקדמות בסרט ניכטת מן המסך רמות. קלטתו לא מוכר כליכך לצופים הישראלים, אך מדובר בתת שר ההגנה האמריקאי, פול וולפוביץ'. תת שר ההגנה האמריקאי מיסיר את מבטו למצלמה, מלחלח את אצבעותיו ברזק ומסרס באמצעות את גבינו העבותים. הוא חוזר על הפעולה הזו שוב ושוב. ליקוק אצבעות, תנועת משיכה מן הגבות לעבר הרקות. מה לגבותיו של וולפוביץ' ולמלחמה בעיראק, שהיא נושא סרטו של מור? מה להרגלי האסתטיקה שלו ולהשקפותיו המדיניות?

מור מלעיג על וולפוביץ' לא בשל השקפותיו המדיניות או התנהגותו כאיש ציבור אלא בשל התנהגות אנושית, מרפרטואר ההתנהגויות האנושיות המוצנעות יותר, אלה שמתרחשות בין האדם ובין הראי שעל הקיר, בדלת אמת. מבחינה אישית, מור עושה עוול לוולפוביץ'. מבחינה מקצועית, הוא מבזה את משלח היד העיתונאי. ובכל זאת, יש משהו מעניין בהחלטה של מור, כבמאי, לשבץ את הסצינה בסרטו. מדוע הסצינה מצחיקה? פרעל כאן האפקט הקומי של המצלמה הנסתרת: המצלום מתנהג כפי שלעולם לא היה מתנהג מול מצלמה. הוא אינו יודע שצופים בו, אך כאן גם ההבדל, שעושה את הסצינה ראויה לציון. וולפוביץ' יודע שהוא ניצב מול מצלמה, ובכל זאת הוא חש ביטחון גמור להתנהג כפי שמתנהגים אנשים רק כאשר הם יודעים שאין איש צופה בהם.

אולי מבלי שהתכוון לכך, חושף כאן מור פן מעניין של העבודה העיתונאית. בין המצלמה והאישיות הציבורית שוררים יחסים אינטימיים. מה שעושה המראה לאורח מן השורה, עושה המצלמה לאיש הציבור. לא רק מפני שהוא רגיל להתייצב מולן, ופעמים רבות מאוהב בדמות שנשקפת אליו מהן; איש ציבור יכול לצפות מעיתונאים לבקר את התנהגותו, לרדת לחייו הפרטיים, אבל הוא תמיד, או כמעט תמיד, יכול לסמוך עליהם שיתנו לו לשלוט בהופעה שלו בפני המצלמה. הטלוויזיה עשויה להלבין את פניו של איש ציבור, אך לעולם לא תצלם אותם ללא איפור.

במובן הזה, השולי לכאורה, כרותה ברית בין שני צדי המצלמה. זו ברית כליכך סמויה מהעין, כליכך טבעית, שהיא נחשפת רק כאשר היא נבגדת, במקרה הזה עלידי מור. במובן הצר הזה יש ערך מוסף לסצינה הגרוטסקית. יש לה ערך פשוט בכך שהיא חושפת, באמצעות הבגידה בה, את העובדה שקיימת ברית סמויה כזו בין המסקרים למסקרים.

אם מצליחה הסצינה המדוברת להטיל אור על האינטימיות שבין המצלמה ובין מי שאנו מכירים כמעט רק כדמויות מצולמות, הרי שמור, גם אם לא התכוון לכך, עשה שירות לציבור. באמצעי פשוט, קומי אם גם נבוי, העביר מור מסר בעל ערך. דרך חשיפת הקשר התמים לכאורה אך הסמוי, נחשפת העובדה שהמערכת התקשורתית בנויה על כללי משחק והכנות רבות המשותפים למסקרים ולמסקרים, וסמויים רק מעיני הציבור.

גם אם אינה מנוסחת וברורה, דומה שרווחת בציבור יותר ויותר תחושה של אכזבה מן המשחק התקשורתי הזה. ההנחה היא שכללי המשחק מקיימים עדיין את האשליה של העיתונות כרשות הרביעית, כלב השמירה הנושך את רגלי הממסד, אולם לאמיתו של דבר רב המשותף על המפריד בין האנשים משני צדי המצלמה. זו אולי הסיבה שעיתונאים מסוגו של מור נהנים מפופולריות רבה כליכך. הם פופולרים דווקא משום שהם שוברים את הכללים. אולם אם התוצאה של החתרנות נגד כללי המשחק היא חשיפה עיתונאית של גבות ושל האמצעים לטיפוחן, קשה לריות מכך נחת. מי שהמקצוע העיתונאי יקר ללבו, ומי שסבור שיש לחתור לשינוי מערכת היחסים הקיימת בין עיתונות לשלטון, צריך להבין לאיזו תהום מוביל הפתח שקודע מור.

יובל קרחני צור

האחרון, אותה, לעומת זאת, על כיוון אחר: מעבר יום מהגנה להתקפה.

במשך חודשים ארוכים התכוננו האסירים המחבלים ל"אמא של שביתות הרעב". הם תיאמו עמדות, ניסו לאחד שורות, אך שני דברים שכחו לקחת בחשבון: העיתוי – שביתת הרעב נפתחה ביום שבו החלה האולימפיאדה ביוון (מה לעשות – מדליות זהב מעניינות הרבה יותר ממחבלים רעבים); והתחרות – לשירות בתי הסוהר זו היתה הזדמנות פז לשקם את תדמיתו, לעשות קצת יחסי ציבור גם לעומד בראשו, והכל על השבונם של

השובתים. בקיצור, שב"ס גנב להם את ההצגה. המערכה הפומבית הראשונה נפתחה יומיים לפני שהחלה השביתה. העיתונאים, המסקרים את המשטרה ושירות בתי הסוהר, זומנו למסיבת עיתונאים בקומה החמישית של המשרד לבטחון הפנים בירושלים. המועד המפתיע – יום שישי, 12:00 בצהריים – שידר דחיפות ובהילות. הפתעה נוספת ציפתה לכתבים על השולחנות: חוברת כרומו מהודרת שהוציא דובר שב"ס, עופר לפלר, על האסירים הבטחוניים. "אנחנו מקיימים תרופה שב"ס פתח בקמפיין. "אנחנו מקיימים תרופה תקשורתית", אמר השר לבטחון הפנים דאז, צחי הנגבי, כשנשאל אם המעמד אינו משרת דווקא את האינטרס של האסירים – להעלות את דבר השביתה על סדר היום. הרברים שהופיעו בחוברת והאמירות שהשמיעו השר הנגבי ונציב שב"ס, יעקב גנות, ביקשו להעביר מסר אחר: הסוהרים של שירות בתי הסוהר נמצאים בחזית המאבק מול האסירים הבטחוניים. "כניעה לרדישות האסירים בשביתות קודמות רק חזקה את מעמדם של המחבלים", אמר גנות, וייחד בכך את עצמו מהנציבים שקדמו לו.

המערכה השנייה התנהלה בזמן ימי השביתה: שערי בתי הכלא נפתחו בפני כלי תקשורת מהארץ ומהעולם, כולל מדינות ערביות. בשב"ס שמחו לחדר לעיתונאים תמונות של מרוואן ברגותי, האסיר הבטחוני מספר 1, אוכל בתיאבון, ועדכנו את העיתונאים מרי יום כמה אסירים הפסיקו את השביתה. כדי ליצור תנאים נוחים למלחמה הפסיכולוגית הוצאו מתאיהם של האסירים השובתים מכשירי הרדיו והטלוויזיה, והופסקה חלוקת העיתונים. הסוהרים מצאו דרכים מקוריות ליצור לחץ על השובתים ולתת להם תחושה שהם הפראירים היחידים שעוד רעבים: עיתונים עם תמונות של ברגותי "נשכחו" פה ושם בבתי הכלא, סוהרים שחררו "פליטות פה" בשיחות "אקראיות", וגם עורכי הדין בתמימותם(?) דאגו לעדכן את

לקוחותיהם על ההתפתחויות. הימים חלפו, הרחוב הפלסטיני ורעת הקהל בעולם לא יצאו מגדרם ויותר ויותר אסירים נשברו וחזרו לאכול. לאחר כשלושה שבועות הופסקה שביתת הרעב כליל, בלי שנענו דרישותיהם העיקריות של האסירים.

עם זאת יש לזכור שאת ממשרתיה העיקריות של שביתת הרעב היתה להעלות את עניין האסירים הבטחוניים על סדר היום. שב"ס, מרוב להיטות לדבר על עצמו, עשה להם בעקיפין חלק ניכר מעבודת היח"צנות, למרות שעם רדת המסך רשם לעצמו הצלחה.

רן בנימיני

השטער האחרון

השובניזם הגברי של מדורי הספורט הוא בוטה ופרימיטיבי במיוחד

ארן ליביו

בי2 ביוני השנה קבע בג"ץ, בפסקדין תקדימי, כי הרשויות המקומיות ברחבי הארץ יחויבו לתקצב את קבוצות הנשים העירוניות בענפי הספורט השונים בשיעור של 150 אחוז בהשוואה לקבוצות הגברים המקבילות, בהתבסס על עקרון ההעדרה המתקנת. ההחלטה סיפקה לעיתונות הספורט הישראלית הזדמנות להפגין רוח פמיניסטית נדירה. רון קופמן מ"הארץ" הגדיר אותה "אור בקצה המנהרה", וציין כי "באירופה, ארצות-הברית ואוסטרליה מקבל הספורט הנשי הזדמנות שווה לגברים. כי בעולם הנאור כבר הנינו לפני עשר שנים שהגברים קרובים לשיא היכולת האנושית, בעוד שהנשים בהתפתחות מדהימה". מה שקופמן וכתבים אחרים שכחו לציין הוא שבכל הנוגע לאפליית נשים בתחום הספורט, קשה מאוד להתחרות בהישגיה המפוקפקים של עיתונות הספורט עצמה.

השובניזם הגברי של מדורי הספורט בעיתונות אינו ייחודי להם, כמוכן. ברמות מסוימות נגועה בו התקשורת כולה. אולם במדורי הספורט הוא בוטה ופרימיטיבי עשרות מונים. אם בשאר חלקי העיתון מתקיים רוב הזמן ניסיון לשמור על מראית עין שוויונית, ולכן גילויי השובניזם סמויים יחסית, הרי שבמדורי הספורט אין כל מקום לסובטיליות. זהו אחד המקומות הבודדים שבהם הזלת ריר פומבית על גוף האשה אינה רק נעדרת בושה, אלא להפך, מהווה מקור לגאווה. כמו חבורת מילואימניקים מיוזעים, דומה שרבים מעיתונאי הספורט מתחרים ביניהם בהפגנה של יצריחה הגועשים, בתוך טריטוריה גברית שבה מושהים קודים מקובלים של התנהגות. "ספורט הוא באופן מובהק עולם של גברים, ולכן במדורי הספורט רואים באופן בוטה יותר את היחס השובניסטי לנשים", מסבירה ר"ר עלינא ברנשטיין מהחוג לקולנוע וטלוויזיה באוניברסיטת תל-אביב, החוקרת את תקשורת הספורט בישראל ובעולם. "מה שעצוב הוא שבארץ המצב הזה לא ממש משתנה".

את התופעה שעליה מדוברת ברנשטיין קל להמחיש בסיוע מספרים. מדורי הספורט של שלושת היומונים המרכזיים, "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"הארץ",

נברקו במשך עשרת הימים הראשונים של יולי 2004 (ב"ידיעות אחרונות" וב"מעריב") ועשרת הימים הראשונים של יוני 2004 (ב"הארץ"). עיתוני סוף השבוע הוצאו מן המרגם בשל מתכונתו השונה של מדור הספורט. בכל אחד מן המדורים סוכם מספר התמונות שבמרכזן הופיעו גברים ומספר התמונות שבמרכזן הופיעו נשים. נוסף לכך צויין אם המופיעים בתמונות הינם ספורטאים (או אנשים הקשורים באופן ישיר לספורט, כגון מאמנים) או לא ספורטאים. במקרה שבו המצולמים לא היו ספורטאים, צוינה הסיבה להופעתם במדור הספורט. הנתונים המרכזיים של הבדיקה מסוכמים בטבלה המופיעה במסגרת. מתוך סך כולל של 244 תמונות שהתפרסמו ב"ידיעות אחרונות" בתקופה שנבחנה, 215 (כ"כ 88 אחוזים) העמידו במרכז גברים. המצב ב"מעריב" היה קיצוני עוד יותר: 157 תמונות מתוך 168 (כ"כ 93 אחוזים) התמקדו בגברים. "הארץ" הליברלי נשף בעורף ממרחק קצר עם 141 מתוך 154 (כ"כ 92 אחוזים).

הנתונים הללו אינם מפתיעים. בשורה ארוכה של מחקרים שנערכו ברחבי העולם, וגם בישראל, נמצא כי שיעור סיקור ספורט הנשים אינו עולה במרבית המקרים על חמישה עד עשרה אחוזים מכלל הסיקור. אולם המספרים האלה אינם מספקים את התמונה המלאה. מעניין עוד יותר לשים לב לזהותם של המצולמים במדורים ולקשר שלהם לעולם הספורט. בשלושת העיתונים יחדיו, יותר מ-94 אחוזים מהגברים שהופיעו בתמונות היו ספורטאים (484 מתוך 513); בקרב הנשים המצולמות, לעומת זאת, רק 60 אחוזים מהמצולמות היו ספורטאיות. במלים אחרות, ארבע מתוך כל עשר נשים שתצלומיהן הופיעו במדורי הספורט היו בעלות קשר רופף לספורט, וצולמו בשל סיבות אחרות לגמרי.

ביכולת לגייס נשים מצודרות למדור הספורט, מסיבות שונות ומשונות, לא היו מתחרים ל"ידיעות אחרונות". מבין 29 הנשים שהופיעו במדור הספורט, רק 11 זכו לכך בשל הקשר הישיר שלהן לעיסוק בספורט. 18 האחרות (כ"כ 62 אחוזים מכלל המצולמות) היו רובן ככולן דוגמניות, בנות-זוגם של ספורטאים, או – במקרה האיריאלי – מילאו במקביל את שני התפקידים. למעלה ממחצית הנשים שצולמו הופיעו במדור הרכילות של עמודי הספורט, "טריבונה", כמעט תמיד בלבוש חושפני ביותר. ב"מעריב" וב"הארץ" רוב הנשים שהופיעו בתמונות לפחות היו ספורטאיות.

עורך באחד ממוספי הספורט: רוב מי
שעושה את העבודה הם גברים, ורוב מי
שקורא את המדור הם גברים, וביחד יוצא
ששמים יותר תמונות של נשים יפות

עם קצת יותר אירוניה". ניר חפץ, העורך האחראי על מדור הספורט ב"ידיעות אחרונות", מסתייג מאבחנה זו: "אנחנו בהחלט מגנים לשלב יותר עיתונאיות במדור הספורט, כי מהניסיון שלי ברשת המקומונים של 'ידיעות תקשורת', הכניסה של נשים שיפרה ושרגה את המוצר, בגלל זווית הראייה הנשית שהן מוסיפות והאינטליגנציה הרגשית הגבוהה שלהן".

סיבה מרכזית להעדר היחסי של ספורט הנשים ממדורי הספורט בישראל היא הרומיננטיות הכמעט מוחלטת של הכדורגל, התופס נפח עצום מכלל הסיקור ונחשב (לפחות בארץ) לתחום גברי באופן כמעט בלבדי. "מבחינת הכמות, המצב של סיקור ספורט הנשים לא כליכר שונה מהסיקור של ענפי ספורט אחרים שנחשבים ל-"minority sports", אומרת עלינא ברנשטיין. "יש עוד ענפים שמכוסים בארץ מעט מאוד. אבל דווקא משום כך, חשוב להבחין בין הכמות לאיכות. את הנשים כן רואים במדור הספורט, אבל רק כשהן אוהרות בכיכובן".

ואכן, בחינה מרוקרת של הטקסטים העיתונאיים המפאייים את עמודי מדורי הספורט אינה מותירה מקום לספק באשר לתפקידן הראוי של הנשים בעניינם. כך, לרוגמה, סיכום יורו 2004 ב"ידיעות אחרונות" (4.7) כלל את המצטיינים בקטגוריית ספורטיביות שונות, ובהן קטגוריית ה"אוהרות", שבה הוכתרו אוהרות נבחרת רוסיה. "הגבריים היו מהחלשים בטורניר", ציינו המסכמים, "אבל הנשים עשו עבודה יפה. עם דגלי רוסיה משורטטים על הפנים הכי יפות כפורטוגל, רבים הצטערו שהן טפו מוקדם הביתה. אפילו כשהנשים הצטלמו בעירום זה לא עזר. לפחות לא לגברים שלהן". לסיכום נלווה תצלום של שתי אוהרות בלונדיניות עם הכיתוב "יופי של אוהרות. הרוסיות מחייכות למרות התוצאות". במקרה אחר (8.7), לצד תמונה של דוגמנית בתחנות ובחזייה, הוצע לקוראים, "כוא תציצו לרקה באדיאנה קארמבו, בת 28 מלטביה, סטורנטית לרפואה, דוגמנית נחשבת להלבשה תחתונה ואשתו של כריסטיאן זרפטה... נתונים בסיסיים: 86-36-90. סוף שבוע נעים לכירלם".

חלומם הרטוב, האולטימטיבי, של עיתונאי הספורט מתגשם כאשר מתאפשר לשלב בין העיסוק בספורט לבין העיסוק בחרמנות. כך, זכייתה של מריה שראפובה באלופות וימבלרון הוציאה מהם את המיטב. "מעריב" בחר להעניין לזכייה את הכותרת "גם יפה, גם אלופה" (4.7), אם כי לא ברור מה מבין השניים מוזהר לדעת העיתון הישג משמעותי יותר. יומיים לאחר מכן סיפר העיתון לקוראיו כי "אלוף וימבלרון, רוזה פרדר, הגשים אתמול את חלומם של הרבה גבריים: ריקוד ואלס עם

הנטייה להתייחס לנשים במדורי הספורט כאל אובייקטים מיניים איננה תולדה של החלטות מערכתיות מכוונות ומצהרות, אלא יותר תוצאה של הסביבה הגברית-בעיקרה של העוברים כמרוצים אלה והראייה התרבותית הכללית, המרגישה היבטים אסתטיים ומיניים בכל הנוגע לנשים. במערכות העיתונאים אומרים כי איש אינו סופר את שיעורן היחסי של הנשים המצולמות או את אופי הצילומים. "מדי פעם אפשר לשמוע מישהו אומר שצריך לתת לקוראים 'משהו לשטוף איתו את העיניים', אבל בזה זה מסתכם", אומר עורך באחד המוספים היומיים. "אין כאן שום קונספירציה ולדעתי גם אין שובניזם יוצא דופן במדור הספורט. פשוט רוב מי שעושה את העבודה הם גברים, ורוב מי שקורא את המדור הם גברים, וביחד יוצא ששמים יותר תמונות של נשים יפות. בהרבה מקרים זו פשוט שאלה של אסתטיקה. אתה ממלא דף בצילומים של כדורגלנים מזיעים חוגגים, ואז אתה רוצה משהו שקצת מאזן את זה, או ברור שאם יש לך תמונה של אוהרות יפות ביצע, זה מה שייכנס".

בשנים האחרונות חלה עלייה מסוימת בשיעורן של העיתונאיות העובדות במדורי הספורט, אם כי הדבר בא לידי ביטוי יותר בתקשורת האלקטרונית מאשר במודפסת. למרות זאת, הרבר לא הוביל לשינויים משמעותיים בהיקפו או באופיו של הסיקור. "מה שקורה ברדך-כלל זה שנשים שרוצות להתקדם מתעסקות עם התחומים שיותר נחשבים, בעיקר כדורגל וקצת כדורסל", אומר עורך באחד המדורים. "הן לא הולכות ומסקרות ספורט נשים כי זה פחות נחשב, וגם כשהן מסקרות ספורט גברים הן מאמצות את נקודת המבט הגברית, אולי לפעמים

ניר חפץ, "ידיעות אחרונות": הבעיה היחידה עם כיסוי ספורט הנשים בארץ היא שלצערי הוא דל בהישגים, אפילו בהשוואה לספורט הגברים

תמונות גברים ונשים במדורי הספורט

תמונות גברים		תמונות נשים	
ספורטאים	לא ספורטאים	ספורטאיות	לא ספורטאיות
203	12	11	8
148	8	9	2
133	8	12	1
484	29	32	20

מריה שראפובה, אלופת הנשים". גם "ידיעות אחרונות" בחר לפתוח את הדיווח על נצחונה של שראפובה בציון העובדה כי מדובר ב"רוסייה היפהפייה בת ה-17" (4.7). ספורטאית העבר הישראלית אור טוקייב, שלא נדרשה מן הסתם לאצבעות רבות כדי למנות את מספר הפעמים שבהן הוזכרה בעיתון בעת היותה מתעמלת אמנותית פעילה, זכתה לאינצ'ים נכבדים ב"טריבוונה" של "ידיעות אחרונות" לאחר שהצטלמה בגופייה חושפנית, כשהיא מפשילה את מכנסיה, ואגב יידוע הקוראים המעוניינים כי "הסטטוס: נכון לימים אלה, פנויה" (5.7).

"הראייה של נשים כיצורים מיניים באה לידי ביטוי בשני הקצוות", מסבירה עלינא ברנשטיין. "מצד אחד, כשמדובר במישהי שהיא יפה וחתיכה, כמו מריה שראפובה, ואז כל הזמן מוזכרים את זה. מהצד השני, זה קורה כשרוצים לרמוז לנו שספורטאית מסוימת היא לסבית. זה הצד השני של אותו המטבע. בשני המקרים מה שמעניין הוא לא שמישהי ספורטאית, אלא המיניות שלה. המקרה של שראפובה הוא דוגמה מובהקת לזה, רווקא מפני שטגים הוא תחום שבו נשים מקבלות אפילו יותר סיקור מגברים. היתה יפהפייה אחת, אנה קורניקובה, ואז היא ירדה, אז יש ואקום שצריך למלא אותו עם מישהי אחרת שהיא דוגמנית, כדי להמשיך את המומנטום. וזה לא שקורניקובה או שראפובה הן קורבן של התקשורת – הן משתפות עם זה פעולה ועושות מזה הרבה כסף. אבל הבעיה היא שזה יוצא משליטה. ברגע שמשתפים עם זה פעולה, תשכחי מזה שייקחו אותך ברצינות. אריק זאני יכול להיות גם ספורטאי וגם חתיך. אצל נשים אי-אפשר להיות גם וגם."

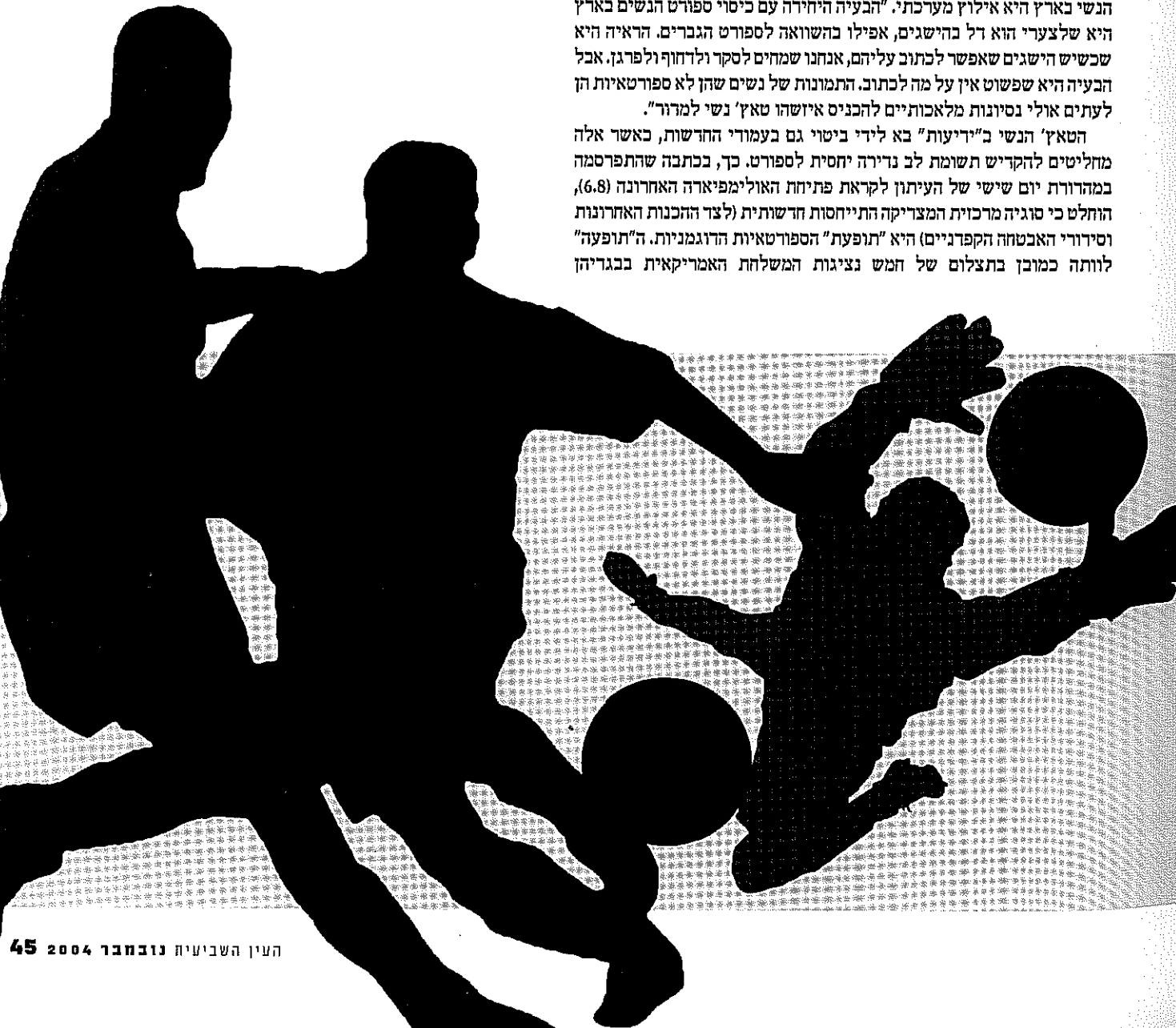
גיר חפץ סבור כי הנטייה להדגיש היבטים לא ספורטיביים בסיקור הספורט הנשי בארץ היא אילוף מערכתי. "הבעיה היחידה עם כיסוי ספורט הנשים בארץ היא שלצערי הוא דל בהישגים, אפילו בהשוואה לספורט הגברים. הראייה היא שכשיש הישגים שאפשר לכתוב עליהם, אנחנו שמחים לסקר ולרחוף ולפרגן. אבל הבעיה היא שפשוט אין על מה לכתוב. התמונות של נשים שהן לא ספורטאיות הן לעתים אולי נסיונות מלאכותיים להכניס איזשהו טאץ' נשי למדור."

הטאץ' הנשי ב"ידיעות" בא לידי ביטוי גם בעמודי החדשות, כאשר אלה מחליטים להקדיש תשומת לב נדירה יחסית לספורט. כך, בכתבה שהתפרסמה במהדורת יום שישי של העיתון לקראת פתיחת האולימפיאדה האחרונה (6.8), הוחלט כי סוגיה מרכזית המצדיקה התייחסות חדשותית (לצד ההכנות האחרונות וסידורי האכטחה הקרניים) היא "תופעת" הספורטאיות הדוגמניות. ה"תופעה" לוותה כמוזן בתצלום של המש נציגות המשלחת האמריקאית בכגריהן

התחתונים, ולצדו הסיכום שבע הרצון הבא: "תם עידן האתלטיות הנפוחות מסטרוואידים שהגיעו ממזרח אירופה בשנות השבעים והשמונים; עכשיו כובשות את האינטריוונים ספורטאיות שהן לא רק מהירות וחזקות יותר, אלא גם מעוצבות וחטובות הרבה יותר". העובדה שנמצאו ספורטאיות אולימפיות שבחרו להצטלם בעירום חלקי או מלא ל"פלייבוי" הולידה התלהבות רומה.

ובכל זאת, דווקא במשחקים האולימפיים טמונה גם הזרמנות נדירה לנשים לצאת מהמסגרות המקובעות המאפיינות את סיקורן בימי שגרה. אחרי הכל, אם יש משהו שחוק וגולמי אפילו יותר מהשובניזם הגברי, הרי זו הלאומנות הצרופה. "כל מי שמביא גאוה לאומית יזכה לכיסוי בומבסטי", אומרת עלינא ברנשטיין. "מהבחניה הזאת, הכיסוי די עיוור למין. זה קרה אחרי שיעל ארד הכיאה מרליה ופתאום התחילו לסקר ג'ודו, וזה קרה באולימפיאדה האחרונה כשפתאום לכמה ימים הראו טגיס שולחן, כי היתה ישראלית שניצחה כמה משחקים. כנראה שגם קיפור ירוק יקבל הרבה סיקור, אם הוא רק יביא לזה שינגנו את 'התקווה'."

ד"ר עלינא ברנשטיין, אוניברסיטת תל-אביב: מה שמעניין הוא לא שמישהי ספורטאית, אלא המיניות שלה; אריק זאני יכול להיות גם ספורטאי וגם חתיך. אצל נשים אי-אפשר להיות גם וגם

הכישלון אינו יתום

ם אם אהוד אולמרט, השר האחראי על ביצוע חוק רשות-השירות, יעמוד בכוונתו להדיח את מנכ"ל הרשות יוסף בראל, ספק אם יעשה את כל המלאכה הדרושה. שכן יחד עם בראל חייב השר להבטיח שגם חברי המליאה הנוכחיים, ובעיקר היו"ר אברהם נתן, לא ימונו שנית למוסדות הרשות.

נדמה שזוהי הפעם הראשונה שהשר האחראי על ביצוע חוק רשות-השירות מבקש להדיח את המנכ"ל, בעוד שחברי המליאה מגוננים עליו. שכיהן יותר המצב ההפוך: כאשר הדרג הפוליטי דוחה את בקשת המוסדות הציבוריים להדיח את המנכ"ל. כך, גיל סמסונב ונחמן שי עמלו רבות להדיח את אורי פורת, אשר התפטר לבסוף רק לאחר שנוכח כי איבד את הגיבוי הפוליטי בלשכת ראש הממשלה. אמנם, גם כהונתו של אריה מקל קוצרה בשנת 1992 ביוזמת השרה האחראית ראו, שולמית אלזני, אלא שלהבריל, המנכ"ל לא נהנה או מתמיכתם של המליאה והוועד המנהל בראשותו של מיכה ינון.

בראל אינו בודד בכישלון, שכשלעצמו היה צפוי

מראש. שותפים לו היו"ר, אברהם נתן, יו"רים של הוועדות וחברי המליאה. רוב חברי המליאה, בניצוחו של יו"ר הרשות, שיתפו פעולה עם המנכ"ל, גיבו את פעילותו, ועל כן עליהם לשאת בתוצאות. אררבה, השר האחראי אינו יכול לנהוג אחרת. שכן אם יודח המנכ"ל לברו ואילו חברי המליאה ימונו מחדש, יגבר הרושם שמדובר בסיכול ממוקד ולא בטיפול שורש.

אולי אין זה מפתיע שהנטייה של השר האחראי להדיח את המנכ"ל זוכה לתמיכה ציבורית ניכרת, בעוד שנציגי הציבור במליאת רשות-השירות ממשיכים להתייצב לימין בראל. רק לפני שנתיים בחרו בו חברי המליאה

האלה כמעט פה אחד. למי ששכח: רענן כהן, השר האחראי על חוק רשות-השירות באותם ימים, ביקש למנות את בראל למנכ"ל, כמובן לא לפני שקיבל את ברכתו של ראש הממשלה. משום מה, מתוך תיקו עב הכרס של בראל, דווקא גילו, 68, צרם לשופט יצחק ריבכי, שוועדה כראשותו בוחנת את כישוריהם של המועמדים לתפקידים בכירים בשירות הציבורי. על כן התנה השופט את בחירתו של בראל בהחלטה של מליאת רשות-השירות שמינויו חיוני ואין בלתו.

למרבה הצער כשלתו בשעתו נכסיוני להעמיד את עמיתי על טעותם, וכמו שנהוג לומר – הכתובת היתה על הקיר, אך הם לא חפצו לראותה. כמי שחקר ופרסם לא מעט על רשות-השירות, דבקתי באבחוני שכבראל התקשה לאורך שנים להפנים עקרונות של מינהל תקין והוא נעדר הבנה בסיסית של מהות השירות הציבורי ברמוקרטיה. לדעתי הוא רכש את מעמדו בעשיית טלוויזיה מטעם, בריצוי פוליטיקאים ובשידורי תעמולה לרוברי ערבית. על כן לא היה כל סיכוי שרוקא בערוב ימוי ישנה בראל את הליכותיו ואת תפיסות השירות שלו. ואכן, די לצפות בערוץ 33, כרטיס הביקור של מר בראל, ולעייין בדו"ח מבקר המדינה על דרך ניהולו כדי לעמוד על יכולותיו המקצועיות.

אלא שתיוגו של בראל כמנכ"ל חיוני, לראשונה בתולדות רשות-השירות, חשף פעם נוספת את איכותו של הפיקוח הציבורי על רשות-השירות. מליאת הרשות והוועד המנהל נתפסים במערכת

הפוליטית כעוד דירקטוריון יוקרתי שאליו ניתן לשלוח חברים ממרכזי המפלגה. ואמנם, אין זה מקרה ששלושה ממלאי תפקידים בכירים – יו"ר רשות-השירות ושני יו"רים של ועדת הרדיו ועדת הטלוויזיה – הם חברי מרכז הליכוד. רק במשטרים מאוד מסוימים מציבים חברי מפלגה בתפקידי פיקוח על אמצעי התקשורת. גם רבים מחברי המליאה תופסים את עצמם כשליחים פוליטיים שתפקידם לגונן על אינטרסים של שולחיהם. כמי שצמח באקלים של פיקוח ציבורי וירטואלי, היטיב בראל, לדעתי, לזהות את האינטרסים האישיים והמאוויים הפוליטיים המניעים את חברי מליאת רשות-השירות, ובתמורה לריצוים זכה לגיבוי מצד רובם כמעט בכל מהלכיו השגויים והפסולים. היו"ר לא חלק על דיווחיו של המנכ"ל, שהשר אולמרט מגדיר אותם "בלתי מדויקים", ולא על ערעור מעמדו של החשב הכללי ולא על השתקת קולות הביקורת בתוך המוסדות המפקחים.

תפקיד שליילי ממלא גם יעקב שחם, יו"ר ועדת טלוויזיה,

שהחדיר למוסדות הרשות רוח חרשה וחובכנית. פעם

אחר פעם הוא נוהג להתייצב מאחורי הצעות

ההנהלה, ולהבריל מקודמתו בתפקיד, ד"ר

יהודית אורבך שהתפטרה, הוא מאשר,

כמעט ללא עוררין, לוחות שידורים

ארכאיים ומשמימים. כך, במקום להתייחס

לגורמים אשר הביאו לירידה בצפייה

בערוץ 1, הצטרף יו"ר ועדת הטלוויזיה

למסע הצלב שיוזם מנכ"ל השידור נגר...

הרייטינג וועדת המדרוג לו אדם מיומן

ובקיא בענייני שידור היה ניצב בראש

ועדת הטלוויזיה, יש להניח שהיה מאלץ

את קברניטי המדיום להמציא לוח משדרים

רענן ומקורי. כמוהו אין גם לצפות מיו"ר ועדת

הרדיו, פעיל מרכזי במתנהו של שר החוץ במרכז

הליכוד, להעיר על כישוריה הרדיופוניים הצנועים של

אשתו, אשר מגישה תוכנית ברשת ב'.

מתמיה לא פחות כיצד נתן יו"ר הרשות יד לשיבושים צורמים בע-

ריכת מכרזים והחריש לנוכח מיסוד נפוטים, אשר מבקר המדינה חזר

ומתריע עליו. הרי אברהם נתן היה צריך לשלוף ראשון כרטיס אדום

נגד נסיון המנכ"ל להוריד את תנאי הסף במכרזים. הכיצד נציב שירות

המדינה לשעבר, אשר הראגה לנהלים תקינים היא לכאורה נר לרגליו,

לא מנע את החיזיון המביש שבו אנשים עם השכלה תיכונית חלקית זוכים

במשרות ניהול בכירות ו/או מקודמים על סמך קשרים ולא כישורים.

גרוע מזאת, נתן חבר למנכ"ל הרשות במלחמת ההתשה שהוא מנהל נגד

החשב החיצוני, נגד היועצת המשפטית של רשות-השירות ונגד עמיתו

במליאה שמתחו ביקורת על שיטות הניהול שלו. לא במקרה העיר מבקר

המדינה שבתקופתו, התאייד מנגנון הפיקוח של רשות-השירות והיטש-

טשו הגבולות בין ההנהלה לבין המוסדות הציבוריים.

עצוב להיווכח עור כמה הבחישה הפוליטית אחראית להסתאבותה

של רשות-השירות.

מי שמעוניין לשקם את רשות-השירות, אינו יכול לפסות על תיקון

החוליה החיונית – מנגנון הפיקוח הציבורי.

מרוץ דן כספי הוא ראש המחלקה לתקשורת באוניברסיטת בן-גוריון בנגב; היה חבר בוועד המנהל של רשות-השירות אשר פוטר בחודש דצמבר 2003, ועודנו חבר במליאת רשות-השירות

ריקוד מושחת

כרו ערוץ 2 יצא לדרך: המשקבות יתמודדו בלהט רב על שני הזכינות, שמשמעותם שליטה בערוץ הפופולרי ביותר בישראל וגם רווחים כספיים של מיליוני דולרים בשנים הקרובות. ספר המכרז, אותה חוברת עבת כרס ומרובת סעיפים, מכתוב לכאורה את כללי המכרז ואת התנאים לזכייה בו. אולם לכל המתמודדים וגם למועצת הרשות השנייה, אשר קבעה את תנאי המכרז ותקבע גם את הזוכים בו, ברור כי למעשה יתנהל פה מחזה אחר של חיזור, פיתוי, חנופה והולכת שולל. על לבה של הכלה, מועצת הרשות השנייה, יתמודדו מועמדים לנישואים רווחיים מאוד. יתר על כן, משפחות החתנים המיועדים אינן אוהבות להפסיד, כי מה יגידו בשכונה העסקית שלהם על כישלון, במיוחד כאשר לפחות אחד המפסידים הוא מי שהיה עד כה בעל זכיון בערוץ 2.

מה עושים כדי לזכות בלבה של כלה עם גרוניה משתלמת כליכך? לומדים את ספר המכרז כדי להתאים לתנאיו, אבל עוד יותר מכך לומדים על משפחת הכלה. 13 חברי המועצה הם למעשה הדורים והורדות של הכלה והם יקבעו למי תיתן את ידה שבה מונח הזכיון. לכל דור ודורה יש סדריום משלו, עדיפויות ומאויים. לכן יושבים עתה "צוותים אסטרטגיים" של הקבוצות המתמודדות ולומדים מקרוב על משפחת הכלה. כיוון שהייתי חבר במועצת הרשות השנייה עד ליציאתי לשבתון בחו"ל, התקשרו אלי לאחרונה מקבוצות המתמודדים וביקשו ללמוד ממני על כל אחד ואחת מחברי המועצה "כדי שנדע להתאים את עצמנו". התרשמתי שהם יודעים יותר ממני על משפחת הכלה והשיחה איתי, שלא הניבה שיתוף פעולה מצדו, הייתה מיועדת רק לאימות הפרטים.

כבר במכרזים קודמים של הרשות השנייה שבהם השתתפתי "מצד הכלה" (מכרזי ערוץ 10, רדיו אזורי, רדיו בערבית) התרשמתי מיכולתם של המתמודדים לנסות ולהתאים את המצגות שלהם לחברי המועצה, להשקפותיהם הרתיות או התכריתיות, למגזרים שהם באים מהם ולהעדפותיהם. כל המתמודדים יבטיחו, אני סמוך ובטוח, עידוד ההפקה המקורית, טיפוח היצירה הישראלית, ייצוג הפריפריה, קידום מסורת ישראל, ביטוי לערכי דת ישראל והוגנות רבה יותר בייצוג נשים, מייעוטים, דתיים, תושבי ערי פיתוח, מתנחלים, עולים חדשים ועוד. בהצעותיהם תמצאו בכל עמוד לפחות פעם אחת את המלים פריפריה, מסורת ישראל, ערכי הרת היהודית וטיפוח יוצרים ישראלים. אך החיזור העדין מתמקד גם ברמת הפרט: לכל חבר/ת מועצה מוקדשת תשומת לב מיוחדת ומשפטים מחושבים רבים משולבים בהצעות כדי להתניף להם באופן אישי. יש חבר מועצה ערבי נמצא הרבה הכתחות ל"ייצוג היצירה הערבית המקורית", "קידום יוצרים ערבים צעירים" וכדומה. מחצית ממשפחת הכלה הם דתיים, ועובדה זו ידועה היטב למתמודדים: הם יישגנו היטב פסוקי מקרא, יבקרו בלהיטות בבתי כנסת (רצוי שיהיו אלה של חברי המועצה), ינהיגו מטבח כשר למהדרין בביתם, יניחו תפילין ויבטיחו כמובן לוח משרדים רווי ב"טיפוח מסורת ישראל", "ביטוי הולם לחגי ישראל", "אווירית חג במועדי עם ישראל", "תוכניות רת" ו"פלפולי משנה". יש נשים במועצה, ולכן יקפידו המתמודדים להציג קידום לסקטור

הנשי, לתכנים נשיים, ליצירה נשית ולתוכניות העוסקות בנושאים "נשיים". וכך אחר לאחד, דרוזי, יהודי או ערבי, עולה חדש או משורר, איש חינוך או מתנחל, אמן או פרופסור – יקבלו כל דור ודורה את ההבטחות המיוחדות רק להם. וכדי שיהיה ברור, בהצגת הצעותיהם הם יקפידו להסתכל היטב לעיניו של כל חבר מועצה כאשר יציגו את ההבטחה שהותאמה רק "בשבילו".

ריקוד החיזור העדין אינו חף מערמומיות של שיווק כוזב, אך גם משפחות הכלה יודעת זאת. חברי המועצה מוחנפים מאוד, מתבשמים מתשומת הלב התקשורתית המורעפת עליהם ומהיותם כה חשובים, ולו רק לאותם ימי החלטה ובחירה. זוהי שעתם הגדולה של הדורים והדורות של הכלה והם מחזורים על-ידי אילי התקשורת בישראל, מרצים בהזמנות לאירועים ולראיונות ונהנים ממפגשים עם מובילי דעת קהל. אבל גם הם יודעים כי הם שותפים לריקוד מושחת למדי, לחיזור חנפני וכוזב ולחוסר יכולת אמיתית למלא את כל ההבטחות.

יום אחרי ההחלטה על הזוכים במכרז, תתעורר הכלה ובמיטתה שני זכיינים נרגנים, מתמקחים, נסוגים מהבטחותיהם, חלקלקים ובוגדנים. ביום שאחרי החופה יידר האיפור, תיעלם החנופה, יפסיקו הפיוונים והקריצות ותחל להתמקחות על תיקונים והתאמות, נסיגות מההבטחות וויכוחים על עומק הנסיגה. הכלה, בבוקר שאחרי, תמצא כמה פרצות וקווי נסיגה שאירעו לעצמם המתמודדים על לבה ותראה כיצד ההבטחות הקוסמות מתפוררות מול "אילוץ המצב", "הצורך בהתאמות" ו"התעדכנות תמידית".

יש הטוענים כי הגיעה העת לעצור את הריקוד הזה, להפסיק את מנגינת המכרזים ולהדניק רשויות קבועים. איני חושב כך למרות שראיתי מכרזים כאלה, על כל הראוותנות המנופחת והלחצים הקשים המופעלים על חברי המועצה מכל כיוון אפשרי. ראיתי גם את כל ההבטחות שלא הוגשמו, את כל ההצהרות הנכונות וכל היזמרות הכובדות ועם כל זאת, יש הסיבות רבה בקיום המכרז: זוהי למעשה ההזדמנות היחידה לאפשר לקבוצות חדשות להיכנס לשוק התקשורת, למנוע היווצרות מרופולים קבועים וגם להניף מעל ראשי הזכיינים שוט של ענישה או גמול. ללא תחרות על מכרזים וזכינות יוכלו הזכיינים באמת לעשות ככל העור לה על רוחם. שינוי החרות של הפיקוח הציבורי גלומות בידיעת הזכיינים כי יבוא יומם להתמודד על חידוש זכינות מול מתמודדים חדשים.

כדי למנוע מחברי המועצה את ההסתגרות מהפירוטכניקה של המחזורים המתוחכמים יש לצייד אותם במנות גרושות של ספקנות, בלקחי העבר (למשל ההבטחות המפוארות של המתמודדים על ערוץ 10) ובנסיגות של אלה שכבר היו מחזורים במכרזי עבר ומצאו עצמם בבוקר עם חתנים מאכזבים בכיצועיהם. בתהליך הבדיקה של המכרזים עומדות לרשות חברי המועצה חוות הדעת של יועצים מקצועיים (בת"חומים שונים – החל מתוכן וכלה בהערכת ההיתכנות הכלכלית). מוטב שייעצרו בחוות דעת אלה ולא יוקסמו מפיתוי המחזורים הלהוטים. זהו אמנם חיזור מתוק, חנפני ומתוחכם אך הוא גם חיזור גורלי לעתידה של הטלוויזיה הישראלית והתרבות הישראלית בעשור הבא. ■

מרופ גבי יומן מהחוג לתקשורת באוניברסיטת חיפה היה חבר מועצת הרשות השנייה

אירית חודרוב עברה במשך עשר שנים כעיתונאית במקומות השפלה של רשת "ידיעות תק שורת". בשנים האחרונות סיקרה נושאים מוניציפליים במקומות "מודיעין". בחודש האחרון מונתה חודרוב לדוברת המועצה האזורית והחברה הכלכלית של חבל מודיעין. רק שבועות ספורים הפרידו בין עבודתה העיתונאית לבין קבלת משרת האמון של ראש המועצה.

לא מעט עיתונאים מקומיים עשו בשנה האחרונה מעבר רומה. גונן אליאסי, שהיה כתב מוניציפלי במקומות "קול ברמה", התמנה לפני שבוע חודשים לדובר עיריית רמת-השרון. יהושע אשכנזי כתב ב"הצבי" בערך עד שלפני שלושה חודשים מונה לרובר העירייה. כרמלה קופר עברה מ"זמן מקומי" לחברה המספקת ייעוץ תקשורת לעיריית רחובות. יוסי טאטיקה, עיתונאי ותיק שעבד בעיתונות המקומית, סיקר בשנתיים האחרונות את נסיעיונה

– של ערוץ 2 – ומציג שאלות לדוברת צה"ל. וזו אינה הרשימה כולה.

המעברים החרים האלה מעוררים תמיד אייזתת, והשאלות על צינור נדרש העולו גם בעבר. אלא שכמו דברים רבים אחרים, במישור המקומי הם נראים בעייתיים יותר בשל המגע הצמוד והקרוב למושא הסיקור: איך ומתי נוצר הקשר בין העיתונאי לראש המועצה, האם אין בקשר הזה ניגוד עניינים, האם טובתו האישית של העיתונאי לא חיבלה בשליחותו המקצועית וחלחלה עד לשיקוליו אם לפרסם מידע או להימנע מכך. השאלות האלה מתחדדות כאשר המעבר נעשה סמוך למערכת הכחירות המקומית.

נשוב לאירית חודרוב. עמיתיה טוענים שהקשר בינה לבין גורמים פוליטיים במועצה נרקם עוד בהיותה עיתונאית – מצב שהשפיע על דיווחיה השוטפים. אחד מהם מציין כי במשך שנים היה "מודיעין" היחיד שסיקר בצורה מקיפה את האזור וחודרוב היא זו שעשתה זאת: "הסיקור שלה היה תמיד אוהד כלפי האופוזיציה, ומאחר שהיה היחיד באזור, הוא בהחלט השפיע על מנהלים פוליטיים

העדיפות שלך כמערכת של עיתון, אדם שבא מבפנים יודע לקרוא בין השורות, הוא יודע את הסודות הקטנים שהמערכת שומרת לעצמה. היום אני במצב רגיש ומרגיש לא נוח. אם יש נושא שיוסי טאטיקה ליווה, אני אעדיף שמישהו אחר יטפל בו". ומה על הקשרים בין הכתב למקורות? במעבר פתאומי הופכים המדליפים להיות עמיתיו לעבודה והעיתונאי, שעד עתה נזקק ליד המאכילה, צריך כדובר לקמץ את הידיים המושטות ולסתום את הפיות המומרים. אריאל הלר, שסיקר את יבנה במקומות "זמן דרום" של רשת "מעריב" בשנת 2000 ובתוך חודש מונה לרובר עיריית יבנה, מספר כי "כעיתונאי היו לי הרבה מקורות. כרובר, היה לי קלף כי ידעתי מי מרליף ומי לא. אני בחרתי לקבור את מה שהיה בעבר. אני לא שופט אף אדם. עיתונאי שמגיע לרשות יודע מי מרליף מסמכים, מי מערכן את הכתבים. למדתי לשרוד שזה לא הכי מוצא חן בעיני".

עורך אחר המקומיים מסביר שמעבר של עיתונאים מקומיים לתפקיד דוברות ברשות שהם מסקרים מעורר אווירת חשדנות: "בעירייה ממשכים לחשוד כך שאתה עיתונאי. המקומון שממנו הגעת

חופש העיסוק

וראשון-לציון במקומות "ערים" של רשת שוקן. לפני חצי שנה הצטרף לחברה המספקת, בין השאר, ייעוץ תקשורת לעיריית ראשון-לציון. טאטיקה אמנם הקפיד על תקופת צינון של שלושה חודשים, אולם היא לא הספיקה להפשיר את המבוכה ואת חוסר הנוחות הקשורים לשינוי ביחסיו עם עמיתיו העיתונאים, שעד לא מומן ישבו לצדו כתף אל כתף בישיבות מערכת, וכיום צריכים להמתין לתגובה ממנו הנפלטת ממכשיר הפקס.

צריך לומר, הכתבים המוניציפליים לא המציאו את המעבר המהיר הזה בין שני צדי המתרס. אורי גינזוסר, הכתב הכלכלי של ערוץ 2, קפץ לצוותו של שר האוצר בנימין נתניהו ומצא שם את אביב בושינסקי, שלפני שקיבל את תפקיד יועץ התקשורת של מי שהיה אז ראש הממשלה, נתניהו, היה כתב מדיני של קול-ישראל; אורי רווח, הכתב לענייני רווחה וחברה של ערוץ 2, דילג לצד השני והיה דוברו של שר הדתות, איש מפלגתו של שר העבודה והרווחה, וכעבור תקופה חזר לסיקור אותו תחום עצמו, הרווחה, בערוץ 1; ולא נשכה את עורר בני-עמי, כתב קול-ישראל, שבשנובו משליחות של רשות-השירור בושינסטון לבש מדים, בלי צינון, אלא אם שליחות עיתונאית בחו"ל נחשבת לתקופת צינון, וקיבל דרגת תת-אלוף כדי להיות דובר צה"ל. היום הוא שוב יושב באולפן חדשות

ועל התוצאות של הבחירות האחרונות. עובדה שאותו ראש אופוזיציה שהיא סיקרה כל השנים וסיפקה לו כותרות בלי סוף, הוא זה שמינה אותה למשרת האמון. "שלומי דיאן, שהיה רכז כתבים "בידיעות תקשורת" בשפלה עד שנת 2001, מוסיף: "יש משהו מוזר בהחלטה להתמנות לתפקיד דובר ברשות שאת ראשה תקפת ללא מגוחה עד שהוא עזב. לא מעטים אומרים שחודרוב חשפה כעצם את פניה ואת מה שהניע אותה בשנים האחרונות".

חודרוב רוחה את הטענות האלו ומבהירה כי בהיותה עיתונאית עשתה את עבודתה נאמנה וכצורה המקצועית ביותר. גם עורך "מודיעין" גיל עמית (שפרש בינתיים מהעיתונות) לא מצא כל פגם בעבודתה. בעניין אחר יש תמימות דעים: מוטב וראוי להקפיד על תקופת צינון ארוכה יותר במעבר בין התפקיד העיתונאי, שיעודו לחשוף את פגמי הרשות, לבין תפקיד הרובר שתכליתו להצניע את חולשותיה ולפרסם את פרצופה. אלא שתקופת צינון אינה מעוגנת בכללי האתיקה, ובמציאות שבה שכרם של העיתונאים בעיתונות המקומית נשחק פלאים, אף עיתונאי אינו יכול להרשות לעצמו להצטנן בביתו בלי שמשכורתו תהיה מובטחת. אייל מילס, עורך "ערים", מאיר בעיה מערכתית: "אדם שהיה איתך נמצא עכשיו במושא הביקורת שלך. הוא יודע מהי האג'נדה שלך ומהו סדר

חושד שאתה מוכר אותו, והמקומון המתחרה חושב שאתה עדיין נאמן לעיתון שממנו באת". וכיצד נתפסים עיתונאים אלה בעיני ציבור הקוראים? אלה שהיו רגילים לקרוא את ידיעותיהם המנגחות צריכים בן לילה להתרגל לראות את שמם חתום על הודעות רשמיות מטעם העירייה. כיצד, אם כן, יתייחסו לידיעות של עיתונאים הממשיכים לעבוד במקומות יהושע אשכנזי, שהיה במשך חמש שנים הבעלים, העורך וכתב של העיתון העצמאי "הצבי" בערך, עד שמונה, לפני חודשים אחרים, לרובר העירייה (אף שטרם ניגש למכרו באופן רשמי): "הבעיה היא שהקוראים לא יודעים אם להמשיך להאמין לך. קודם היית פה ועכשיו אתה שם. הקוראים התרגלו להאמין שאתה מבקר, ועכשיו, כשאתה בצד השני, הם לא יודעים לעשות את ההפרדה".

מרבית הכתבים המוניציפליים שהפכו לדוברים עשו לעצמם שם של עיתונאים ביקורתיים במיוחד, שלא חסכו מראש העיר תוכחות וגינויים. מה גורם, אם כך, לראש העיר לשכור דווקא את שירותיו של הכתב הביקורתי? האם הדבר נובע מהערכה אמיתית לכישוריו המקצועיים, או שמדובר בטקטיקה שמטרתה להשתיק אותו ולהכניס לתוך המערכת הפוליטית גורם שמכיר מקרוב את שיטות העבודה של העיתונות?

עורך לשעבר באחת מרשתות המקומונים הגדולות לא חושב שמדובר בצעד תמים: "הרבה פוליטיקאים תפסו את הפנטזיה הזו. הרבה יותר משתלם להם, כלכלית ופוליטית, לקחת כתיבי מקומונים טובים ולהעביר אותם לצד השני. יש פה רווח כפול. מצד אחד, הם משיכתים את המקומון לכמה חודשים עד שיימצא כתב מחליף, ומצד שני, העסקת כתב עולה פחות מהעסקת דובר מקצועי". דעה שונה יש ליואב צור, העורך הראשי של מקומוני "מעריב": "המקומון לא קסנופל על כתב אחד. יכול להיות שבמקרה שכתב ממונה לדובר יהיו לעירייה כמה שבועות של שקט, אבל מהותית לא יש תנה כלום, כי יכול להיות שהכתב הבא יהיה הרבה יותר ביקורתי. זה מצחיק להגיד שלקחת מישהו ביקורתי, העברת אותו לעירייה ואז יש לך שקט. אם יש בעיות בעירייה, ימשיכו לבקר אותה".

■ ■ ■

מה מניע עיתונאים לעבור מהצד המנגח לצד המנוגח? הסיבה העיקרית היא כלכלית. המשכורת המוצעות להם במשרות האמון הללו גבוהות פי שניים או שלושה מהשכר שהם מקבלים בעיתונות המקומית. לכך יש להוסיף את השחיקה המקצועית

מעברם של כתיבי מקומונים לתפקידי דוברות לא נתפס בעיניהם ובעיני הסביבה כחציית גבול למדינה עוינת, אלא יותר כקפיצה קלה לחו"ל

במרדף אחר עוד סיפור ועוד רדיליין מול התנאים הקבועים הנוחים, ואת הילת ההתחככות במנהיגי היישוב. "העיתונאים מתרוצצים כמו עכברים כדי להשיג כל אייטם, מגרדים את הרצפה, מתעסקים בשטויות, ובשביל מה? בשביל משכורת רעב? הציעו לי לעבוד מהצד השני של המתרס, ועכשיו המשכורת דופקת", אומר יהושע אשכנזי, עיתונאי שעשה לאחרונה את המעבר.

גם מצבה המרדש של העיתונות המקומית וחוסר הביטחון במקום העבודה המהווים זרזים חשובים. עיתונאים, שלא הצליחו להשתחל לתוך הפירמידה הצרה של תפקידי העריכה הבכירים או להשתכך במסגרת הכוכבים, מחפשים פרנסה חלופית. גיל עמית, עורך לשעבר ב"ידיעות תקשורת", מבין את המהלך: "מצב העיתונות המקומית קשה. עיתונאים מתוגמלים רע. זו משכורת רעב שאי אפשר לגמור איתה את החודש. אם אתה בן 22 בלי משכנתא, אפשר לחיות מזה. אבל ארם בוגר לא יכול לחיות ממשכורת של עיתונאי. חרמשמע. השיקול החשוב ביותר הוא השיקול הכלכלי. אדם צריך לדרוג לפרנסתו. אם הוא חושב שהאיריאליים העיתונאיים יפים, אבל לא מצליח לגמור איתם את החודש, וזכותו הלגיטימית לקבל הצעה ולשקול להיות דובר".

ואיך נראה המעבר מנקודת מבטם של העיתונאים-הדוברים האלה? מרבית הכתבים שהסכימו

להתראיין חזרו על משפט המפתח: "דברים שרואים מכאן, לא רואים משם". רובם אפילו דיברו בשבחה של הדוברות, המעמיקה יותר מהעיתונות הרדודה, שנמצאת תחת לחץ מתמיד של רדיליין. כולם סיפרו שהניסיון העיתונאי תרם לעבודתם הנוכחית, הורו שהחידק העיתונאי עדיין מכרסם בהם, והביעו משיאלת לב לחזור בעתיד. היו שלא ראו הבדל משמעותי כל-כך בין שתי המשרות, וציינו שתפקידו המסורתי של הדובר, כמו שאך ורק מוציא הודעות לעיתונות, השתכלל במרוצת השנים ונעשה קרוב יותר לתפקידו של העיתונאי. לאריאל הלר יש אבחנה מעוררת מחשבה: "היום עיתונאי ודובר זה די חופף. זו אותה עבודה. אני יודע מה עיתונאים רוצים. רוב העיתונאים רוצים את החומר לעוס, טחון ומוגש יפה, ושאתן להם גם כותרת, וזה מה שאני עושה. אני עיתונאי גם בעירייה.

כשאני מוצא ידיעה שיכולה לעניין את הציבור, אני מתנהג כמו עיתונאי. שולח צלם, נוכד בניית רת, לומר". גם נתי מור, בעברו כתבסוגן עורך במקומון "ערים" וכיום מנהל חברה המספקת שירותי תקשורת לעיריית ראשון-לציון, מאשר: "הכל תלוי בצורה שבה הרובר עושה את התפקיד, ובאני מאמין שלו. הדבר הכי חשוב הוא להביא אותו סט של ערכים ותפיסת עולם, לא משנה איפה אתה נמצא. אם אני בוחן רק חצי שנה אחורה, אני מגלה שמתוך עשרה סיפורים מרכזיים שהיו בעיתונות, שישה שבעה סיפורים היו כאלה שהמערכת שלנו הוציאה החוצה".

קשה לדעת מי זו "המערכת שלנו" שעליה הוא מדבר - המקומון או לשכת הדובר. במציאות, שבה היח"צנות והיח"צנים מקבלים מקום של כבוד בעיתונות הארצית והמקומית, והגבול בין פרסום לעיתונות הולך ומיטשטש, מעברם של עיתונאים לתפקידי דוברות ויח"צנות לא נתפס בעיניהם ובעיני הסביבה כחציית גבול למדינה עוינת, אלא יותר כקפיצה קלה לחו"ל. שחיקת המשכורות בעיתונות המקומית גורמת לכך שדובר העיתונאים הוותיק, החדור תחושת שליחות, הולך ומתמעט, ובמקומו קם דור חדש, פחות חרור אמונה והרבה יותר מפוכח, שהעורך המרכזי העומד מול עיניו הוא חופש העיסוק. באווירה כזו לא מצטיירת העיתונאות כשליחות, אלא כמקצוע ככל המקצועות בשוק. היטיב לסכם את הדברים יהושע אשכנזי, עיתונאי שנעשה דובר: "אתה איש מקצוע שמוכר את השירותים שלך, כמו כדורגלן או איש הייטק. פעם תהיה פרסומאי, פעם דובר ופעם עיתונאי. אתה גאמן למי שמשלם לך משכורת".

כותרת אבישר היא עיתונאית במקומון "אמן דרום" של רשת "מעריב"

יהושע אשכנזי, עיתונאי שנעשה דובר: אתה איש מקצוע שמוכר את השירותים שלך, כמו כדורגלן או איש הייטק. פעם תהיה פרסומאי, פעם דובר ופעם עיתונאי. אתה גאמן למי שמשלם לך משכורת

אריאל הלר, דובר עיריית יבנה: היום עיתונאי ודובר זה די חופף. זו אותה עבודה. רוב העיתונאים רוצים את החומר לעוס, טחון ומוגש יפה, ושאתן להם גם כותרת, וזה מה שאני עושה

עֵין בֵּין לְאִוְמִיּוֹת

דן ראת'ר טרם סיים להציג את ממצאיו המרשיעים כביכול על הרקורד המפוקפק של ג'ורג' בוש כקצין במשמר האזרחי של טקסס בראשית שנות השבעים, וכבר געש האינטרנט. עוד כמהלך שידור תוכנית הכתבות והתחקירים "60 דקות" בראשית ספטמבר החלו כמה מבועלי הבלוגים, יומני הרשת, להצביע על כשלים אפשריים במידע שהוצג על המרקע בתוכנית הזיקרה של סי.בי.אס. המכתבים שהוצגו בתוכנית מזויפים, טענו בלהט, הם לא יכולים היו להיכתב בעת שהודפסו כביכול.

בכל רגע שחלף הצטרפו בלוגרים נוספים למתקפה על דאת'ר, מלהיטים זה את זה בביקורת על השידור. ההסתערות נראתה כמו השלכת כולי עץ רוויי בנוזן לתוך מדורה, תיאר האוורד קורץ, מבקר התקשורת של ה"ושינגטון פוסט", את הלהבה שפרצה באינטרנט במהלך שידור "60 דקות".

כותבי הבלוגים של אמריקה, אלה מהם הנמנים עם חסיריו של בוש, לא חיכו עד שסי.בי.אס וראת'ר התייצבו, מקץ כמה שבועות, בפני הציבור האמריקאי בבושת פנים והודו בכישלון המקצועי המכיר. הם תגנו את נצחונם עוד הרבה קודם לכן: הם היו אלה שקרעו לגזרים את הסיפור של ראת'ר. "כך הורגים סיפור", הכתיר שבועון החדשות "טיים" את הכתבה שהקדיש לבלוגרים שהטיחו לעיני כל את עוגת הקצפת בפרצופו של השדר הוותיק.

בסיפור הפאסלה המקצועית של ראת'ר ו"60 דקות" משתלבים שניים מן המאפיינים הבולטים של הסיקור התקשורתי של מערכת הבחירות 2004: הראשון – הפיכתם של הבלוגים לגורם תקשורתי בעל משמעות בקרב על הבית הלבן והתמקמות האינטרנט כגורם בעל משקל, לצד הטלוויזיה, העיתונות והרדיו בכל מה שקשור לאספקת מידע ופרשנות על המהלכים הפוליטיים; השני – הטשטוש, הבולט יותר מאי פעם בעיני אמריקאים רבים, של קווי התיחום בין פוליטיקה לתקשורת. יותר ויותר גורמים ניסו למשוך מעל גבם של אמצעי התקשורת את גלימת "העיתונאות האובייקטיבית" כדי להכריז: המלך הוא עירום.

הבחירות השנה לא היו טבילת האש הראשונה של יומני הרשת. הבלוגרים כבר היו בשטח גם כאשר ג'ורג' בוש ואל גור נאבקו על חודם של הקולות השנויים במחלוקת בפלורידה בשנת 2000. אבל מאז צברו הבלוגים תנופה, לא רק ככלי ביטוי לאהובים מתוסכלים וגרפומאנים מכל מין וסוג – שהרי לא רק הנייר סובל הכל – אלא גם כמרחב ציבורי להצגת מידע ולהחלפת דעות פוליטיות, ללא יד מכוונת של עורכים ומו"לים. עלי-פי סקר שנערך לפני חודשים אחדים, כשני מיליון גולשים בארצות הברית כותבים יומני רשת. מרבית הבלוגים עוסקים בחוויות אישיות או בגושאי התעניינות ספציפיים, אבל יש רבים המשתפים את הגולשים בעמדותיהם הפוליטיות.

כמעט כל עיתון בארצות הברית משלב בשנים האחרונות בלוגים במהדורה המקוונת שלו, אבל החגיגה האמיתית מתנהלת באתרים פרטיים, המפיצים במקביל צרורות של בלוגים. גיבור פרשת ראת'ר, האיש שחשף את מרבית הכשלים המקצועיים של ראת'ר ותחקירניו, היה בלוגר הנושא את הכינוי באקהד. הוא היה זה שערער על אמינות המרכיבים הגרפיים של המכתבים: הגופן, הריווח בין האותיות ועוד כמה מאפיינים טיפוגרפיים שלא היו קיימים במכוונת הכתיבה של ראשית שנות השבעים. ה"לוס אנג'לס טיימס" גילה כי באקהד אינו אלא הארי מקרוגאלד, עורך-דין מאטלנטה, פעיל במפלגה הרפובליקנית, עם ניסיון כמאבק נגד מועמדים דמוקרטים: הוא עמד מאחורי היוזמה לשלול את רשיון עורך-הדין של ביל קלינטון בעקבות פרשת מוניקה לווינסקי, וגם סייע לחוקר המיוחד באותה פרשה, קנת סטאר, באיסוף מידע מפליל על הנשיא.

באקהד הוא רק אחד מאלפי פעילים רפובליקנים שליוו את מערכת הבחירות בבלוגים. היומנים של חלק מהם מרוכזים בכמה אתרים המובילים קו שמרני, ביניהם powerlineblog.com, freerepublic.com ואחרים. גם המפלגה הרמקרטית לא טמנה ידה בצלחת, והציפה את הרשת בבלוגים של תומכי ג'ון קרי. חלק מהבלוגרים, כותבי היומנים, מנתחים, משמיצים, מציגים מידע המחזק את עמדת המועמד שלהם. אחרים מחלקים עצות בחינם. הקיץ, כאשר קרי היה באחת מנקודות השפל הנמוכות ביותר שלו, התגייסו כמה בלוגרים להציע לו היכן לתקוף את הנשיא בוש. לפחות במקרה אחד הבחינו כתבים כי הצעתו של בלוגר המכונה זאקפאנק (Zackpunk) אומצה כמעט מלה במלה בידי כותבי הנאומים של קרי.

אלא שפעלתנות הבלוגים לא הפיקה, במרבית המקרים, דיון ענייני בסוגיות שעל הפרק: בדרך-כלל יומני הרשת הם לא יותר ממרחב חופשי להשמעות, הכפשות והטחת האשמות בלתי מבוססות. דן גילמור, בעל טור בעיתון "סן-חוזה מרקורי סנטר", שכתב ספר בשם "אנחנו, המדיה", המתאר כיצד יצרו הבלוגים מעמד חדש של "אזרח עיתונאי", נאלץ להודות שרבים מחוללי אמצעי התקשורת הוותיקים יותר לא

רפי מן

זמזום הדבורה

געלמים בעולם הכלוגים, אלא אף מחמירים. האינטרנט הוא אכן מריום דמוקרטי להפליא, אבל מתברר שגם הרחק מירייהם של אילי התקשורת, איכות המוצר איננה משתפרת.

יש גם מי שמסייג את ההתלהבות מן העיסוק המוגבר בכוחם של הכלוגים במערכת הבחירות הנוכחית, ומזכיר כי גם הגילויים שפוצצו את סיפורו של דאָר, שמילאו את האינטרנט, לא הביאו להתנצלות סי.בי.אס, אלא רק לאחור שהעיתון "לוס אנג'לס טיימס" ציטט אותם והצטרף אליהם בכריכת המסמכים. הלקח האפשרי: זמזום הכלוגים ממלא את החלל הווירטואלי, אבל מי שבאמת עוקצים הם עדיין אמצעי התקשורת הגדולים, הוותיקים.

גם הזירה הזו, של עיתונים, טלוויזיה ורדיו, עברה טלטלה במערכת הבחירות של 2004. יותר מאי פעם הוטחו האשמות על העדפות פוליטיות של ארגוני תקשורת שונים, ובכלל זה כאלה שהגדירו את עצמם במשך שנים, בצדק או שלא בצדק, כמעוזים של "עיתונאות אובייקטיבית" נטולת פניות. הימין האמריקאי אמנם וועק מזה שנים שהעיתונות ברובה איננה אלא מוסד ליברלי (המינוח הימני-אמריקאי המקביל ל"שמאלני"), אבל הפעם נעשו הטענות על זיהוי פוליטי של ארגוני תקשורת גלויים יותר. לאחר העימות הטלוויזיוני בין שני המועמדים לסגן הנשיא, דיק צ'ייני וג'ון ארווארדס, התלונן בעל טור אמריקאי כי תגובות רשתות הטלוויזיה היו צפירות לחלוטין; פרשני סי.אן.אן הציגו את נקודות היתרון הבולטות של ארווארדס, בעוד המומחים של רשת "פוקס ניוז" הסבירו בהתלהבות כיצד צ'ייני היה חזק, ענייני ומשכנע יותר.

"פוקס ניוז" היא "רשת הבית" של בוש: הרגלים המתנופפים על המרקע שלה משתלבים היטב בקו הפטריטי של הרפובליקנים. התעצמותה של "פוקס ניוז" כרשת המובילה בתחום שידורי החדשות בכבלים היא סיפור הצלחה נוסף של איל העיתונות רופרט מרדוק, בעליה של הרשת. הוא ידע לקלוע

לטעמים של מיליונים בכריטינה כאשר רכש את ה"סאן" והזניק את תפוצת הטבלואיד ליותר מארבעה מיליון עותקים בתוך שנים אחדות. הוא גם העביר ב-1997 את תמיכת ה"סאן" מן המפלגה השמרנית אל טוני בלייד מוהלייבור ערב המהפך שטיים את עידן תאצ'ר-מייג'ור. כך גם עיצב את רשת הטלוויזיה האמריקאית שלו כהיענות למאוויי הלב של הפטריטי האמריקאי הממוצע. אירועי 11 בספטמבר העניקו לרשת תנופה ניכרת, ואפשרו לה לגבור בשיעורי הצפייה על סי.אן.אן. הוותיקה ממנה.

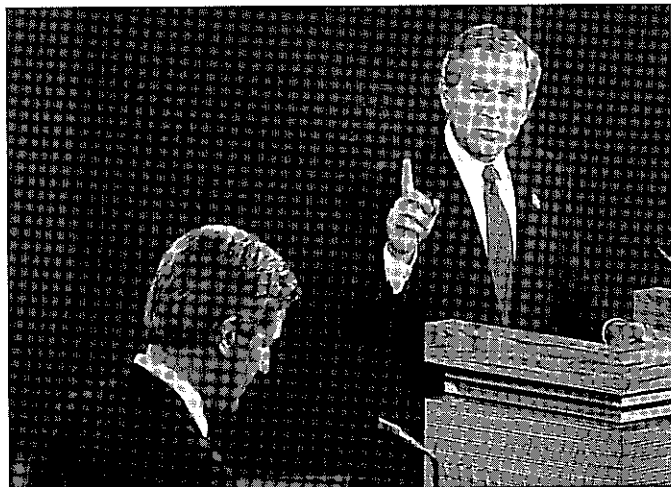
סי.בי.אס, מנגד, נתפסת יותר ויותר, לפחות בעיני מבקריה, כרשת הנוטה לכיוון הדמוקרטים. ראת'ר עצמו מואשם בכלוגים, במאמרים ובשידורים כמי שלא רק כשל מקצועית, אלא אף נתן, בתחקיר, דרור לנטיית לבו. הימין האמריקאי זוכר לדאָר את עימותיו עם הנשיא ניי קסון בסוף שנות השישים, ואת דיווחיו הביקורתיים על מלחמת וייטנאם. לאחר הפיגועים כנגדלי התאומים הוּזל אמנם דמעה כעת ראיון פטריטי עם הנשיא בוש, ודיווח באופן אוהר על ראשית המלחמה בעיראק, אבל לאחרונה נתן ב"60 דקות" במה אוהרת לכמה ממבקריו החריפים של בוש, בהם היועץ לשעבר למלחמה בטרור ריצ'רד קלארק, שהציג בספרו תמונה עגומה על דרך קבלת ההחלטות בבית הלבן. אחרי התקלה בפרשת מסמכי

בוש והדימוי הבעייתי שנוצר לרשת, נזהרים כסי.בי.אס שבעתיים וראשיה החליטו לדחות, ככל הנראה עד אחרי הבחירות, שידור תחקיר על הדרך שבה הטעה בוש את הציבור האמריקאי במידע שמסר על הנשק להשמדה המונית בעיראק שלא היה.

"פוקס ניוז" איננה לבד: רבים מן העיתונים המקומיים – ובאמריקה יש אלפים כאלה – מייצגים קו שמרני ומתייצבים באופן טבעי מאחורי בוש. תחנות רדיו רבות מארחות בקביעות שדרים המעבירים את המסר הימני שלהם וחובטים ללא רחם בקרי, כפי שעשו קודם לכן בקלינטון. מאז בוטלה בארצות-הברית בשנת 1987 "דוקטרינת ההגינות", שחיבה את המשרדים לשמור על איוון כל אימת שהם עוסקים בנושא פוליטי או בכל עניין אחר השנוי במחלוקת, הוצפו תחנות האיי.אם ברדיו האמריקאי בלהט שמרני, בסגנונם של מטיפי ימין כרוגמת ראש לימבו.

כרמה הכלל-ארצית יכולים בוש ותומכיו למצוא זירה אוהרת ביומון "וול סטריט ג'ורנל", הנוקט בדרך-כלל קו שמרני, אבל מנגד נחשב ה"ניו יורק טיימס" מעוז של הליברלים, וכך גם ה"ושינגטון פוסט". בכירי הפרשנים הפוליטיים, ויתרו מעצבי דעת הקהל, זכו לאחרונה לכינוי הלא מתמאי "כנופיית ה-500" – הממסד התקשורתי, האינטלקטואלי של החוף המזרחי, הנוטה באופן מסורתי לאמץ עמדות ליברליות.

אבל הצמרת התגים המפלגתיים איננה מסתיימת כאמצעי התקשורת: גם חברת הסקרים עתירת הניסיון והמוניטין "גאלופ" נאלצה להתמודד במערכת הבחירות הנוכחית עם הטענה שתוצאות סקריה מוטעים – לטובתו של הנשיא בוש. הטענות החלו, איך לא, בכלוגים של תומכי קרי, אך זכו לתהודה של ממש לאחר שפורסמה מודעה בתשלום (במחיר 68 אלף דולר) על פני עמוד שלם ב"ניו יורק טיימס", ובה נחשפה, לטענת המפרסמים, דהירת "גאלופ" אל תוככי הימין.

פולס: ויליאם

הכלוגים, יומני הרשת, מילאו תפקיד חשוב בסיקור מערכת הבחירות לנשיאות בארה"ב. עם זאת, חי שבאחת עוקצים הם עדיין אמצעי התקשורת הוותיקים

מורשת מורשת, היה אלף?!

שאורחים צהובים זה לזה יוצאים ונכנסים בה בכיוונים מהופכים, והמקלט הישן פוצח בשירת הללויה, לכל (ושמא לקול) ישראל יש "מורשת" אחת.

האיחוד הכפוי יצר מעין זוג רדיופוני מוזר בעליל, שכמו נפלט מהכלאה בלתי מוצלחת בכוכלטרניה של שרכנית תשושה שכרטיסיותיה נטרפו. ואולם השירוך בין שני בני הזוג, שאיש מהם אינו נוטה לראות באחר את בחיר/ת לבו, לא הגיע לכלל דיון ציבורי של ממש, מעבר למשיכות חוטים מפלגתיות שסגרו את העסקה, משל היה מדובר באחוריי הקלעים של תיאטרון מריונטות. הריון הרציני לכאורה, והיחיד מכל מקום בנושא, נערך בערכאות משפטיות לא מרתקות במיוחד מבחינה תקשורתית, ערכאות הקשורות בדיני עבודה, ואלה נתבררו בבית-הדין לעבודה, שמטבעו אינו כשיר לדיון בהיבטים תוכניים ותרבותיים של האיחוד. ועד עובדי רשת א' פנה לערכאה זו כקובלנה כי ההסכם החדש, הכרוך בקיצוץ שעות, עלול לגרור מטבע הרברים פיטורים. ואולם החששות נסתתמו במכתב חגיגי מטעם ההנהלה, בנוסח אין מקום לדאגה, ובהסכם הנהלה – עובדים באישור בית-הדין. במישור התוכני ניסתה ההנהלה להרוף את התחיות בדבר קצה של א' בטענה כי חלק ניכר מנגיטת הזמן שנוגסת בה "מורשת" יבוא על חשבון שידורים שכלאו הכי היו בחזקת שידורים חוזרים. ואולם בפועל, רשת א', שכבר עברה הליך ארוך של התייבשות וקיצוץ כנפיים, נשמעת עתה כצל קלוש אם לא כרוח-הרפאים של עצמה. מיד לאחר החידוש פצחה "מורשת" בספיישל מארתון אמירת סליחות, בתוספת שפע דרשות מאליפות מבית-מדרשו של הרב שלמה אבינר.

האיחוד בין הרשתות היה חלק ממהלך מקיף יותר של קיצוץ, שנועד לרצות הנחתת התייעלות תקציבית מצד משרד האוצר. בתנופת קצצת זו אוחרו רשת רק"ע לעולים עם שידורי קול-ישראל לחו"ל (רשת ה'), ושוחרי העברית בתפוצות ייאצו להסתפק מעתה באינטרנט ולמכור את מקלטי הגלים הקצרים שלהם בשוקי הפשפשים. וכך מהלך שגוי בעליל, הגובל בגרוטסקה מבחינה תקשורתית ותרבותית, עבר דרך משחק הפינג-פונג שבין ההנחתה הממשלתית על הפחתת תקציב רשות-השידור (מתחילת 2003) לבין סיכומי ההנהלה והעובדים שלפיהם לא יקוצץ השכר ולא יפוטרו העובדים. בתום המהלך הזה נראה גורלה של א' כתוצאה של קומבינה הלכתית בסגנון הבה נתחכמה לה: מישהו עשה כאילו ייעול תקציבי, העובדים כאילו הגנו על גרמה לי זכויותיהם, א' + "מורשת" כאילו מקיימות עכשיו מגורים משותפים בהסכם חלוקת רכוש במסגרת חיי אישות לא פעילים. כי למה ניתן לדמות את האיחוד הצולע הזה לתאונה שרכנית: שמא לאדם שירד מנכסיו והכניס רייד משנה בתקווה לקיצוץ בחשבונות הארנונה, אלא שחמיצות הפנים ההרדית השודרת בין הדיירים כבדה פי כמה מתועלתו של הסדר. איש אינו יודע כמה שקלים בריוק חסכה ההתייעלות-כביכול וגם "מורשת" לא נצפתה דיצה וצהלה יתרונות לקראת החופה והקידושין עם רשת א', הגם שהרשת המסורתית שיפרה מכוח האיחוד את איכות קליטת השידורים שלה. בינתיים ניכרת קצצת בשידורי ה"ראש צעיר" לנוער של א', לצד תחושה של רפיון, הגובל בהלם תרבות,

ת לפני הימים הנוראים, כלומר בראשית ספטמבר, נגזר דינה של רשת א' להמשך התפוגגות מואץ. הגם שלא נגזרה לחלוטין לדממה רקה, נכפה על הרשת הוותיקה איחוד ערכי כרבעי, מלאכותי, מגושם ומוצנח מלמעלה עם רשת "מורשת" – מהלך שעל אף ט' קבין דרשנות דתית כברה התגלה כרחוק מכלל כתיבה לספר חיים טובים מבחינתה של רשת המלל התרבותית היחידה ברדיו של המדינה. ראשיתו של המהלך האומלל בהצנחה תקציבית של קיצוץ תדרי שידור. כרגיל, כמכוח תוקיות של שימור אין-אונות, או שילוב כלים מוזוגיים, יצר החור התקציבי מין חור תודעה הגובל בשיתוק מוחין וזה גרר אליו כל מיני קומבינות מפולפלות: האם למזג את רשת א' עם "קול המוסיקה"? האם לעשות יום כן יום לא, יום קלאסי יום דיבורים? שמא לערבב את רשת ה' העלומה עם תחנת "רקע"? ואלמלא ספינת השלום של נתן טבעה זה מכבר, סביר להניח שהיו מקימים אותה ממעמקי מחסן הגרוטאות של האוקיינוס וממזגים עם רשת "מורשת" בתקווה למענה הולם לחור תקציבי שחור – בבחינת זה נהנה וזה אינו חסר ובבחינת שנים אוהזין ומתמזגין.

מרוכב שקברניטי רשות-השידור היו עסקים בקשיות מסדר גורל כיצר ממזגין (לשם החיסכון בתדרים), לא שמו לב כי ממש לא הרחק מחוטמם נעלמו משדרים יקרים ממתקן השידור בנבי-סמאל ועל-פי השמועה נגזרו במקצועיות רבה ממקומם, הורמו והועתקו לטובת רשות שכנה או מואזין שהמכשירים להגברת הקול שלו

בלוק השידורים של "מורשת" נתקע בגרונה של רשת א' ככפית מרק עוף לא טרי, החשודר כל יום החל מהשעה 16:00 עד חצות

נצטרדו. יום אחר נעור השג. וכמו במערכון נושן של הגשש, החלה האוזנייה שבתודעתו משרדת מערכון שפומנו החורר "היה מנועו". יום אחר נעור המאזין והנה הרשת אינה נקלטת. כנסיבות השלומיאיות הללו כמעט ונראה היה כי הצעת ההתייעלות הראויה היא מיוזג רשתות עם הרשות במסגרת תוכנת חלונות והודרמנויות למזוה"ת מחודש, ואולם אז, כדרכם של חורי תקציב שחורים, אותר הקורבן החלש לבליעה ולא עזרו צוחות מסוג "הצילו יהודים, רשת איכותית ונכס תרבותי היסטורי עומדים להיעלם". מתוך כך נולדה תוכניתו של מנהל הרדיו, יוני בן-מנחם, לאחד אף בלא חופה וקידושין את שתי הרשתות א' + "מורשת" בעסקת הבילה פוליטרוקית משונה, במסגרתה של קופסת רדיו לחיפה המורכבת משני גטאות שכמעט ואינם מדברים האחד עם השני: בלוק השידורים של "מורשת" נתקע בגרונה של רשת א' ככפית מרק עוף לא טרי, המשודר כל יום החל מהשעה 16:00 עד חצות. בימי שישי מתהפכים הגטאות: "מורשת" משרדת עד צאת הכוכבים ורק לאחר ההודעה המדויקת על זמני הרלקת הנרות בערים הגדולות (כולל הפרש הרקוטיים עם עירו של אברהם אבינו), נכנסת א' לשידור ושוב יוצאת ומסתלקת עם צאת השבת וכניסת השכינה בצורת "מורשת". או אז נשמעים צפופים בהולים, התדר כולו נרמה לדלת מסתובבת, במלון

בשידורי הספרות שעברו ייבוש תקציבים עד שאפילו אוזניות או מכונת פקס נחשבות שם בחזקת מותרות.

איש אחד מחריטמי הרשת אמר לי, בנימה של נחמה פורתא לעת צרה, כי יש לה מיליציות נסתרות של חסידים נאמנים: מאזין היושב קבוע בחדר-הרבות בקיבוץ גלילי, גמלאית נבית-אבות, ועוד, ואלה לא יניחו להתנכלות לעבור, אלא יציפו באיגרות קובלנה את מערכות העיתונים. גורדי המכורים של א' נשמעו בתודעתו כמו כותר תוכנית ותיקה של אבי בצמון, ואכן חלקם התקשרו, כנענים לאיזה דגל או איתות רדיופוני סמוי, לתוכנית "מאזינים למאזינים" ושטחו את טענותיהם בפני המנחה, אפרת שושני, שטיפלה בהן בדיסקרטיות מנומסת בלי קריאות לעלייה על בריקרות. אלא שבסיכום ביניים נרמית רשת א' ככבשת הרש, כרשות מוניציפלית, צפונית ונידחת, שנגזרה לאיחוד כפוי של מוצעות מקומיות במגזר הדרוזי, או כרשת עלומה דוגמת ה', או רדיו פיראטי, שרגע הם מבצבצים על התדר ואחר משתתקים במין צרימה של משרר ששליחי הוצאה לפועל באו לעקלו. גם "מורשת" נשמעת מצדה כהכלאה נסיונית, לעתים חובבנית, של תחנת קסטוט פיראטית עם רדיו המפר"ל, פינת ש"ס

וקול-חי, בתוספת התחזקות מצד מצעד הפזמונים החסידים. ביום שישי אחר-הצהרים פורץ שם ג'ינגל ובו הורעה חשובה על דבר דרשה שתשודר בשעות הערב מטעם הרב הראשי מרכזי אליהו. חסד מופלא עשה איתי לוחי-המשרדים, אני חושב ומכין את הקלטת והעט: הגה הם מתחשבים גם בשוחרי "מורשת" שמן הציבור החילוני, אבל בשעה שלאחר מכן מודיע קריין נבוך כי הפרומו שודר בטעות ובשעה שלאחריה שוב משודר האות החגיגי על דרשתו המתקרבת של כבוד הרב, המאיימת לחצות גבול תחום שבת רדיופוני בפיקוח נפש נסער; ובשעה שלאחריה שוב מתנצל הקריין כאילו ה'ג'ינגל הוא פרי רשות אחרת, רובוט או עורך ממוחשב.

וגם א', המקוננת על נגיסות הזמן, עדיין מתקשה להשתחרר מתלות קורמת בשידורים חוזרים, וכלילות היא נתונה לשליטתו של מחשב חכם, המריץ תוכניות עתיקות בסרטינע חוזר. ושני אלה הם כמו זוג מזווד, פרי שיריך כפוי שתנאי מגורים לחוצים הופכים אותם לשיקוף הדדי עד שיסתגלו בעלי-כורחם. כי למה ניתן לדמות את א' + "מורשת", אם לא לשני פרודים שמגשר וריון סידר להם קומבינה לחיסכון במוזנות, בפירוק נכסים ובמכשירים אלקטרוניים: למה לכם לקנות שתי טלוויזיות, לא חבל; לא כי, אלא חצי יום תשתמש האשה בפנית הבישול והאמבט והאיש יישב בחדר הנוחיות ובמחציתו יתהפכו. ורוקא מכוח המגורים הלחוצים וההתאפקות הם נרמים האחר לשני; ועל אף מה שנראה כלפי חוץ כאיפכא מסתברא מוחלטת, שתי-הן משקפות אחת את רעותה כמין כמוסות זמן משומרות מעידן אחר, שהוקפאו בכר רדיופוני בחווילתה של נסיכה חבשית בתוכנית "מחפשים את המטמון" או "באי בודד". אדם לוקח כמוסת א' פורטה ומיד מתחבר בזמר נוגה של עופרים או בותיקת קבוצת כינרת המספרת על בית אבא ועל יומן מתקופת החלוצים הנכתב למגירה. ואחר בולע ברכקות עצומה גלולת "מורשת" ושומע סיפורים על אברכים מצוינים, צדיקים מרביצי לקח טוב, רבנים חשובים שכל הזמן זורמים לאולפן פוסט-מודרני, עיירתי לגמרי, מטפטפי נופת-ציפים אל אוזני שדרנים ממלמלים כבודו, טעינו בג'ינגל, כבודו, התבלבלנו עם הפרומו של הרב אליהו כבוד מעלת תורתו, אבל בעזרת השם, הדיסק של הנשמה קרליבך הפסיק לקפץ ועוד נשמע ישועות ונחמות טובות.

ולעתיד לבוא אולי ימצא בינתיים תשבי את המשרדים האבודים מנבי-סמואל (בכחינת "וברצותו נתנה לנו", ובכחינת "ולקחה מן הליסטים") והרבנים יתירו את כתב הכתובה ורשת א' תחרש ימה כקדם עם מלית יצירתית חרשה וסמיכה יותר במקום השידורים התוזרים; ו"מורשת" תלך לדרכה על תדר חזק – ברוך ואחר בלא שמץ עבודה זרה ועם קצת עזרה מפרסומות לאולמות שמחות, למהלים ולבודקי מוזות.

ד"ר אלי שי הוא עיתונאי וחוקר בתחום מיסטיקה משימית יהודית

**שתי הרשתות משקפות אחת את רעותה כמין
כמוסות זמן משומרות מעידן אחר, שהוקפאו
בכר רדיופוני בחווילתה של נסיכה חבשית
בתוכנית "מחפשים את המטמון או "באי בודד"**

התאחדות

1 התאחדות אושרה. שופטי בג"ץ אישרו לשידור תשדיר פרסומת ל"מג'יק גורלס", שכלל בין היתר את האמירה "לא כל תא"י לנדית חמה ומוכנה בארבע דקות". התשדיר נפסל פעמיים לשידור בידי הרשות השנייה בראשית השנה. השופטים קבעו כי מדובר בפסילה מיותרת של תשדיר הומוריסטי, ומדובר בהחלטה קיצונית הפוגעת בגישה בלתי מידתית בחופש הביטוי המסחרי.

5 עורך ה"ג'רוסלם פוסט" התפטר. ברט סטייבנס, העורך הראשי של היומון "ג'רוסלם פוסט", התפטר. במקומו מונה לתפקיד רייזר הורוויץ, שהיה בעבר עורך המגזין "ג'רוסלם ריפורט". העורך הפורש חזר למקום עבודתו הקודם – "זול סטריט ג'ורנל".

5 נדריך אחיקה לפרסום. הרשות השנייה, מועצת הכבלים, ארגוני השידור, המפרסמים והפרסומאים יפעלו יחד בניסיון לגבש קוד אתי לפרסום בשידור – כך סוכם בפגישה בין נציגי גופים אלה. הקוד האתי אמור ליצור בעתיד רגולציה עצמית של המפרסמים, במקביל לסמכויות הקבועות בחוק של הרשות השנייה בעניין אישור הפרסומות.

5 כל השלום באוויר. תחנת הרדיו "כל השלום", המשרדת ממזרח ירושלים בעברית, כעריבת ובאנגלית, הרחיבה את שירותיה מן האינטרנט למשדירי רדיו. התחנה, המיועדת לקידום שלום ורוקיום פלסטנייניישראלי, הוקמה ביוזמת המרכז היהודי-ערבי בגבעת-חביבה וארגון "כילאדי" בראשות איש העסקים הפלסטנייני חנא סניורה, ומקבלת מימון מקרנות בחו"ל. התחנה משדרת על תדר הנמצא בשליטת הרשות הפלסטנינית.

6 חולקו פרסי סוקולוב. העיתונאים אורי אבנרי, חנוך מרמרי, רוביק רוזנטל, דניאל בן-סימון, עמנואל הלפרין, מיקי רוזנטל ומולי שפירא קיבלו את פרס סוקולוב בטקס שנערך בבית סוקולוב בתל-אביב. המאירת והקריקטוריסטית הוותיקה פרייל שטרן זכתה בפרס רוש לקריקטורה.

6 העוזרת חונתה למנהלת. אילנה רבינוביץ,

העוזרת האישית של מנכ"ל רשות השידור, יוסף בראל, מונתה בידי המנכ"ל למנהלת בפועל של ערוץ 33. המינוי עורר ביקורת חריפה בקרב עובדים ברשות, המוחים על שיטת המינויים של מקורבים בידי המנכ"ל.

8 תלונה נגד העורך. מנכ"ל משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, רענן דינור, הגיש ליועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, תלונה נגד עורך "מבט" בערוץ 1, בן-ציון ציטרין. לטעם נת דינור, מנהל ציטרין "דריפה אישית ולא עניינית" נגדו ונגד השור אולמרט.

9 פחות הפקות חקור. חברת שידורי הטלוויזיה זיה בלוויין "יס" לא עמרה במחויבותה בתחום הפקות המקור בשנת 2003 – כך קובע דו"ח של המועצה לשידורי כבלים ולוויין. "יס" מכחישה את הטענה ואומרת כי הנושא עדיין נמצא בכיורדים וריזנים מול המועצה.

12 נמרודי יוכל לשחש דירקטור. בית-המשפט המחוזי קבע כי איש העסקים יעקב נמרודי יוכל להמשיך לשמש דירקטור בחברות ציבוריות, ובכלל זה לכהן כיושב-ראש מועצת המנהלים של "מעריב". כן בוטל שיוש עבודות השירות שהוטל עליה. בית-המשפט השאיר על כנו את הרשעותיו בהטרת עד וכשיבוש הליכי משפט בעת משפטו של בנו, עפר נמרודי.

13 57 אחוז מחוברים לרשת. 57 אחוזים מכלל אורחי ישראל מחוברים לאינטרנט – כך קובע סקר שערך מכון סמית עבור המרכז לחקר האינטרנט באוניברסיטת תל-אביב. הסקר מעלה עוד שכמחצית מכלל הגולשים מחוברים לרשת באמצעות אינטרנט מהיר.

13 הכללים הופרו. תא כתבי המשפט הכריזו על כתב "הארץ", יוכל יועז, כ"חבר לא רצוי" בתא, לאחר שזה הפר סיכום בדבר כללי הציטוט של שיחת רקע שערכו חברי התא עם פרקליט המדינה, ערן שנדר.

14 הורשעו בחודעות זנות. "ידיעות אחרות" נות, "מעריב" ורשת עיתוני שוקן הורשעו בבית-משפט השלום בתל-אביב בפרסום מודעות המציעות שירותי זנות בניגוד לחוק. במקביל הורשעו גם מנהלי העיתונים (ראו עמוד 30).

19 גרוס נודשוו. תת-אלוף במילואים אהוד גרוס מונה ליושב-ראש מועצת המנהלים של חברת החדשות של ערוץ 10. הוא מחליף את ניסן שריפי, חבר מועצת החדשות השנייה, שכהן בתפקיד זה קודם לכן.

19 לוח השידורים אושר. ועדת הטלוויזיה של רשות השידור אישרה את לוח השידורים לעונת החורף של ערוץ 1, לאחר שהוכנסו בו תיקונים אחרים. זאת לאחר שכשבועיים קודם לכן לא אישרה הוועדה את הלוח, בטענה כי אין בו חדשות והוא כולל מעט מדי הפקות מקור.

20 פורסם תכרו ערוץ 2. הרשות השנייה לטלוויזיה זיה ולרדיו פרסמה את המכרז להענקת שני זכויות לשידור בערוץ 2. הזוכים במכרז יוכלו לשרד בערוץ במשך עשר שנים, החל מ-1 בנובמבר 2005 (ראו עמוד 46).

20 חיתן שוקל לפרוש. יוסי מימן, אחד משלושת השותפים העיקרים בערוץ 10 (לצד רונלד לאורד ושלמה בן-צבי), שוקל למכור את חלקו בערוץ. מטעמו של מימן נמסר כי מדי פעם מגיעות אליו הצעות להשקעה בערוץ 10 והן נבחנות על בסיס עסקי.

20 התחקירן נחקר. כתב התחקירים של "מעריב" קלמן ליבסקינר עוכב לחקירה בידי המשטרה, בעת שנפגש עם עובד של המרכז הלאומי לרפואה משפטית, במסגרת תחקיר על מכירת איברים.

23 הכתב נפצע. כתב "ידיעות אחרונות", איציק סבן, נורה ונפצע ברגלו, ככל הנראה מידי מחבלים, בעת ששהה עם כתבים וצלמים בהתנחלות מורג ברצועת עזה, לאחר חרירת מחבלים למוצב צה"ל. סבן חולץ מזירת הירי בידי מפקד האוגדה, תת-אלוף שמואל זכאי.

23 יו"ר החדשות נחפטר. אברהם נתן, יושב ראש רשות השידור, הודיע לראש הממשלה שרון ולשר הממונה על החדשות, אהוד אולמרט, על התפטרותו. בין הסיבות להתפטרותו ציין נתן שזה כתשעה חודשים פועלת הרשות ללא ועד מנהל.

24 "מעריב" נפדר מ"שלעד". חברת "מעריב" החוקת "מכרה את מניותיה בוכינית ערוץ

2 "טלעד" לחברת "טלעד" תמורת כ-13.7 מיליון שקל.

24 "דבר" חוזר? גיליון חד-פעמי מיוחד של יומון ההסתדרות "דבר" (שנסגר בד'תשס"ו) יצא לאור והופץ יחד עם "הארץ". הגיליון יצא לציון שישים שנה למותו של ברל כצנלסון, שהקים את "דבר" בשנת 1925. קרן ברל כצנלסון מסרה כי בכוונתה לחדש את הוצאת "דבר" כעיתון יומי ביוני 2005, בדיוק כמלאות שמונים שנה לייסוד העיתון. הקרן מסרה כי הגיעה להבנות עם משקיעים, שמוכנים לממן את הוצאתו מחדש של העיתון.

27 הוסיף נחטף ושחרר. העיתונאי הישראלי ריאד עלי, המועסק כמפיק ברשת הטלוויזיה האמריקאית בכבלים סי.אן.אן, נחטף בידי פלסטינים המושים בשכונת רימאל בעזה כעת שליווה צוות של הרשת עם הכתב בן וודמן. עלי, לשעבר איש ערוץ 1, שוחרר למחרת בשלום לאחר מאווימתן שבו היו מעורבים חברי כנסת ערבים ישראלים ואנשי סי.אן.אן.

27 פחות חינוכית בערוץ 1. הטלוויזיה החינוכית מתכננת לצמצם את שעות השידור שלה בערוץ 1 בשל עלויות שידור גבוהות, ולהפנות את עיקר משאביה להפקות מקור שישודרו בערוצים 2 ו-23 – כך מסרה מנהלת הטלוויזיה החינוכית, יפה ויגודסקי, במסיבת עיתונאים.

28 הליך להדחת בראל. השר הממונה על רשות השידור, אהוד אולמרט, הודיע למנכ"ל רשות השידור יוסף בראל כי הוא נוטה להציע לממשלה להדיח אותו מתפקידו. "כשלת בתפקיד", כתב אולמרט במכתבו לבראל. בין היתר טוען אולמרט כי התנהגות בראל בכמה מינויים מעידה "על מינהל בלתי תקין ועל פגיעה בשלטון החוק". מקורבי בראל דחו את טענות אולמרט ואמרו כי מדובר במהלך של "השתלטות פוליטית על רשות השידור" וכי השר פסול מלרון בנושא (ראו עמוד 47).

אוסטור

3 ציטרין נגד היועצת. עורך "מבט" בערוץ 1, העיתונאי כרציון ציטרין, הגיש תביעת דיבה נגד היועצת המשפטית של רשות השידור.

דור, עורכת-הדין חנה פונרמינסקי-מצקביץ'. לטענת ציטרין שיגרה היועצת מכתב בעניינו לפרקליטות המדינה ולשבעה עובדים בכירים ברשות השידור, ובו נכללו הערות מכפישות ושקריות על נסיונו המקצועי. הוא תובע פיצוי של 113 אלף שקל.

3 חכות לצוות טלוויזיה. מקליט ותאורן של צוות ערוץ 1, אשר צילמו הפגנה ליד משרד הביטחון בקריה בתל-אביב, הוכו לאחר ההפגנה בידי מאבטחים של משרד הביטחון. אנשי הצוות הוכו לאחר שסירבו להודות בפני המאבטחים, ואמרו כי יודו רק בפני שוטרים. משרד הביטחון התנצל על התקרית ומסר כי המאבטחים הושעו.

5 מנהל המחלקה פוטר. מנהל מחלקת התערוכה בערוץ 1, איתי לנרסברג, פוטר מתפקידו בידי מנהל התוכניות של הערוץ יוסי משולם. העילה: מחלוקת באשר לאורך תוכנית המחווה לכתב הוותיק עמוס כרמלי.

10 סבן נכנס ל"קשת". איש העסקים הישראלי לשעבר חיים סבן, החי בארצות-הברית, רכש 22% ממניות זכיינית ערוץ 2 "קשת". מערייכים כי סבן שילם בין 2 ל-3 מיליון דולר בעבור המניות. נציגיו בדיקטוריון "קשת" יהיו אריה סבן ואילון שלו.

12 אשחים בהפרת צו איסור פרסום. כתב ערוץ 2 שלומי אלדר, ועורך החדשות אלי רכלין, נמצאו אשמים בהפרת טכנית של צו איסור פרסום של בית-משפט בדיווח על חקירת המחבלת המתאבדת שביצעה את הפיגוע במסעדת "מקסים" בחיפה בשנת 2003. במסגרת עסקת טיעון נקבע שלשניים לא תרשם הרשעה. עונשם ייקבע במועד מאוחר יותר.

12 פרסום סנוי בערוץ 2. הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו עשויה לאפשר לזכיינים שילוב תכנים שיווקיים בתוכניות בידור – כך אמר מנכ"ל הרשות, מוטי שקלאר, בכנס על "שטטוש הגבול בין תוכן לפרסום".

12 בקרוב: רדיו דיגיטלי. ועדת השרים לענייני חקיקה אישרה את הצעת החוק שתאפשר הפעלת עשרות ערוצי רדיו דיגיטליים בישראל באמצעות לוויין או שידור קרקעי. לרברי שר התקשורת, אהוד אולמרט, גם תחנות הרדיו

האזורי, גלי-צה"ל ורשות השידור יוכלו להשתלב בפרויקט הרדיו הדיגיטלי.

12 הרשות נגד ערוץ הכנסת. יו"ר הכנסת, רא"ב בן ריבלין, מאשים כי רשות השידור מתנכלת ל"ערוץ הכנסת" (המופעל בידי ערוץ 2). במכתב למנכ"ל הרשות, יוסף בראל, טוען ריבלין כי בין היתר מוחק ערוץ 1 את הלוגו של ערוץ הכנסת, כאשר הוא משרד קטעים מריונים שצולמו בידי הערוץ החדש.

17 לשון או פוליטיקה? תנועת "שלום עכשיו" מאשימה כי הלשונאי ר"ר אבשלום קור מנצל את פינת הלשון שהוא מגיש בגלי-צה"ל, "באופן מילולי", כדי להעביר מסרים פוליטיים שנויים במחלוקת, בעיקר בעד ההתנתחות ליוות. במכתב תלונה למפקד גלי-צה"ל, אבי בניו, דורש מוכ"ל התנועה, יריב אופנהיימר, להשעות את קור מהגשת הפינה, עד שיוקם מנגנון פיקוח שיוודא כי הפינה איננה מנוצלת להעברת מסרים פוליטיים.

17 מזופים בפרסומות. 71 אחוזים מכלל הצופים בתוכניות בידור ואירוח בטלוויזיה, 64 אחוזים מצופי סדרות קומיות ודרמה ו-53 אחוזים מהצופים בסרטים או בחדשות נוהגים לעבור לערוץ אחר בזמן שידור הפרסומות – כך עולה מסקר שנערך בהזמנת חברת שפ"מ, המשוקת זמן אוויר לפרסום בקול-ישראל, עליידי חברת הסקרים "גיאווקטורגריפה".

19 שיחזו לבראל. מנכ"ל רשות השידור, יוסף בראל, רחה את הטענות נגדו בשימוע שנערך בלשכתו של השר אהוד אולמרט.

23 חזו ויקטור נחמיאס. העיתונאי ויקטור נחמיאס, 71, היה שנים רבות כתב ופרשן לענייני ערבים בערוץ 1 וסיקר, בין השאר, את השטחים. בראשית שנות ה-90 עזב את רשות השידור ומילא תפקידי הסברה ושלחיות דיפלומטיים בשירות המדינה ובסוכנות היהודית. בשנה האחרונה חזר לשמש, מרי פעם, כפרשן לענייני ערבים בקול ישראל ובערוץ 33.

הידעות מתבססות ברובן על חידע שפורסם באמצעי התקשורת